

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE KURUMLAR VERGİSİNİN
EKONOMİK ETKİLERİ ve DEĞERLENDİRİLMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Hakan YAVUZ**

Enstitü Anabilim Dalı : Maliye

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Temel GÜRDAL

HAZİRAN 2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE KURUMLAR VERGİSİNİN
EKONOMİK ETKİLERİ ve DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Hakan YAVUZ

Enstitü Anabilim Dalı : Maliye

Bu tez 10/06/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Aytaç EKER

Yrd. Doç. Dr. Temel GÜRDAL

Yrd. Doç. Dr. Ali KABASAKAL

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hakan YAVUZ

02 Mayıs 2008

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında bilgisi, tecrübesi ve dostça tavrı ile yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Temel GÜRDAL'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Çalışma boyunca benden yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Nurullah ALTUN'a, Yrd. Doç. Dr. N. Tolga SARUÇ'a, Prof. Dr. Aytaç EKER'e, Arş. Gör. Fatih YARDIMCIOĞLU'na, bu günlere ulaşmamda en büyük pay sahibi olan, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim annem Nurten YAVUZ ve babam Ebrahim YAVUZ'a ve çalışma boyunca desteğini benden esirgemeyen bölüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Yetişmemde ve bu çalışmanın hazırlanmasında katkısı olan herkese çok teşekkür ederim.

Hakan YAVUZ

02 Mayıs 2008

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	V
TABLO LİSTESİ	vi
ÖZET	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURUMLAR VERGİSİNİN TEORİK TEMELLERİ	6
1.1. Kurumlar Vergisi Kavramı ve Tarihi Gelişimi	6
1.1.1. Kurumlar Vergisi Kavramı	6
1.1.2. Kurumlar Vergisinin Tarihi Gelişimi.....	7
1.2. Kurumlar Vergisi ile İlgili Teorik Görüşler	10
1.2.1. Kurumlar Vergisini Haklı Gösteren Teoriler	11
1.2.1.1. İmtiyaz Bedeli Teorisine Göre Kurumlar Vergisi.....	11
1.2.1.2. Gayri Şahsi Ödeme Gücüne Göre Kurumlar Vergisi.....	13
1.2.1.3. Sosyal ve Ekonomik Denetleme Aracı Olarak Kurumlar Vergisi	14
1.2.1.4. Hizmet ve Sosyal Maliyetler Yaklaşımına Göre Kurumlar Vergisi	15
1.2.1.5. Gelir Vergisini Tamamlama Aracı Olarak Kurumlar Vergisi	17
1.2.1.6. Ayırma Teorisine Göre Kurumlar Vergisi	18
1.2.1.7. Uygun Gelir Kaynağı Olma Teorisine Göre Kurumlar Vergisi.....	19
1.2.1.8. Bağımsız Kimlik Görüşü	21
1.2.2. Kurumlar Vergisinin Çifte Vergilemeye Yol Açtığı Görüşü.....	21
1.3. Bazı OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Uygulaması	23
1.3.1. ABD’de Kurumlar Vergisi Uygulaması.....	23
1.3.2. İngiltere’de Kurumlar Vergisi Uygulaması	28
1.3.3. Almanya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması	31

1.3.4. Japonya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması	34
1.3.5. Fransa’da Kurumlar Vergisi Uygulaması	37
1.3.6. İtalya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması	39
1.4. AB’ye Yeni Üye Olan Bazı Ülkelerdeki Kurumlar Vergisi Uygulaması	42
1.4.1. Bulgaristan’da Kurumlar Vergisi Uygulaması	42
1.4.2. Slovakya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması	43
1.4.3. Polonya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması	44
1.4.4. Çek Cumhuriyetinde Kurumlar Vergisi Uygulaması	45
BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE KURUMLAR VERGİSİ UYGULAMASI	48
2.1. Kurumlar Vergisinin Tarihi Gelişimi, Mükellefleri ve Mükellefiyet Türleri	48
2.1.1. Türkiye’deki Kurumlar Vergisi Uygulamasının Tarihi Gelişimi	48
2.1.2. Kurumlar Vergisinin Mükellefleri	49
2.1.2.1 Sermaye Şirketleri	50
2.1.2.2. Kooperatifler	52
2.1.2.3. İktisadi Kamu Kuruluşları	52
2.1.2.4. Dernek ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler	53
2.1.2.5. İş Ortaklıkları	53
2.1.3. Kurumlar Vergisi Mükellefiyet Türleri	54
2.1.3.1. Tam Mükellefiyet	54
2.1.3.2. Dar Mükellefiyet	55
2.2. Kurumlar Vergisinin Mali Fonksiyonlarındaki Gelişim	55
2.2.1. Kurumlar Vergisinin Tahsilât Miktarlarının Gelişimi, Artış Oranı ve Vergi Gelirleri İçindeki Payı	55
2.2.2. Kurumlar Vergisi’nin GSMH’ ya Göre Esneklikleri	58
2.2.3. Yıllar İtibariyle Kurumlar Vergisi Oranları	61
2.2.4. Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısındaki Değişikliklerin Gelişimi	62
2.2.5. Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısıyla Gelir Vergisi Mükellef Sayısının Karşılaştırmalı Analizi	64

BÖLÜM:3 KURUMLAR VERGİSİ UYGULAMASININ EKONOMİK ETKİLERİ VE UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 67

3.1. Kurumlar Vergisi Uygulamasının Ekonomik Etkileri	68
3.1.1. Kurumlar Vergisinin Maliyetler Üzerindeki Etkisi.....	68
3.1.2. Kurumlar Vergisinin Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkisi	69
3.1.3. Kurumlar Vergisinin Yatırımlar Üzerindeki Etkisi.....	72
3.1.4. Kurumlar Vergisinin Kurum Tasarrufları Üzerindeki Etkisi.....	76
3.1.5. Kurumlar Vergisinin Sermaye Hareketleri Üzerindeki Etkisi	79
3.1.6. Kurumlar Vergisinin Kurumlaşma Üzerindeki Etkisi.....	83
3.1.7. Kurumlar Vergisi Uygulamasının Şirket Davranışlarına Etkisi.....	84
3.1.7.1. Kurumlar Vergisi Uygulamasının Şirketlerin Kuruluş Yerinin Seçimine Etkisi	84
3.1.7.2. Kurumlar Vergisinin Firmaların Birleşmesine Etkisi	85
3.1.7.3. Kurumlar Vergisinin Firmaların Hukuki Durumlarına Etkisi.....	86
3.1.7.4. Kurumlar Vergisinin Şirketlerin Cari Harcamalarına Etkisi.....	86
3.1.7.5. Kurumlar Vergisinin Şirketlerin Finansman Yapısına Etkisi	87
3.2. Kurumlar Vergisi ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri	88
3.2.1. Kurumlar Vergisi Oranından Kaynaklanan Sorunlar.....	88
3.2.2. İndirim, İstisna ve Muafiyet Uygulamalarından Kaynaklanan Sorunlar	89
3.2.3. Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin Denetimi İle İlgili Sorunlar.....	90
3.2.4. Kurumlar Vergisinin Yansımasından Kaynaklanan Sorunlar.....	92
3.2.5. Serbest Bölge Uygulamalarından Kaynaklanan Sorunlar.....	94
3.3. Kurumlar Vergisinin Ekonomik Etkilerine Yönelik Alan Araştırması.....	95
3.3.1. Sakarya İli'nde Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin Yeri ve Önemi	95
3.3.2. Alan Araştırması ve Değerlendirilmesi.....	98
3.3.2.1. Ankete Katılan Firmalar İle İlgili Değerlendirme.....	99
3.3.2.2. Araştırmanın Tanımı	100
3.3.2.3. Araştırmanın Amaçları.....	100
3.3.2.4. Araştırmanın Varsayımları.....	101
3.3.2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	101
3.3.2.6. Araştırmanın Yöntem ve Modeli	102

3.3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	103
3.3.3.1. Anket Çalışmasının Genel Özellikleri	103
3.3.3.2. Anketin Veri Çözümleme Yöntemi	105
3.3.3.3. Anketin 1. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi	106
3.3.3.4. Anketin 2. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi	110
3.3.3.5. Anketin 3. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi	115
SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA	126
EKLER.....	138
ÖZGEÇMİŞ.....	151

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Ar-ge	:	Araştırma-Geliştirme
ASPAC	:	Asya ve Pasifik Bölgesindeki Ülkeler
Aş	:	Anonim Şirket
ATSO	:	Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası
DEİK	:	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
GİB	:	Gelir İdaresi Başkanlığı
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
GVK	:	Gelir Vergisi Kanunu
G7	:	Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, ABD, İngiltere
İDT	:	İktisadi Devlet Teşekkülü
KDV	:	Katma Değer Vergisi
KİK	:	Kamu İktisadi Kuruluşu
KOBİ	:	Küçük Orta Büyüklükteki İşletmeler
KPMG	:	Piet Klynvel / William Barclay Peat / James Marwick / Reinhard Goerdeler
KV	:	Kurumlar Vergisi
KVG	:	Kurumlar Vergisi Geliri
KVK	:	Kurumlar Vergisi Kanunu
KVMS	:	Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısı
KVO	:	Kurumlar Vergisi Oranı
LAT	:	Latin Amerika Ülkeleri
Ltd	:	Limitet Şirket
MB	:	Maliye Bakanlığı
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü / İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: ABD’de Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Gelişimi ve Federal Gelirler.. İçindeki Payı.....	25
Tablo 2	: ABD Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH’ya Göre Oranının..... Gelişimi.....	26
Tablo 3	: ABD Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	27
Tablo 4	: İngiltere’de Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	28
Tablo 5	: İngiltere’deki Vergi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payının Gelişimi...	29
Tablo 6	: İngiltere’de Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi.....	30
Tablo 7	: Almanya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	32
Tablo 8	: Almanya’da Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi.....	33
Tablo 9	: Japonya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	34
Tablo 10	: Japonya’da Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi.....	35
Tablo 11	: Fransa’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	37
Tablo 12	: Fransa’da Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi.....	38
Tablo 13	: İtalya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi.....	39
Tablo 14	: İtalya’da Vergi Gelirlerinin ve Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı.....	40
Tablo 15	: Bulgaristan’da Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim.....	42
Tablo 16	: Slovakya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim.....	43
Tablo 17	: Polonya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim.....	44
Tablo 18	: Çek Cumhuriyeti’nde Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim.....	45

Tablo 19	: Kurumlar Vergisinin Tahsilât Miktarlarının, Artış Oranlarının ve Vergi Gelirleri İçindeki Payının Gelişimi.....	55
Tablo 20	: Kurumlar Vergisi'nin GSMH' ya Göre Esnekliğinin Gelişimi.....	58
Tablo 21	: Kurumlar Vergisi Oranlarının Yıllar İtibariyle Gelişimi(1950-1981)..	60
Tablo 22	: Kurumlar Vergisi Oranlarının Yıllar İtibariyle Gelişimi (1982-2007).	61
Tablo 23	: Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısındaki Gelişim.....	62
Tablo 24	: Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısı ve Artış Oranının, Gelir Vergisi Mükellef Sayısı ve Artış Oranı ile Karşılaştırılması.....	64
Tablo 25	: Tablo 25: Kurumlar Vergisi Uygulamasının Ekonomik Etkilerini Ölçmeye Yönelik Regresyon Analizi.....	70
Tablo 26	: Bazı Ülkelerdeki Kurumlar Vergisi Oranının 2000 Yılı Sonrası Gelişimi.....	79
Tablo 27	: Sakarya'da ki A.Ş ve Ltd'lerin Meslek Grupları İtibariyle Dağılımı...	96
Tablo 28	: Anketin Soru ve İçerik Dağılımı.....	103
Tablo 29	: Ankete Katılan Firmaların Hukuki Statüleri.....	105
Tablo 30	: Ankete Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı.....	106
Tablo 31	: Ankete Katılan Firmaların Faaliyet Yılları.....	106
Tablo 32	: Ankete Katılan Firmalarda Çalışmakta Olan Kişi Sayısı.....	107
Tablo 33	: Firmaların Kaç Yıldır Kurumlar Vergisi Mükellefi Olduğunun Tespiti.....	108
Tablo 34	: %20'ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Ekonomik Etkilerinin Tespiti.....	109
Tablo 35	: %20 Olan Kurumlar Vergisi Oranının Firma Davranışlarına Etkisi...	111
Tablo 36	: %20 Olan Kurumlar Vergisi Oranına Mükelleflerin Bakışının Tespit Edilmesi.....	113
Tablo 37	: Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılan İndirim ve Giderler.....	114
Tablo 38	: Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılan İstisnalar.....	115
Tablo 39	: %20'ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Ankete Katılan Firmaların Yatırım Yapma Planlarına Etkisi.....	116
Tablo 40	: %20'ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Firmaların Rekabet Etme Düzeylerine Etkisi.....	116

Tablo 41	: Firmaların Yararlanmak İstedikleri Teşvikler.....	117
Tablo 42	: Firmaların Yararlanmak İstedikleri İndirim-İstisna ve Muafiyetler....	118
Tablo 43	: Firmaların Mal veya Hizmet Üretimlerini Arttırmada En Önemli Gördükleri Faktörler.....	119
Tablo 44	: Firmaların Kurumlar Vergisi Mükellefiyetliğini Tercih Etme Nedenleri.....	120

Tezin Başlığı: Türkiye’de Kurumlar Vergisinin Ekonomik Etkileri ve Değerlendirilmesi	
Tezin Yazarı: Hakan YAVUZ	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Temel GÜRDAL
Kabul Tarihi: 10.06.2008	Sayfa Sayısı: XII(ön kısım) + 166 (ana metin)
Anabilim dalı: Maliye	Bilim dalı: Maliye
<p>Tüzel kişiliğe sahip olan bazı kuruluşların kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisi, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra artan kamu harcamalarının finansmanını sağlamak amacıyla gelir vergisinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir.</p> <p>Kurumlar vergisinin gelir vergisinden ayrı bir uygulama alanı bulması tartışılrsa da kurumlar vergisi mükellefi olmanın sağladığı ayrıcalıklar kurumlar vergisinin gelir vergisinden ayrı bir şekilde uygulama alanı bulmasına neden olmuştur. Kurumlar vergisi ilk ortaya çıktığı yıllarda mükelleflerine sağladığı ayrıcalıklardan dolayı tartışılrsa da günümüzde bu tartışmalar yerini ülkeler arasındaki ilişkilerin artmasıyla birlikte kurumlar vergisinin nasıl uygulanacağı konusuna bırakmıştır. OECD ülkelerine bakıldığında bu ülkeler yatırımların önünü açıp yeni istihdam alanları yaratmak için kurumlar vergisi oranını yıllar itibariyle düşürme yoluna gitmişlerdir.</p> <p>Kurumlar vergisi alanında dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de bazı gelişmeler yaşanmış ve yıllar itibariyle kurumlar vergisi oranları düşmüştür. Kurumlar vergisinin ilk ortaya çıktığı yıllarda oranı %50’lerde iken günümüzde bu oran %20’lere düşürülmüştür. Kurumlar vergisi oranı düştükçe mükelleflerinin ödeyeceği vergi miktarı da azalacağı için kurumlar vergisinin mükellefleri üzerindeki olumsuz etkileri de azalacaktır. Ancak vergi oranı ne kadar düşürülürse düşürülsün kurumlar vergisinin mükellefleri üzerinde bir takım ekonomik etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler uygulamada; tasarruf, maliyet, harcama, yatırım, borçlanma alanında yoğunlaşmıştır.</p> <p>Çalışmada, gelir vergisinden ayrı bir uygulama alanı bulan kurumlar vergisi kavramına ve konudaki bazı teorik görüşlere, kurumlar vergisinin bazı OECD ülkelerindeki uygulama biçimlerine, kurumlar vergisinin Türkiye’deki uygulama biçimlerine ve mali fonksiyonlarına değinilerek, kurumlar vergisi uygulamasının mükellefleri üzerindeki ekonomik etkileri ortaya koymak amaçlanmıştır. Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ortaya koymak amacıyla Sakarya ilini kapsayan bir anket çalışması da yürütülmüştür.</p> <p>Çalışmada mümkün olduğunca kurumlar vergisi uygulamasının ekonomik etkilerini ölçmek ve bu alandaki temel sorunları ortaya koymak amacıyla gerekli görüldüğü ölçüde konulara değinilmiştir. Tez konusuyla ilgili Türkçe literatürde fazla çalışmanın yapılmamış olması ve yapılanların da kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini tespit etmeye yönelik olmaması dikkate alındığında çalışmanın önemi literatüre sağlayacağı katkı açısından daha da artmaktadır. Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ölçmek amacıyla konu ile ilgili eleştirel kaynak incelemesi yapılmış, internet üzerinden yapılan Türkçe ve İngilizce literatür taraması vasıtasıyla elde edilen kaynaklar kullanılarak genel hatlarıyla çalışma ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca yapılan alan araştırması ile çalışma desteklenmiş ve alan araştırmasının bulguları ayrıntılı olarak çalışmaya değerlendirilmiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: Kurumlar Vergisi, Tam ve Dar Mükellefiyet, Anonim Şirket, Limitet Şirket, Kurumlar Vergisi Oranı, Sermaye Hareketleri	

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: The Analysis of Corporate Tax in Turkey in the Context of Its Economic Effects

Author: Hakan YAVUZ

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Temel GÜRDAL

Date: 10.06.2008

No. of pages: XII (pre text) + 166 (main body)

Department: Public Finance

Subfield : Public Finance

Corporation tax is a tax type receiving from the profit of the corporations which has corporation identity. Corporation tax emerged and improved after First World War to finance the increasing public expenditures.

The fact that corporation tax has a different area from income tax caused a discussion among many economists; however corporation tax's benefits for taxpayers made possible the application of corporate tax as independent sphere from income tax. In those days, the discussion replaced another one, a question which application is the best for the corporation tax. The application of corporation tax has triggered another discussion because it causes same problems such as the justice in tax and decreasing of foreign investments. OECD countries decided to decrease corporate tax rate to get rid of those problems.

Those effects can be mostly seen in the area of saving, cost, expense, investment and debt. The discussions mentioned above have occurred in Turkey as well. The most important one among those discussions was decreasing the corporate tax rate. Despite the fact that its rate was %50 when it was applied firstly, today its rate has decreased by %20. Because the most decrease corporate tax rate the most lessen the burden of taxpayers, this new tax rate has got rid of negative effects of corporate tax on taxpayers. However, it is not possible to get rid of all negative effects because corporate tax is a finally tax.

In the first chapter of the dissertation, it will be analyzed the concept of corporation tax, its theoretical foundations, historical evolution and its application in same OECD countries. Later, it will be analyzed application types of corporation tax and its historical evolution in Turkey in the second chapter. It will be analyzed the effects of corporation tax on Turkish economy and the behavior of taxpayers and also tested the arguments in the dissertation with the survey realized in Sakarya in the last chapter.

In this work, same theoretical arguments will be analyzed to make strong the arguments reached by evaluating the effects of the application and illustrating the main problems resulting from the application. This work's contribution is also great because there is no important book and article about corporation tax in Turkish literature and also none of them analyze economic effect of this tax type it is. With the aim of determining the effects of corporation tax, it is examined the critical sources, scanned Turkish and English literature in internet. Also, the argument is supported by an area research conducted in Sakarya.

Key words: Corporate Income Tax, Complete and Narrow Taxpayer, Joint Stock Company, limited company, Corporate Income Tax Rate, Capital Flows

GİRİŞ

Kurumlar vergisi uygulamasına birçok ülkede Birinci Dünya Savaşının finansmanını sağlamak amacıyla geçilmiştir. Türkiye’de ise kurumlar vergisi 1950 yılında gelir vergisinden bağımsız bir uygulama alanı bulmuştur. Kurumlar vergisi, belli bir hesap dönemi içinde kazanç elde eden kurumların elde etmiş olduğu kazançları üzerinden düz oranlı bir tarifeye alınan dolaysız nitelikte bir vergi türüdür.

Kurumlar vergisinin merkezi bütçe içindeki ağırlığına bakıldığında katma değer ve gelir vergisinden sonra en çok tahsilâtı gerçekleşen üçüncü vergi türü olduğu görülmektedir. Kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki ağırlığından dolayı önemi daha artmaktadır.

Kurumlar vergisi kurumların kazançlarını vergilendirdiğinden kurum kazançlarının azalmasına neden olur. Bu yüzden kurumlar vergisi oranı arttıkça kurum üzerindeki yükü de artacaktır. Kurumlar vergisi uygulaması tasarruf, maliyet, yatırım, üretim ve istihdam kalemlerini etkilediği için kurumlar vergisi oranının ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik şartlara göre en makul düzeyde ayarlanması gerekmektedir.

Kurumlar vergisi oranının düşürülmesi halinde şirket yatırımlarının ve küresel sermayeli yatırımların artması beklenir. Özellikle son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kurumlar vergisi oranları düşürülmektedir. Kurumlar vergisi oranının son yıllardaki düşürülme trendinin başlıca nedenini ülkelerin küresel sermayeden daha fazla pay alma arzusu olduğunu söyleyebiliriz.

Avrupa Birliğinde de son yıllarda kurumlar vergisi alanında vergi uyumlaştırması çalışmalarının arttığı görülmektedir. Bu amaçla Birliğe üye olan ülkelere son yıllarda kurumlar vergisi oranlarının birbirine yaklaşmaktadır. Özellikle Avrupa Birliğine en son üye olan ülkelere kurumlar vergisi oranı %20’nin altındadır. Türkiye’de kurumlar vergisi alanında yaşanan gelişmeler yakından takip edilmiş ve kurumlar vergisi oranını 2006 yılı itibariyle %30’dan %20’ye düşürülmüştür. Ancak Birliğe yeni üye olan ülkelerdeki kurumlar vergisi oranlarına bakıldığında çoğu ülkede oranın %20’nin altında olmasından dolayı ülkemizdeki kurumlar vergisi oranının daha da düşürülmesi beklenmektedir. Çünkü küresel sermayeli yatırımların arttırılmasında kurumlar vergisi oranı büyük önem taşımaktadır.

Kurumlar vergisi alanında yaşanan uyumlaştırma çalışmaları bu verginin birçok ülkede ekonomi gündeminin ilk sırasını almasını sağlamıştır. Kurumlar vergisinin günümüzde önemli olmasını sağlayan en temel neden ise küreselleşmenin ülkeler arasındaki ekonomik rekabeti arttırmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle 1980’li yıllardan sonra küreselleşme olgusunun ortaya çıkması ve giderek yayılması çoğu ülkenin ekonomik yapısını etkilemiştir. Küreselleşme nedeniyle birçok ülkede gelir, harcama ve servet üzerinden alınan vergilerde önemli değişiklikler yapılmıştır.

Küreselleşmenin etkisiyle kurumlar vergisi alanında yapılan değişiklikler transfer fiyatlandırması ve kurumlar vergisi oranında yoğunlaşmıştır. Ayrıca bir çok ülkede kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyetlerle ilgili değişiklikler yapılmıştır.

Ülkemizde kurumlar vergisi oranının 2006 yılında %30’dan %20’ye düşürülmesinde; küreselleşmenin etkisiyle birlikte artan ticaret ağının firmalar arasında rekabeti kızıştırması ve ülkemizin küresel sermayeden daha fazla pay alarak istihdam sorununa çözüm bulma amacı önemli rol oynamıştır. Çünkü ülkeler arasında ticari rekabet kızışmış ve ülkeler bu rekabetten daha fazla pay almak için vergi alanında birtakım düzenlemelere gitmek zorunda kalmıştır. Bu amaçla düşürülen kurumlar vergisi oranının daha da düşürülmesi birçok ülkenin gündemindedir.

Ülkemizde kurumlar vergisi alanında izlenen politikaların son dönemdeki en önemli amaçlarını yatırımları arttırmak, döviz girdisini özendirmek, sermaye piyasasını geliştirmek, bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarıyla azaltmak ve rekabet ortamını ortadan kaldıran faktörleri en aza indirmek, vb. şeklinde sıralayabiliriz. Ancak bu alanda yapılan reformların en önemli sakıncası vergi hâsılatında aşınmaya neden olmasıdır. Tabii ki bu durum ülkemizde kısa vadede söz konusuysen uzun vadede böyle bir durumun gerçekleşmediği yıllar itibariyle ortaya çıkmıştır.

Yatırımlar ve de dolayısıyla rekabetin artmasına imkân veren kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin ülkemize ekonomik ve mali anlamda ne gibi faydalarının olacağı çalışma boyunca analiz edilmiş ve bu alandaki vergi oranını düşürmenin gerek mükellefleri gerekse vergi tahsilâtını nasıl etkileyeceği incelenmiştir. Ayrıca bu çalışmada kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ölçmek amacıyla Sakarya ilinde bir

anket çalışması yürütülmüştür. Yapılan anket çalışmasına 360 firma etkin bir düzeyde katılım göstermiştir. Ankete katılan şirketler anonim ve limitet şirketlerden oluşmaktadır. Yürütülen anket çalışmasının sonuçları kurumlar vergisi oranının düşürülmesi gerekliliğine, kurumlar vergisinin kayıt dışı ekonomi, vergi gelirleri, istihdam oranları, ekonomik ve istikrar, vb. alanlardaki etkisini ölçmemize imkân tanınması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca anket çalışmasıyla kurumlar vergisi alanında kullanılan indirim, istisna ve muafiyetlerin etkinlik düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yürütülen anket çalışmasında Sakarya ilinin çalışma evrenini oluşturmasının en önemli nedeni ise ekonomik açıdan ülkemizle ilgili bir genelleme yapılmasına en uygun illerden biri olmasından kaynaklanmaktadır. Ankete katılan firmaların mevcut kurumlar vergisi oranını nasıl karşıladığına olanak vermesi araştırmanın diğer önemli noktasını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Gelir vergisinden bağımsız bir kurumlar vergisi uygulamasının gerekliliğini araştırmak, kurumlar vergisinin mali açıdan merkezi bütçe içindeki önemini vurgulamak, kurumlar vergisi uygulamasının mükellefleri olan firma davranışlarına ne gibi ekonomik etkilerinin olduğunu, bu durumda maliyet, tasarruf, yatırım, harcama, üretim, borçlanma ve firma davranışlarını ne şekilde etkilediğini tespit etmek, kurumlar vergisinin uygulanmasından kaynaklanan temel sorunları ve bu sorunlarla ilgili çözüm yollarını ortaya koyarak yapılan alan araştırmasıyla kurumlar vergisi mükelleflerinin bu vergiden ne düzeyde etkilendiğini ortaya koymaktır.

Çalışmada mümkün olduğunca kurumlar vergisi kavramına, bu kavramın tarihi gelişimine, bu alandaki çeşitli görüşlere, ülkemizdeki ve bazı gelişmiş ülkelerdeki uygulama şekillerine, bu vergi türünün firmaların kararları üzerindeki etkisine değinilmiş, Sakarya ilinde yapılan anket çalışması ile konu incelenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışma ile kurumlar vergisi uygulamasının ekonomik etkileri, kurumlar vergisi oranını düşürmenin gerek istihdam gerekse küresel sermayeli yatırımlara ne gibi katkılarının olacağı ve Türkiye’de ki literatüre katkı sağlanması düşünülmektedir.

Kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşürülmesinin kayıt dışı ekonomi, vergi gelirleri, istihdam oranları ve yatırımları ne şekilde etkilediğini ortaya koyması ve kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyetlerin etkinliğinin tespit edilmesine imkân sağlaması ve bu alanda yapılan en geniş çaplı incelemelerden biri olması dolayısıyla çalışmanın önemi daha da artmaktadır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın önemli konularından biri ise yapılan araştırmanın sınırlılıklarıyla ilgilidir. İlk olarak kurumlar vergisinin OECD ülkeleri ve Türkiye'de ki tarihi gelişimi ve kurumlar vergisi ile ilgili teorik görüşler çok fazla ayrıntıya girilmeden ana hatları ile ortaya konulmuştur. Daha sonra pek çok açıdan incelenebilecek kurumlar vergisi konusu ekonomik etkileri açısından ele alınmış ve bu amaçla sadece Sakarya ilini kapsayan bir anket çalışması yürütülmüştür.

Çalışmanın Metodolojisi

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra uygulama alanı bulan kurumlar vergisi hakkında günümüze kadar sayısız çalışma yapılmıştır. Ancak kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ölçmeye yönelik Türkçe literatürde fazla çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Kurumlar vergisinin uygulama şekilleri ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte çalışma Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi sistemi ve bu verginin ekonomik etkileri temelinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Bunun haricinde çalışmada eleştirel kaynak incelemesi metodu takip edilmiş ve yapılan internet taraması vasıtasıyla elde edilen kaynaklar ana hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada Sakarya ilini kapsayan bir anket çalışması da yürütülmüştür. Çalışma yapılırken kurumlar vergisinin tez konusunu ilgilendirmeyen ayrıntılarına değinilmemiş mümkün olduğunca kurumlar vergisinin çalışma konusu ile yakından ilgisi olan konuları ele alınmıştır.

Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ölçmek amacıyla gerçekleştirilen çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde; kurumlar vergisi kavramına, kurumlar vergisinin tarihi gelişimine, kurumlar vergisi ile ilgili teorik görüşlere, OECD ülkelerinde ve Avrupa Birliğine en son katılan ülkelerde kurumlar vergisinin uygulama şekillerine değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de kurumlar vergisinin tarihi gelişimine, kurumlar vergisi mükellefleri ve mükellefiyet türlerine ve kurumlar vergisinin mali fonksiyonlarındaki gelişmeler ışığında kurumlar vergisinin vergi gelirleri ve bütçe içindeki gelişimine, kurumlar vergisi mükellef sayılarının yıllar itibariyle gelişimine, kurumlar vergisi oranındaki değişikliklerin yıllar itibariyle görünümüne ve kurumlar vergisi gerçekleştirmelerinin GSMH’ya göre esnekliklerine değinilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise; kurumlar vergisinin ekonomik etkileri tespit edilmeye çalışılmış, bu bağlamda; kurumlar vergisinin maliyet, yatırım, tasarruf, sermaye hareketleri ve şirket davranışlarına etkisi incelenmiştir. Ayrıca kurumlar verginin ekonomik etkilerini ölçmek amacıyla Sakarya ilini kapsayan bir anket çalışması da yürütülmüştür.

BÖLÜM 1: KURUMLAR VERGİSİNİN TEORİK TEMELLERİ

1.1. Kurumlar Vergisi Kavramı ve Tarihi Gelişimi

1.1.1. Kurumlar Vergisi Kavramı

Kurumlar Vergisi, “Gerçek kişiler gibi iktisadi faaliyetleri sonucunda kar elde eden kurumların toplam safi kazançları üzerinden alınan genel nitelikte dolaysız bir vergidir” (Turhan, 1998, 133). Ancak tanımdaki “kurum” kavramı bütün kurumları kapsamamaktadır. Çünkü tüzel kişilik olduğu halde ortakları gelir vergisi mükellefi olan adi şirket niteliğindeki kurumlarda bulunmaktadır.

Tanımdan da anlaşılacağı gibi kurumlar vergisi kurumların gelirleri üzerinden alınmaktadır. Yani kurumlar vergisinin söz konusu olabilmesi için bir gelirin elde edilmesi gerekmektedir. Gelir üzerinden alınan diğer vergi olan gelir vergisi, gerçek kişilerin gelirlerini vergilendirirken, kurumlar vergisi ise ilgili yasa dâhilindeki kurumların kazançlarını vergilendirmeyi amaçlamaktadır.

Kurumlar vergisi mükellefleri, kazançları üzerinden sabit (düz) bir oranla vergilendirilmektedir. Bu da kurumlar vergisinin objektif nitelikli bir vergi olduğunu göstermektedir. Bu özelliği ile kurumlar vergisi gelir vergisinden ayrılrsa da kurumların kazançları arttıkça ödeyeceği vergi miktarı da artacağından gelir vergisi ile benzerlik göstermektedir. Zaten bu durum verginin gizli artan özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Kurumlar vergisi kavramı literatürde farklı adlarla anılmaktadır. Bu kavramlardan bir tanesi; “Sermaye Şirketi Vergisi” (Devrim, 1992:8) kavramıdır. Bu kavramdaki eksiklik, bütün sermaye şirketlerinin kurumlar vergisi mükellefi olmamasında yatmaktadır. Fakat kurumlar vergisi mükellefi olan şirketlere baktığımızda bunların büyük bir çoğunluğunu sermaye şirketleri oluşturmaktadır. Kurumlar vergisi literatürde “Kurumların Gelir Vergisi” (Güney ve Tuncer, 2003:5), “Gerçek Olmayan Kişilerden Alınan Gelir Vergisi” ya da “Gerçek Kişiler Dışında Kalan Bazı Kişilerin Safi Kazançları Üzerinden Alınan Vergi” (Nadaroğlu, 2000:348), “Geliri İkinci Kez Vergilendiren Vergi” ya da “Çifte Vergilendirmeye Yol Açan Vergi” (Bulutoğlu, 1962), “Safi Karlar ile Sermaye Üzerindeki Vergi” (King, 2000:36), “Ortaklıklar Üzerinden

Alınan Vergi” (Brochier ve diğ. 1981:324), “Kurumsal Gelir Vergisi” gibi adlarla anılmaktadır.

Kurumlar vergisinin ilgili yasa dâhilindeki kurumların kazançlarını hedeflemesi bizi vergi ödeme gücü araçlarından biri olan “Ayrırma ilkesi” ne götürmektedir. Çünkü gelir vergisi gerçek kişilerin gelirini vergilendirmeyi amaçlarken, kurumlar vergisi kurumların kazançlarının vergilendirilmesini hedeflemektedir. Servet ve sermayeden doğan gelirlere kıyasla, emek gelirlerinin daha düşük oranlarda vergilendirilmesini ifade eden ayırma ilkesi bu yapısı itibariyle gelirin kaynağına göre farklı işlem yapılmasını öngörmektedir (Akdoğan, 2006:128).

Gelir vergisi varken uygulama da kurumlar vergisine ihtiyaç duyulmasının en temel nedeni; kurumlar vergisi mükellefi olmanın bazı avantajlarından kaynaklanmaktadır. Bu avantajlardan en önemlisi kurumlar vergisindeki “sınırlı sorumluluk” uygulamasıdır. Bu konuya bir sonraki kısımda ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir.

Kurumlar vergisinin konusuna gelince üzerinde durulması gereken ilk unsur, kurum kazancıdır. Kurumlar vergisinin birinci maddesi de kurum kazancının ne olduğuna açıklık getirmektedir. Buna göre kurum kazancı, gelir vergisine giren kazanç ve iratlardan oluşmaktadır. Bu kazanç ve iratlar ise sırasıyla; ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlardan oluşmaktadır (KVK md. 1).

1.1.2. Kurumlar Vergisinin Tarihi Gelişimi

Kurumlar vergisi, 19. yüzyılın sonlarından itibaren gelir vergisini “tamamlayıcı bir vergi” olarak ortaya çıkmıştır. Sermaye şirketleri olan anonim ve limitet şirketlerin önemi de yine aynı dönemde giderek artış göstermiştir (Turhan, 1998:133). Birçok ülkede kurumlar vergisi uygulamasına geçilmesinin en temel nedeni Birinci Dünya Savaşından sonra savaşın finansmanını karşılama çabalarıdır.

Kurumlar vergisinin gelir vergisinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkmasının nedeni her ne kadar Birinci Dünya Savaşı’nın finansmanını sağlamak olsa da yüksek olan kurumlar vergisi oranı birçok ülkede savaş sonrası gerilemiştir. Çünkü çoğu devletin kamu giderinde savaş sonrası bir azalma görülmüştür. Zaten o dönemde kurumlar vergisi

alanındaki temel problem kurumlar vergisi oranının yüksek olmasıdır. Ancak kurumlar vergisi oranı savaş sonrası birçok ülkede azalmıştır (Martin, 1989: 265).

Kurumlar vergisini ilk uygulayan ülkenin Prusya (günümüzde modern Prusya, Avusturya ile birlikte “Alman dualizminin” temeli) olduğu belirtilmekte ise de, ABD de 19. yüzyılın ortalarında şirketlerin federe devletler düzeyinde vergilendirildiği görülmüştür (Bulutoğlu, 1960:165).

Kurumlar vergisinin bir vergi olarak ortaya çıkması ve gelişme göstermesi ülkeler arasında farklılık göstermektedir. ABD’de kurumlar vergisi, ilk ortaya çıktığı yıllarda federe devletlere özel bir vergiydi. Ancak 1909 yılında ise %1 oranlı federal devlet vergisi şeklini almış ve Birinci Dünya Savaşından sonra da özel tarifeli bağımsız bir vergi haline dönüştürülmüştür (Önen, 1988:17). Kurumlar vergisi ABD’de kurum olmanın avantajlarının vergilendirilmesi amacıyla yürürlüğe konmuştur (Aydın, 1999:7).

İngiltere de 1937 yılına kadar gerçek anlamda bir kurumlar vergisinden bahsedilmemektedir. 1937 yılında “National Defence Contribution” (Milli Savunma Vergisi) adı altında bir vergi uygulamaya konmuş ancak bu vergi sermaye şirketlerinin yanı sıra gerçek kişilerin gelirlerini de vergilendirdiği için gerçek anlamda bir kurumlar vergisi olmamıştır. Milli Savunma Vergisi 1947 yılında kurumlar vergisi haline dönüştürülmüştür (Turhan, 1998:134). Gerçek anlamda bir kurumlar vergisi ise ancak 1965 yılında “The Finance Act” (Ekonomi Yasası) ile getirilmiştir. Söz konusu yasanın getirdiği yeni sistemde kurumlar, kurumlar vergisine tabi tutulmuş, şirket ortaklarının kar payı (temettü) ve diğer yıllık ödemeler ise gelir vergisine konu olmuştur (Hockley ve diğ. 1970:157, Toch, 1969:136, Aktaran; Bila, 1986:5). Her ne kadar İngiltere’de şirketleri ayrı şekilde vergilendiren kurumlar vergisi uygulamasına gerçek anlamda 1965 yılında geçilmiş de olsa şirketlerin bireylerden farklı bir şekilde vergilendirilmesine Birinci Dünya Savaşı esnasında rastlanmıştır (James and Nobes, 1998:247).

Almanya’da ise kurumlar vergisi uygulaması ilk olarak 1891 yılında hazırlanan Miquel Vergi Reformu ile gündeme gelmiş aynı yıl yayımlanan Prusya Gelir Vergisi Kanunu ile gerçek kişiler yanında anonim şirketler, komandit şirketler, madencilik şirketleri, tescil edilmiş kooperatif şirketleri de vergi kapsamına alınmıştır. Ancak bu vergi

reformu gerçek anlamda kurumlar vergisi uygulamasına geçildiğini göstermez. Birinci Dünya Savaşından sonra savaşın gerektirdiği finansman ihtiyacı bütün ülkelerde olduğu gibi Almanya’da da kendini göstermiş kurumların gerçek anlamda vergilendirilmesine Birinci Dünya Savaşından sonra Weimar Anayasası’nın kabulünü takiben 1920–21 yıllarında Maliye Bakanlığı yapan Erzberg’in gerçekleştirdiği Vergi Reformu ile geçilmiştir (Tuncer ve Güney:2003:5-6).

Japonya’da kurumlar vergisi uygulamasına benzer bir uygulama ilk olarak 1894–1895 yıllarındaki Çin – Japon savaşından sonra gündeme gelmiştir. O dönemde savaş masraflarını karşılamak için başta gelir vergisi olmak üzere birçok vergi tekrar gözden geçirilmiştir. İlk olarak kurum kazançları ile şirket ortaklarının kar payları birbirinden ayrılmıştır. O yıla kadar kurum gelirleri vergilendirilse de şirket ortaklarının kar payı ayrı bir vergiye tabi tutulmamıştır. Japonya’da hedef gelir vergisinin yanında ayrı bir kurumlar vergisini yürürlüğe koymaktır. Ancak ekonomide sermaye birikimini engellediği gerekçesiyle ticari ve sınaî kesimden gelen tepkiler o dönemin hükümetini bu konuda sınırlandırmak zorunda bırakmıştır.1899 yılında gerçekleştirilen vergi reformunda kurumlar vergisi ile ilgili istenilen uygulamaya geçilememiştir. 1904–1905 yılları arasındaki Rus-Japon savaşı da kamu harcamalarının artmasına neden olmuştur. Artan kamu ihtiyaçlarını karşılamak için 1920–1940 yılları arasında gelir vergisinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Örneğin 1935 yılında aşırı kazançlar vergisi çıkarılmıştır. Ancak bütün uygulamalar 1940 yılında gerçekleştirilen vergi reformunda kurumların ayrı bir şekilde vergilendirilmesinin önüne geçememiştir ve nihayet 1940 yılında gelir vergisi alanında önemli değişiklikler yapılarak; özel şahıslar gelir vergisine tabi olurken, şirketler kurumlar vergisine tabi tutulmuştur (Önder, 1980:10-12).

Son olarak Fransa’da özellikle 1920’ler boyunca Birinci Dünya Savaşı’nın da etkisiyle kurumlar vergisi oranında artışlar yaşanmıştır. Bu dönemde firmaların çoğu yüksek kurumlar vergisi oranından dolayı kazançlarının çoğunu saklayarak ağır vergi yükünden kurtulma yoluna gitmişlerdir. Ancak savaştan sonra tekrar ele alınan kurumlar vergisi sistemi ticaretin geliştirilmesi amacıyla birçok firmaya kolaylık sağlayacak şekilde düzenlenmiştir (Grotard ve Hautceur,2008).

1948 yılına kadar kurumlar vergisinin gelir vergisinden ayrılmadığı Fransa’da gerçek kişiler, şahıs şirketleri ve sermaye şirketleri gelirleri üzerinden ortak bir vergi

ödemekteydi. Bu vergi de sedüllu gelir vergisi idi. Buna göre sedüllu gelir vergisinde vergi konusu olan gelirler çeşitli kategorilere ayrılarak her kategori ayrı ayrı düzenlemeler içinde vergiye tabi tutulmaktadır. Sedüller gelir vergisi uygulama açısından gelir vergisinin olması gereken özelliğini yansıtmamaktadır. Çünkü artan oranlı değil düz oranlı bir tarifede uygulanmaktadır. Bu vergi sermaye şirketlerine, sınırlı sorumluluğa sahip olan diğer şirketlere, kooperatif şirketlerine ve birliklerine, kamu kuruluşlarına ve kar amaçlı diğer tüzel kişiliklere uygulanmak üzere yürürlüğe konularak Fransa da bugünkü anlamıyla uygulanan kurumlar vergisinin temeli atılmıştır (Feyzioğlu ve Barda, 1956:175-176).

1.2. Kurumlar Vergisi ile İlgili Teorik Görüşler

Kurumlar vergisinin varlık nedenini inceleyen farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin çoğunluğunu kurumların çeşitli avantajlarından dolayı gelir vergisinden ayrı bir şekilde vergilendirilmesi oluşturmaktadır. Kurumlar vergisinin vergi alanında adaletsizliğine neden olduğunu savunan görüşler de kurumlar vergisi uygulamasına karşı çıkmaktadır. Kurumlar vergisinin vergi adaletsizliğine neden olduğunu savunanlara göre (Entegrasyon Teorisi); kurumlar vergisi netice itibariyle gerçek kişilerden alındığı için bu alanda “*çifte vergileme*” problemine neden olduğundan ayrı bir kurumlar vergisi uygulamasına gerek duyulmamaktadır (Turhan, 1998:135).

Kurumlar vergisinin ister lehinde isterse aleyhinde olsun bu alandaki tartışmalar maliye literatürüne sonuçlandırılmayan tartışmalar olarak girmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrası elli yıla bakıldığında gerek teoride gerekse yapılan alan araştırmalarında şimdiye kadar genel bir görüş birliğine ulaşılamamıştır. Sonuçta genel bir görüş birliğinin olmaması kurumlar vergisinin ve bu alandaki değişikliklerin sürekli ülkelerin ekonomi gündeminde kalmasına neden olmuştur (Head, 1997:61).

Yapılan tartışmalar daha çok kurumların vergilendirilmesi ile ilgilidir. Bu nedenlere bakıldığında, gelir vergisinden bağımsız bir kurumlar vergisi uygulamasının çok da adaletsiz bir durum olmadığı görülmektedir. Ayrıca kurumlar vergisi gelirleri sadece devletin vergi gelirlerini arttırmakla kalmaz geliri artan devlet özel sektöre daha fazla fayda sağlayacak harcama yapma imkânına da kavuşmuş olur. Bunun yanında bu vergi sayesinde kaynakların daha etkin bir şekilde kullanılmasının olanakları artarken, kişi

veya kurumlara sağlanan faydanın kamuya nasıl bir maliyet yüklediğinin görülmesine imkân vermesi açısından da önem arz etmektedir (Mintz, 1996:139).

Her ne kadar kurumlar vergisi, ilgili yasada belirtilen tüzel kişilikler için söz konusu olsa da neticede kurumlar vergisinin yüklenicisi gerçek kişilerdir. O halde vergi neden fertlerden alınmıyor da direkt olarak ilgili yasada belirtilen kurumlardan alınıyor? (Bulutoğlu, 1962:192-193). Geleneksel olarak kurumlar vergisi kurumun kar paylarının yasal zorlamayla da olsa dağıtılmasına olanak sağlar. Zaten uygulamada kurumlar vergisine bütün OECD ülkelerinde şirketlerin amaçlarının korunması amacıyla da başvurulmaktadır (Boadway, 1980:252).

Aşağıda kurumlar vergisinin lehinde ve aleyhinde olan görüşlere ayrı ayrı değinilerek neden gelir vergisinden ayrı bir kurumlar vergisinin uygulamada olduğu incelenmiştir.

1.2.1. Kurumlar Vergisini Haklı Gösteren Teoriler

1.2.1.1. İmtiyaz Bedeli Teorisine Göre Kurumlar Vergisi

Bu teoriye göre, bir sermaye şirketinin veya ilgili kurumlar vergisi yasasındaki tüzel kişiliklerin kanunların tanıdığı ve koruduğu bazı imtiyazlardan yararlanması söz konusudur. Kurumlar vergisi mükelleflerine tanınan bu imtiyazlar da kurumlar vergisinin ilgili kurumlar tarafından ödenmesini gerekli kılmaktadır (Gravelle, 1999:15).

Bu bağlamda, örneğin; şirket alacaklılarına karşı ortakların koyduğu sermaye ile sınırlı tutulmaları, yani gelir vergisinde olduğu gibi şirket alacaklılarına karşı tüm mal varlığının tehlike altında olmaması, hisse senedi ve tahvil ihraç etmek yoluyla sermaye piyasasından borç alabilme imkânı ve bu sayede gelir vergisi mükelleflerine kıyasla rahatlıkla büyüme ve gelişme imkânlarına sahip olması devletin piyasada rekabet eşitliğini sağlaması açısından ayrı bir kurumlar vergisi almasını haklı çıkarmaktadır (Abaç, 1974:6-7, Bulutoğlu, 1962:192-193, Aksoy, 1998:342, Turhan, 1998:135-137, Nemli, 1990:178-179, Sağlam, 2004:187-191, Nadaroğlu,2000:350). Kurum olmanın bu avantajlarından dolayı bazı yazarlar kurumlar vergisini, devletçe, kurumlara tanınan ayrıcalıkların bir bedeli olarak görmektedirler. Ayrıca aynı yaklaşımdan hareketle, kurumlar vergisi ile kurumların söz konusu ayrıcalıklarından doğan işletmeler

karşısındaki rekabet üstünlüğünün kaldırılabilceği de ileri sürülmektedir (Herekmen, 1976:120).

Kurumlar vergisindeki sınırlı sorumluluk uygulaması ve şirket ortaklarının hisse senedi ve tahvil ihraç etme yoluyla sermaye piyasasından borç bulabilme avantajlarının yanı sıra, şirketteki karların dağıtılmayarak kişisel gelir vergisindeki artan oranlı tarifeden etkilenmesini engelleyerek sermaye birikimi elde etme imkânı da bulunmaktadır. Bu sayede kurumlar daha az vergi ödemiş olurlar.

Kurumlar vergisi mükellefi olmanın bir diğer avantajı ise ortaklarının riski yüksek olan yatırımları daha rahat, diğer bir ifadeyle bütün mal varlığını düşünmeden yapabileme imkânının olmasıdır. Çünkü gerçekte, riski yüksek fakat karlı bir yatırım yapmak için, girişimciler zarar riskinin servetlerini ve başka faaliyetlerden kazandıklarını tehdit etmesini istemezler ve şirketin herhangi bir yatırımı veya girişimi sonucunda uğramış olduğu zarar riskini şirketin öz varlığı ile sınırlı tutmak isterler. Sermaye ile sınırlı sorumluluk ayrıcalığı, kapitalizmin gelişmesinde çok önemli bir rol oynayarak pek çok girişimcinin koyduğu para ile sınırlı olan riskli bir işe daha rahat girişmesini sağlamıştır. Bu durum da sermaye şirketlerinin gerçek kişi işletmelerinden daha fazla risk almasına imkân tanımıştır. Tüm sermayesini kaybetme riskinin olmaması girişimcileri daha büyük riskler almaya iter. Sınırlı sorumlu şirket statüsü sayesinde yüksek gelir sahipleri kazançlarından alınan vergiyi gelir vergisi mükellefi olan işletmelere kıyasla, kurum statüsünde daha düşük oranlara indirip daha az vergi ödemeleri sayesinde sermaye birikimini hızlandırabilirler (Bulutoğlu, 2004:135). Ayrıca kurumlar vergisi alanında uygulanan bazı giderler gelir vergisi mükelleflerine nazaran kurumlar vergisi matrahından ilave bir indirim sağlamak ve teşvik tedbirlerinden yararlanabilme gibi bazı hukuki çıkarları da bulunmaktadır (Şenyüz, 2003:232).

Kurumlar vergisi mükellefi olmanın yukarıda sayılan avantajlarının yanı sıra kurumlar vergisinin yapısının daha iyi anlaşılabilmesi için kurumların yapısının bilinmesi gerekmektedir. Çünkü kurumlar yasal kuruluşlar olup, kazandıkları kurum statüsüyle birçok finansal avantaja sahip olmaktadır. “Sınırlı sorumluluk” avantajı dışında diğer bir avantaj da, ortakların herhangi bir nedenden dolayı değişmesi halinde iflas veya başka bir nedenden dolayı kurum kapanmadıkça kurumların faaliyetlerinin süreklilik arz etmesidir. Kurumların hayatlarını sürekli bir şekilde devam ettirebilme

imkânı, ortaklarının değişmesi halinde bile yeniden yapılanması gereğini ortadan kaldıracaktır. Bunun yanında kurumlar sahip oldukları mal varlıklarını kolayca satabilme imkânına da sahiptirler.

Bütün avantajlarına rağmen zaman içinde bu teoride bir takım yetersizliklerinden dolayı eleştiriye uğramıştır. Bu eleştirilerin odak noktasını ise kurumlar vergisindeki sınırlı sorumluluk esasının sadece cari olduğu sermaye ortaklıklarına uygulanması ile sınırlı tutulmamasıdır (Bulutoğlu, 1962:193, Abaç, 1974:7). Bu teorinin diğer eleştirilen yönü de kurumlar vergisi mükellefi olmasa da kurum hukuki statüsünü kazanmış olan sermaye şirketlerinin yani çeşitli tüzel kişiliklerin de kurumlar vergisine tabi tutulmamasıdır (Aksoy, 1998:342-343).

1.2.1.2. Gayri Şahsi Ödeme Gücüne Göre Kurumlar Vergisi

Bu görüşe göre kurumlar kendilerini oluşturan ortaklarından ayrı ve onlardan daha büyük bir ekonomik güce sahiptir. Diğer bir ifadeyle kurumlar vergisi mükelleflerinin tüzel kişilik olarak ortaklarından ayrı bir ödeme gücü bulunmaktadır. Ayrıca bu tüzel kişilikler borçlanma, nakit darlığı çekildiğinde veya yatırımlara ihtiyaç olduğunda daha rahat ortak veya sermaye bulabilme ve herhangi bir riske katlanma açısından gelir vergisi mükelleflerine göre daha güçlüdürler (Aksoy, 1998:343). Kurumlar vergisi mükelleflerinin bu avantajlarından dolayı vergide ödeme gücü gündeme gelmektedir (Solmaz, 1994:7).

Herhangi bir faaliyeti sonucu kar elde eden şirketlerin karı, ister dağıtılsın isterse dağıtılmasın bu durum ayrı bir kurumlar vergisi uygulamasının önüne geçemez. Genelde de kurum karlarının dağıtılmasına herhangi bir ortak değil şirketlerin yönetim kurulları karar vermektedir. Eğer yönetim kurulundan çıkan karar şirket karlarının ortaklara dağıtılmayarak bir kısmının firmada tutulması şeklinde olursa otomatik olarak vergilendirme olanağı ortadan kalkacaktır. Çünkü kurumlar vergisinde devlet dağıtılmayan kazançları vergilendirememektedir veya devletin bu hakkı vergi kanunu ile elinden alınmıştır. Bu durum da kurumlar vergisi mükelleflerinin daha kolay sermaye birikimine imkân tanıdığı için kurumlar vergisi mükelleflerini piyasada gelir vergisi mükelleflerine göre daha avantajlı konuma sokmaktadır. Sonuçta dağıtılmayarak ihtiyatlar şeklinde ayrılan kazançlar ayrı bir kurumlar vergisinin varlığını ön plana çıkarmaktadır (Yakar, 1995:11).

Kurumlar vergisi mükellefi olan şirketlerin hukuki varlıklarının yanı sıra ekonomik ve sosyal kararların oluşmasında da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Şirketler profesyonel yöneticileri tarafından yönetildikleri için şirket ortakları almış olduğu kararlarla tek başına herhangi bir yatırıma karar veremez. Şirket ortaklarının hisse senedi satın alması da onlar için sadece yeni bir yatırım anlamına gelmektedir. Şirket yönetimi ise genellikle güçlü birkaç yöneticinin etkisindedir. Bu güçlü ortakların yönetimindeki şirket bağımsız girişimlerde bulunabilmekte ve diğer şirketlerin hisse senetlerini satın alabilmektedir. Bu özellikler şirketin ortaklarından bağımsız hareket edebilme olanağının mümkün olduğunu göstermektedir. Bütün bunlarda şirketlerin onları oluşturan kişilerden ekonomik olarak daha üstün ve bağımsız bir güce sahip olduklarını gösterir (Bila, 1986:22).

Gayri şahsi ödeme gücünü savunanlar, her ne kadar kurumlar vergisinin çeşitli nedenlerden dolayı gelir vergisinden ayrı bir vergi türü olarak var olmasını savunsada bu görüşte zamanla çeşitli eksikliklerinden dolayı eleştiriye uğramıştır. Yapılan eleştirilerin bir boyutunu kurumlaşmanın ekonomik olarak bir fayda veya çıkar yaratmadığı, yeni kurumların başlangıçta herhangi bir çıkara sahip olamayacağı ve bazı imtiyazlardan istifade etme imkânlarının sınırlı kalacağı oluştururken (Aksoy, 1998:343), diğer boyutunu da vergi ödeme gücünün reel bir şekilde ölçülememesi ve vergilendirmeye giderken kurumların iktisadi güçlerinin dikkate alınmaması oluşturmaktadır (İnan, 2003:11, Büyükçulcu, 2006:26).

1.2.1.3. Sosyal ve Ekonomik Denetleme Aracı Olarak Kurumlar Vergisi

Günümüzde şirketlerin çoğu büyük finansman olanaklarına sahiptirler. Şirketlerin, ekonomik olarak güçlü olduğu için sınırsız büyüme ve kolaylıkla güç toplayabilme imkânları da bulunmaktadır. Bunun yanında siyasi iktidarı elinde bulunduran güçlerin çoğu yatırımları teşvik etmek ve istihdam sorununa çözüm bulmak amacıyla büyük vergi teşvikleri sağlamaktadır. Ancak şirketlerin kolaylıkla büyük güç oluşturabilmesi zaman içinde toplum için zararlı olabileceği görüşünü gündeme getirmiştir. Şirketlerin aşırı sermaye birikimini engellemek amacıyla kurumlar vergisi bir araç olarak kullanılmaktadır. Kurumlar vergisi yoluyla büyük şirketleri kontrol altında tutmak, bu şirketlerin toplum aleyhine bir faaliyette bulunmalarını engellemek ve yine bu şirketlerin piyasada kurumlar vergisi mükellefi olmayan tüzel kişiliğe sahip gelir vergisi

mükellefleriyle arasında rekabet eşitliğini sağlamak amacıyla kurumlar vergisi bir sosyal ve ekonomik denetleme aracı olarak kullanılmaktadır (Aksoy, 1998:344).

Günümüzde gelişen uluslararası ilişkilerle birlikte büyük sermayeli yabancı kuruluşların ülkelerin çoğunda çeşitli alanlarda faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Dolayısıyla bu gibi şirketlerin ülkelerin ekonomik ve sosyal politikaları üzerinde bir takım etkileri bulunmaktadır. Büyük sermayeli kuruluşlar olan çok uluslu şirketlerin genellikle monopolcü ve oligopolcü yapıları bu şirketlerin iktisadi ve siyasi güçlerini daha da arttırmaktadır. Çok uluslu şirketler bunların yanında şirket birleşmeleriyle de bir ülkede faaliyet gösterebilmektedir. Şirketlerin birleşmesi sayesinde teknolojik ve yönetim deneyimleri ile sermaye kaynaklarından yararlanarak rekabetçi güçlerini daha da arttırmaktadırlar. Son yıllarda sanayi, bankacılık ve ticaret başta olmak üzere birçok Türk şirketinin de yabancı şirketler tarafından satın alındığı veya yabancı şirketlerin Türk şirketlerin ortağı olduğu bilinmektedir (Seyidoğlu, 2007:598-599). İşte tam bu noktada kurumlar vergisi bir denetleme aracı olarak devreye girip bu şirketlerin kontrol altında tutulmalarını sağlamaktadır.

Her ne kadar bu görüş kurumlar vergisinin kurumların kontrol edilmesi açısından varlığını savunsa da tam olarak kurumlar vergisinin haklılık sebebini açıklayamamaktadır. Çünkü kurumlar vergisi sadece, toplumun geneline zarar verebilecek kurumlardan değil mükellefi olduğu bütün kurumların kazançları üzerinden alınmaktadır. Yani kurumlar vergisinin kapsamına sadece çok uluslu şirketler veya ülkede faaliyet gösteren büyük sermayeli kuruluşlar girmemektedir. Bunun yanında ülkelerin ekonomik, mali ve sosyal politikasına yön verecek veya etkileyebilecek gücü olmayan birçok firma da kazançları üzerinden kurumlar vergisi ödemektedir. Dahası kurumlar vergisinin, vergileme alanında adaleti sağlama açısından artan oranlı bir tarifeye göre alınmasının büyük kurumlarla mücadele de etkili olacağı bilindiği halde siyasal güçlerin çoğu, çok uluslu şirketler veya büyük sermayeli diğer kuruluşların yatırımlarını azaltacağı kaygısıyla bu uygulamaya gidememektedir (Bulutoğlu, 1962:195-196).

1.2.1.4. Hizmet ve Sosyal Maliyetler Yaklaşımına Göre Kurumlar Vergisi

Devlet kamu harcamaları yoluyla çeşitli hizmetlerini yerine getirmektedir. Bu hizmetlerden gerçek kişiler gibi tüzel kişilerde yararlanmaktadır. Bu görüş devletin

yapmış olduğu kamu hizmetlerinden yararlanmanın bir bedeli olarak kurumların bir vergi ödemesini gerekli görmektedir. Bu vergi de kurumlar vergisidir.

Tüzel kişiliklerin kamu hizmetlerinden yararlanmasının yanı sıra faaliyetleri esnasında çevreye olumlu ya da olumsuz etkisi olmaktadır. Ancak çevreye verdiği olumsuz etkiler diğeri bir ifadeyle dışsal zararların bir karşılığının devlet tarafından alınması gerekmektedir. Bu dışsal zararlara örnek olarak; çevre kirlenmesi, iş kazaları, gürültü kirliliği, manzaranın bozulması verilebilir. Bu yaklaşımın özünde de bu kurumların çevreye verdiği ekonomik ve sosyal zararı telafi etmek, diğeri bir deyişle çevreye verdiği toplumsal zararları ödettirme amacı vardır (Bulutoğlu, 1962:194, Aksoy, 1998:344).

Hizmet ve sosyal maliyetler yaklaşımına göre çeşitli tüzel kişilerden kurumlar vergisi alınmasının haklı gerekçesi fayda yaklaşımına göre açıklanmaktadır. Bu görüşe göre devletin sunmuş olduğu hizmetler şirketlerin üretimlerinde etkili olmaktadır. Diğeri bir deyişle bu hizmetler üretim faktörü niteliğindedir. Kurumlar devletin sunmuş olduğu yol, baraj, köprü gibi temel hizmetlerden yararlanarak kendi üretim maliyetlerini azaltmaktadırlar. Bu sayede pazar payları genişlemekte ve finansal işleri kolaylaştırıcı birçok işlev devreye girmektedir. Bu nedenle devlet ilgili tüzel kişiliklerden sunmuş olduğu hizmetlerin bir karşılığı olarak kurumlar vergisi adı altında bir vergi toplamalıdır (Harold M. Groves, Robert Z. Bish, 1973:178, Aktaran; Bila, 1986:11).

Ancak zaman içinde bu yaklaşımda yoğun eleştiriler yüzünden önemini kaybetmiştir. Bu eleştirilerin odak noktasını; devletin sunmuş olduğu hizmetlerin sadece kurumlar vergisi mükelleflerine değil, aynı zamanda bütün tüzel kişilikler ve gerçek kişiliklere yönelik olmasıdır (Abaç, 1974). Ayrıca fayda yaklaşımının en önemli sakıncası olan kimin hangi hizmetten ne kadar yararlandığının ölçülememesi burada da gündeme gelmiş ve bu görüş eleştiriye uğramıştır. Ancak günümüzde fayda yaklaşımına benzer nitelikte, gerek gerçek kişiler gerekse tüzel kişilikler vergilendirilmektedir. Örneğin; enerji, su veya doğalgaz tüketiminde bunu tüketen gerçek veya tüzel kişi daha fazla vergi ödemektedir. Dolayısıyla fayda yaklaşımına göre vergilendirmenin her zaman imkânsız olduğunu söylemek hatalı olacaktır.

1.2.1.5. Gelir Vergisini Tamamlama Aracı Olarak Kurumlar Vergisi

Bu görüşün dayandığı temel dayanak kurumların ortaklarına dağıtmadıkları karlardan oluşmaktadır. Gelir vergisinde olduğu gibi tüm kazançlar kurumlar vergisinde de vergilendirilseydi bu görüşe gerek kalmayacaktı. Ancak kurumlar vergisi mükelleflerinin kurum kazançlarını dağıtmayarak diğer bir deyişle şirket içinde tutarak bu kazançları vergiden muaf edebilme olanakları bulunmaktadır. Buda kurumların gerçek kişi mükelleflerine göre daha rahat yatırım yapmasına yani daha rahat büyümelerine imkân tanımaktadır. İşte bu nedenle gelir vergisinden ayrı bir kurumlar vergisi gündeme gelmiştir. Eğer kurum, karlarını ortaklarına dağıtmazsa bu halde gelir vergisi de gündeme gelmeyecektir. Çünkü eline kazanç geçmeyen bir ortaktan vergi istemek vergileme ilkelerine uygun düşmeyecektir. Öte yandan kurum hissedarları kurumdan kar almak yerine, kar payını kuruma bırakarak sahip oldukları hisse senetlerinin değerini ve bu sayede sermaye kazançlarını yükseltmek isteyebilirler (Edizdoğan, 2007:280, Erdem ve diğ., 2006:164).

Kurumlar vergisi mükellefi olan şirketlerin ortaklarının, şirketin belli bir dönemdeki faaliyeti sonucu kendi payına düşen karını almayarak mevcut hisse senetlerinin değerini yükseltme imkânı, gelir vergisi mükelleflerine göre haksız rekabetin önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Zaten bu durumda özü itibariyle vergide eşitlik ve adalet ilkesine aykırı gözükmektedir.

Görüldüğü gibi kurumlar vergisinin gelir vergisini tamamlama aracı olarak kullanılmasında üzerinde durulan en önemli husus dağıtılmayan kazançlar konusudur. Dağıtılmayan kazançlar konusunun bir sorun olmasını engellemek amacıyla 1970'li yıllarda İngiltere de kurumlar vergisinde dağıtılan ve dağıtılmayan karları bölerek dağıtılmayan karlara daha ağır kurumlar vergisi uygulanması yönünde bir sistem geliştirilmiştir (Batirel, 1984:127-128). 1973 yılında İngiltere'de geliştirilen bu sisteme göre önce kurumlar vergisi mükellefi olan şirketin tüm karları için düz oranlı bir kurumlar vergisi uygulanır. Daha sonra hisse sahipleri ve temettüleri üzerinden gelir vergisi ve paylarına düşen fakat şirkette tutulan karlardan doğan kazançlarından da sermaye kazançları vergisi ödenir. Ancak bu sisteme yapılan itiraz ise, temettülerin iki defa vergilenmesine yol açması, böylece vergi adaletini zedelemesidir (Nas, 1982:139-140).

Kurumlar vergisini gerekli kılan diğerk bir neden de gelir vergisinin kavrayamadığı kurum ihtiyatları ile dağıtılmayan karlar ve yabancı kurumların buldukları ülkede gelir vergisine konu olmaması gibi özelliklerdir (Şanver, 1972:234-235).

Bu alanda kurumlar vergisinde dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri de dağıtılmayan karlardan alınan vergilerin karların dağıtılması halinde alınan vergilerle dengelenmesi gerekliliğidir. Bu yapılmadığı takdirde kar dağıtmama ve kurumlaşma, kurumlar vergisine rağmen tercih edilebilir bir durum ortaya çıkarmaktadır (Edizdoğan, 2007:280).

Bütün bu özelliklerine rağmen dağıtılmayan karlara ayrı bir kurumlar vergisi uygulaması zaman içinde eleştiriye uğramıştır. Eleştiriler ise, dağıtılmayan kazançlara kurumlar vergisi uygulamadan, sermaye artışları paraya çevrilme aşamasına geldiğinde ayrı bir vergilendirme ile vergilendirilmesi gerektiği noktasında yoğunlaşmaktadır (Aksoy, 1998:345, Abaç, 1974:9).

1.2.1.6. Ayırma Teorisine Göre Kurumlar Vergisi

Ayırma teorisi, en az geçim indirimi ve artan orantı tarifeyle birlikte vergi mükelleflerinin ödeme gücüne göre vergilendirilmesini sağlayan temel unsurlardır. Bu üç faktör aynı zamanda vergileme alanında adaletin sağlanması açısından da çok önemli bir role sahiptir.

Ayırma teorisine göre, gelirin elde edildiği kaynaklar vergileme alanında adaletin sağlanması için farklı vergilendirilmelidir. Yani bir emek sonucu elde edilen gelir ile sermayeden kaynaklanan gelirlerin farklı oranlarda vergilendirilmesini, emek üzerinden gelir elde etmenin daha zor olması nedeniyle sermaye gelirlerine göre daha düşük oranlarda vergilendirilmesi gerektiği ayırma teorisinin özünü oluşturmaktadır.

Ayırma kuramının yukarıda sayılan özelliğinden dolayı şirketlerin gelir vergisinden ayrı bir kurumlar vergisine tabi tutulması isabetli bir karar olacaktır. Ancak sırf sermaye gelirini daha yüksek oranlarda vergilendirmek için ayrı bir kurumlar vergisinin varlığını savunmak yeterli gelmeyecektir. Ayırma kuramının aksine sermaye gelirlerinden ayrı bir vergi almaktan çok, emek gelirinden alınan verginin daha az olması ayırma kuramını daha anlamlı bir hale getirecektir. Zaten, sermaye gelirlerine yüksek fakat emek

gelirlerine daha düşük bir vergi oranı uygulama ayırma teorisinin doğrudan uygulama biçimini göstermektedir (Bulutoğlu, 1962:196).

Ayırma kuramı her ne kadar sermaye gelirlerinin daha yüksek oranlarda vergilendirilmesini öngörse de uygulamada bu duruma çoğu ülkede rastlanmamaktadır. Örneğim ülkemizde 2008 yılı itibariyle en yüksek gelir vergisi oranı %35'ken, kurumlar vergisi oranı ise %20'dir. Hatta %20 olan kurumlar vergisinin daha da düşürülmesi yine bu dönemde gündeme gelmektedir. Dolayısıyla uygulamada ayırma kuramının aksine kurumlar vergisi mükellefleri, gelir vergisi tarifelerinin en üst iki dilimine dâhil olan mükelleflere göre daha düşük oranda vergilendirilmektedir. Sırf bu gerekçeyle dahi günümüzde gelir vergisi mükellefiyetinden kurumlar vergisi mükellefiyetine geçen kurumlar bulunmaktadır.

Sermaye gelirleri sadece sermaye şirketlerinde yer almadığından ayırma kuramı zaman içinde bu yönüyle de eleştiriye uğramıştır. Kurumlar vergisi mükellefi olmadığı halde sermayesinden gelir elde eden gelir vergisi mükellefleri de bulunmaktadır. Ayrıca kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim-istisna ve muafiyet uygulamaları gelir vergisi alanında uygulanan indirim-istisna ve muafiyetlere göre kurumlar vergisi mükelleflerine daha fazla avantaj sağlamaktadır.

Her ne kadar ayırma teorisinin uygulanması vergileme alanında adaleti sağlasa da sermayenin cezalandırılması, vergide eşitlik ilkesine aykırı davranma görüşü de bu alanda adaletsizliği ortaya çıkarmaktadır (Yavuz, 2007:211).

Bunun yanında her ne kadar dolaysız vergiler alanında az rastlanan bir durum olsa da eğer kurumlar vergisi fiyat mekanizması aracılığıyla ileriye yani tüketiciye veya geriye yani ücretler yoluyla emek üzerine yansıtılırsa bu verginin sermaye gelirleri üzerinden alındığı gerçeği ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda kurumlar vergisi mükellefleri yine daha az vergi ödeme şansını yakalayacaktır (Yakar, 1995:13).

1.2.1.7. Uygun Gelir Kaynağı Olma Teorisine Göre Kurumlar Vergisi

1980'li yıllardan sonra özellikle Avrupa'da ve daha sonra tüm dünyada devlet anlayışında önemli değişiklikler olmuş "sosyal devlet" görüşü ön plana çıkmıştır. Tabii ki buna bağlı olarak sosyal refah, toplumsal fayda, maksimum fayda gibi kavramların da önemi artmıştır.

Bir toplumda devletin sosyal refahı sağlaması için daha fazla kamu harcaması yapması gerekmektedir. Buna bağılı olarak gelirleri de artış sağlamalıdır.

Çağdaş maliye anlayışı içinde devlet kendisine gelir sağlamak için mükellefler tarafından en az tepkiyle karşılanacak verimli kaynakları tercih etmelidir. Bu amaçla sosyal, ekonomik, mali ve siyasi açıdan en uygun vergileri uygulayıp kamu harcamalarına finansman sağlamaya çalışmalıdır. Buna göre en uygun vergi sermaye şirketlerinin kazançlarından alınan kurumlar vergisidir. Çünkü kurumlar vergisi, diğer vergilerin çoğundan daha kolay tahsil edilmekte ve daha az dirençle karşılanmaktadır (Abaç, 1974:9). Kurumlar vergisindeki direncin az olmasının nedeni yükümlülerinin gerçek kişi olmaması, bunun da vergiye karşı psikolojik tepkiyi ortadan kaldırmasıdır (Edizdoğan, 2007:281). Ayrıca kurumlar vergisi mükellef sayısının gelir vergisi mükellef sayısına göre genelde daha az olması, düzenli muhasebe kayıtlarının bulunması ve elde ettikleri gelirin daha fazla olması nedeniyle daha kolay vergilendirilmelerini sağlamaktadır.

Kurumlar vergisine mükelleflerin direncinin az olmasını Stiglitz farklı bir açıdan değerlendirmiştir. Ona göre, politikacılar bu vergiyi kimin ödediğini kesin olarak bilmediği için daha olumlu karşılar. Diğer bir deyişle, vergi yükünü kimin taşıdığını belirlemede karşılaşılan güçlük, bu vergiye karşı siyasi tepkiyi ve direnmeyi en aza indirir. Bu bakımdan kurumlar vergisi devlet için uygun bir gelir kaynağıdır (Stiglitz, 1994:724)

Vergi toplamının ekonomik, mali, sosyal ve siyasal amaçları olsa da kurumlar vergisinin en temel amaçlarından biri mali'dir. Her ne kadar kurumlar vergisini toplamının mali olmayan gerekçeleri de olsa, devletin en temel amacı artan gelir ihtiyacını karşılamaktır. Kurumlar vergisinin de vergi gelirlerinin yaklaşık %10–15 ini oluşturması bunun bir göstergesidir. Bunun yanında çeşitli avantajlarından dolayı kurumlar vergisi mükellef sayısı da her geçen gün artış göstermektedir (Şenyüz, 2003:232).

Kurumlar vergisi mükellefi olan sermaye şirketlerinin bu özelliklerinden dolayı kurumlar vergisi günümüzün temel vergilerinden biri haline gelmiştir. Nitekim kurumlar vergisi kanununun gerekçesinde, kurumlar vergisinin gelir vergisi gibi esas bir vergi olduğuna değinilmiştir. Yine aynı gerekçede kurumlar vergisinin varlığı gelir

vergisinin daha derli toplu bir şekilde ele alınmasına imkan tanıdığından bahsedilmiştir (Bila, 1986:16).

Mükellefler tarafından daha az dirençle karşılanması gerekçesiyle ayrı bir kurumlar vergisine gidilmesi zaman içinde eleştiriye uğramıştır. Çünkü herhangi bir verginin gerekçesi vergi mükellefinin ona diğer vergilere göre daha az tepki göstermemesi olmamalıdır. Dolayısıyla bu nedenle kurumlar vergisi alınmamalı ve bu verginin gerekçesi farklı nedenlere dayandırılmalıdır.

1.2.1.8. Bağımsız Kimlik Görüşü

Günümüzdeki vergi sistemlerine bakıldığında kurumlar vergisi ile gelir vergisi birbirinden tamamen ayrılmış durumdadır. Şirket ortakları ve şirketin iki ayrı hukuki sıfatının olması ikisinin de ayrı şekilde vergilendirilmesini gerektirmektedir (Aldemir, 1997:9).

Kurumlar vergisi mükellefi olan şirketlerde yönetim, çoğu defa profesyonel yöneticilerin elindedir. Eğer şirketin hisse senetleri varsa bu senetler sık sık piyasada satılmaktadır. Dolayısıyla bu durum şirketi meydana getiren ortaklıkların paylarının sürekli olarak değiştiğini veya farklı ortakların şirkette söz sahibi olmaya başladığını göstermektedir. Bu konuda şöyle bir benzetme yapılabilir: Nasıl ki nehir aynı nehir olmasına rağmen aynı nehrin sularından iki kere su içilmiyorsa kurumlar içinde aynı şey söylenebilir. Tabii ki bu durum gelir vergisine tabi olan aile şirketlerinden çok kurumlar vergisine tabi olan ve hisselerinin çok sayıda ortaklar arasında bölüdüğü kurumlar için söylenebilir. Bu durum kurumun ortaklarından ayrı, bağımsız bir kimliğe sahip olduğunu gösterir (Nemli, 1990:178).

Bu açıklamalardan sonra kurumlar vergisinin çifte vergilendirmeye yol açtığını savunanların gerekçelerine geçilecek olursa;

1.2.2. Kurumlar Vergisinin Çifte Vergilemeye Yol Açtığı Görüşü

Çifte vergilemeyi; belli bir vergilendirme dönemi için aynı matrah üzerinden bir defadan fazla vergi istenmesi veya alınması şeklinde tanımlamak mümkündür.

Gelir vergisinden ayrı bağımsız bir kurumlar vergisi, çifte vergi uygulamasını gündeme getirmektedir. Bu görüşü savunanlara göre kurumlar vergisi uygulamasına gerek yoktur. Çünkü gelir vergisi yanında kurumlar vergisi uygulaması bir çifte vergilemedir.

Aynı vergi konusu üzerinden birden fazla vergi alınması veya aynı vergi konusu üzerinde birden fazla vergilendirme yetkisinin çatışması olarak ifade edilen çifte vergileme, yasa koyucunun bilerek ve isteyerek yer verdiği bir uygulama olabileceği gibi, arzulanmayan ancak uygulamadan kaynaklanan bir durum olarak da ortaya çıkabilmektedir (Eker, 2007:199).

Çifte vergilemenin vergi adaletine ters düşmesi, yani dağıtılmayan kazançları gelir vergisine kıyasla farklı bir oranda yükümlü kılan ve dağıtılan kazançları önce kurum düzeyinde kurumlar vergisi ve sonra ortak düzeyinde temettü olarak gelir vergisi aracılığıyla iki kez vergilendiren bugünkü düzenlemeyi tatminkâr bulmayan bu görüşün savunucuları ayrı bir kurumlar vergisinin mevcut olmadığı, aksine kurumlardan elde edilen bütün kazançların tıpkı diğer gelir türleri gibi kavrandığı bir sistem önermektedirler (Turhan, 1998:135).

Her ne kadar bu görüş kurumlar vergisinin çifte vergilemeye neden olduğunu savunsa da zaman içinde uygulamada böyle olmadığı belirtilerek eleştiriye uğramıştır. Kurumlar vergisi kurumsal faaliyet sonucu kurum tüzel kişiliğinde toplanması nedeniyle alınan bir vergi olduğu; bu gelirin kurumun ortaklarına dağıtılması, diğer bir ifadeyle el değiştirmesi nedeniyle kişisel gelir niteliğine büründüğünden gelir vergisine tabi tutulduğu, bu nedenle de iki verginin farklı nedenlere dayandığı kabul edilirse çifte vergileme olmadığı öne sürülebilir. Bu yüzden kurumlar vergisi mükellefleri, kurumsal faaliyetleri sonucunda gelir elde ettiği için, gelir vergisi mükellefleri ise kurum ortağı olması sonucunda faaliyette bulunduğu için vergilendirilmiş olmaktadır. Dolayısıyla da aynı gelir farklı aşamada ve farklı nedenlerle vergilendirilmiş sayılmaktadır (Bila, 1986:19-20).

Kurumların kazançlarını vergilendirme çifte vergilendirme olarak görülse de çifte vergilendirmenin, vergilendirmede denge görevi üstlendiği de savunulmaktadır. Ayrıca kurumlar vergisi mükellefi olmayan bir adi şirketin yatırımdan elde etmiş olduğu gelirleri, kurumlar vergisi mükellefi olan bir şirketle karşılaştırma açısından da çifte vergilendirmenin önemli bir işlevi vardır. Bunun yanında kurumlar vergisi

mükelleflerinin çalışan sayısının fazla olması ve başka bir şirketle birleşme olanağının olması çifte vergilendirmeyi haklı kılmaktadır (Auerbach, 1984).

Kurumlar vergisinin ülkelerin çoğunda uygulanmasına rağmen ülkelerin çoğu çeşitli araştırmalarla bu verginin gerekliliğini incelemektedir. Bu amaçla 1966 yılında Kanada'da Carter Komisyonu ve çeşitli akademisyenler yaptıkları incelemeler sonucunda kurumlar vergisine alternatif üç yöntem önermişlerdir. Bu yöntemlerden ilki; kurumlar vergisinin gelir vergisine tamamen entegre olmasıyla ilgilidir. Bu durumdan kurumlar vergisini ödeyen şirketlerin daha basit bir şekilde mevcut seviyesine (sermaye, kar oranı, çalıştırdığı işçi sayısı, vb) göre vergilendirilmesi kastedilmektedir. Yöntemlerden ikincisine gelindiğinde; 1960'larda gerek İngiliz gerekse ABD hükümeti kurumlar vergisi ile Katma Değer Vergisi'nin yer değiştirme ihtimalini incelemişlerdir. Son olarak da 1970'den beri kurumlar vergisi alanında gerçekleşen nakit akışını göz önüne alarak kurumlar vergisinin değiştirilmesi incelenmiştir. Çünkü ülkelerin çoğunda kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH'ya oranı %2-4 arasında gerçekleşmektedir. Ancak bu incelemeden kurumların çeşitli avantajlarından dolayı gelir vergisinden ayrı bir şekilde vergilendirilmesinin daha adil ve verimli olacağı yönünde bir sonuca ulaşılmıştır (Messere ve diğ., 2003:112).

1.3. Bazı OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Uygulaması

1.3.1. ABD'de Kurumlar Vergisi Uygulaması

ABD'de de Türkiye'de olduğu gibi gelir üzerinden gelir ve kurumlar vergisi alınmaktadır. Bunun yanında çalışan ve emeklilere ekonomik güvence sağlamak amacıyla sosyal güvenlik vergisi de alınmaktadır.

Gelir vergisinde olduğu gibi ABD'de kurumlar vergisi federal devlet, federe devlet ve belediyeler düzeyinde tahsil edilmektedir. Genelde federal kurumlar vergisi diğerlerine esas teşkil etmektedir. Ancak diğerlerinde federal kurumlar vergisine göre bağımsız ayarlamalar yapılabilmektedir (Kızılot ve diğ., 2006).

ABD'de kurumlar vergisinin mükellefi tüzel kişiliğe sahip olan kurumlardır. Vergi kanunlarına göre anonim şirketler, sigorta şirketleri ve cemiyetler kurumlar vergisi mükellefidir. Ülkemizdeki kurumlar vergisi mükellefleri beş başlık altında toplanmasına rağmen ABD'de üç başlık altında toplanmıştır.

ABD’de kurumlar Türkiye’de olduğu gibi kendi ülkesi ve yabancı ülkelerde elde ettikleri gelir üzerinden vergilendirilirler (Öz ve Akdemir, 2002:176).

ABD vergi sisteminde, herhangi bir işletmenin kurum sayılıp kurumlar vergisine göre vergilendirilebilmesi için bazı şartları yerine getirebilmesi gerekmektedir. Aksi halde kurumlar vergisi mükelleflerinin kazanmış olduğu hak ve yetkileri kazanması söz konusu değildir. Bu şartlardan öncelikle, kurum tüzel kişiliği için kurum sözleşmesinin resmi dairelerde düzenlenmiş olması ve hisse senetlerinin çıkartılmış olması gerekmektedir. Ayrıca, kurum ortakları veya kurumda hissesi bulunan hissedarların kar etmesi gerekmektedir (Aydın, 1996:36).

Yukarda sayılan şartlar dışında sınırlı sorumluluk, kurum faaliyetlerinde devamlılık, menfaatlerin kolay bir şekilde devredilmesi, kurum faaliyetleriyle ilgili kararların ortaklardan herhangi biri tarafından değil de merkezi yönetim tarafından alınması gibi şartlar da kurum statüsü kazanmak için aranmaktadır (Aydın, 1996:36).

ABD’de faaliyet gösteren yabancı şirketler ile yerleşik şirketler arasında herhangi bir ayırım yapılmamakta bütün durumlarda aynı muamele yapılmaktadır. Bu iki grup aynı oranda vergilendirilirken, faiz, kar payı, kira gibi bir ABD kaynağına sahip ancak etkin bir şekilde ilişkilendirilemeyen gelirler, ülkeler arası vergi anlaşmalarında daha düşük oranlar yer almadığı sürece tek bir oranda kurumlar vergisine tabi olmaktadırlar (Kızılot ve diğ., 2006).

Çoğu ülkede olduğu gibi ABD’de de kurumlar vergisi ilk ortaya çıktığı dönemde ekonomistler arasında tartışılmıştır. Bu tartışmalar, kurumlar vergisinin yatırım ve verimlilik üzerindeki etkisi alanında yoğunlaşmıştır. ABD’de olduğu gibi birçok OECD ülkesinde tartışılan bu durumun ve bir nevi çifte vergilemenin etkisini azaltmak amacıyla gelir vergisinde bazı ayarlamalar yapılarak kurumlar vergisinin olumsuz etkileri minimum seviyeye düşürülmeye çalışılmıştır (Sorensen, 1999:27).

Tablo 1’de 1954’den günümüze kadar ABD’nin kurumlar vergisi gelirleri, federal gelirler toplamı, kurumlar vergisi gelirlerinin federal gelirler içindeki payının gelişimi gösterilmiştir.

Tablo 1: ABD’de Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Gelişimi ve Federal Gelirler İçindeki Payı

Yıllar	Federal Kurumlar Vergisi Gelirleri Milyar \$	Federal Gelirler Toplamı Milyar \$	Kurumlar Vergisinin Federal Gelir Toplamına Oranı (%)	Yıllar	Federal Kurumlar Vergisi Gelirleri Milyar \$	Federal Gelirler Toplamı Milyar \$	Kurumlar Vergisinin Federal Gelir Toplamına Oranı (%)
1954	16,6	69,7	23,8	1980	64.600	517.112	12.5
1955	20,8	65,5	31,7	1981	61.137	599.272	10.2
1956	20,5	74,5	27,5	1982	49.207	617.766	8
1957	19,9	80,0	24,8	1983	37.022	600.562	6.2
1958	17,5	79,6	21,9	1984	56.893	666.486	8.5
1959	21,6	79,2	27,2	1985	61.331	734.088	8.4
1960	20,5	92,5	22,1	1986	63.143	769.215	8.2
1961	20,7	94,4	21,9	1987	83.926	854.353	9.8
1962	21,7	99,7	21,7	1988	94.508	909.303	10.4
1963	23,7	106,6	22,2	1989	103.291	991.190	10.4
1964	24,5	112,7	21,7	1990	93.507	1.031.969	9.1
1965	27,6	116,8	23,6	1991	98.086	1.055.041	9.3
1966	29,8	130,9	22,7	1992	100.270	1.091.279	9.2
1967	28,0	149,6	18,7	1993	117.520	1.154.401	10.2
1968	30,4	153,7	19,7	1994	140.385	1.258.627	11.2
1969	29,8	187,8	15,8	1995	157.004	1.351.830	11.6
1970	32.829	192.807	17	1996	171.824	1.453.062	11.8
1971	26.785	187.139	14.3	1997	182.293	1.579.292	11.5
1972	32.166	207.309	15.5	1998	188.677	1.721.798	11
1973	36.153	230.799	15.7	1999	184.680	1.827.454	10.1
1974	98.620	263.224	15.7	2000	207.289	2.025.218	10.2
1975	40.621	279.090	14.6	2001	151.075	1.991.194	7.6
1976	41.409	298.060	13.9	2002	148.044	1.853.173	8
1977	54.892	355.559	15.4	2003	131.778	1.780.783	7.4
1978	59.952	399.561	15	2004	189.371	1.874.960	10.1
1979	65.677	463.302	14.2	2005	278.282	2.157.224	12.9

Kaynak: www.taxfoundation.org (a)

Tablo 1’den de görüldüğü gibi ABD’de kurumlar vergisi gelirleri yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlerken federal gelirler toplamı 1955, 1958, 1959, 1961,1971, 1983, 2001,

2002 ve 2003 yılları hariç sürekli artmıştır. Kurumlar vergisi gelirlerindeki dağınıklık, kurumlar vergisi gelirlerinin federal gelirler toplamına oranında da devam etmiştir. Bazı yıllar artan kurumlar vergisinin federal gelir toplamı içindeki oranı bazı yıllarda ise azalmıştır.

Federal kurumlar vergisi gelirlerinin en yüksek olduğu yıl 278.282 \$'la 2005 yılı olurken, 1955 yılı ise kurumlar vergisinin federal gelirler toplamı içindeki payının en yüksek gerçekleştiği yıl olmuştur.

Tablo 1'den ABD kurumlar vergisi gelirlerinin, federal gelirler toplamı içindeki payının 1954'ten günümüze %20'li seviyelerden %10'lu seviyelere düştüğü görülmektedir. Bu düşüş kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH'ya oranında da yaşanmaktadır. Tablo 2'de ise kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH'ya oranı gösterilmiştir.

Tablo 2: ABD Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH'ya Göre Oranının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH' ya Oranı (%)
1950-1959	4,8
1960-1969	3,8
1970-1979	2,7
1980-1989	1,7
1990-1999	2,0
2000-2009*	1,7

Kaynak: Friedman, 2003:6

* işareti gelecekler ilgili tahmini göstermektedir.

Tablo 2'den de görüldüğü gibi 1950-1959 arası dönemde kurumlar vergisinin GSYİH hâsilaya oranı %4,8'ken bu oran dönemler itibariyle azalma trendine girmiştir. 1960-1969 arasında %3,8'e, 1970-1979 arasında %2,7'ye ve 1980-1989 arasında %1,7'ye gerilemiştir. 1990-1999 arası dönemde %2'ye yükselen bu oran 2000-2009 arasında tekrar %1,7 seviyesine düşeceği tahmin edilmektedir.

1960'dan sonra ABD'de kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH içindeki payının azalmasının nedeni Auerbach ve Poterba tarafından incelenmiştir. Onlara göre kurum olmanın faydaları azaldığı için kurumlar vergisinin de önemi azalmıştır. Daha sonra kurumlar vergisi alanı tekrar gözden geçirilerek değişiklikler yapılmıştır. Bu

değişikliklerden en önemlisi kurumlar vergisi oranındaki azalmadır (Auerbach, 2006:12). ABD’de kurumlar vergisi oranı ve gelirleri geçmişe göre daha iyi olmasına rağmen bu alanda istenilen seviyede verim sağlanamadığından çözüm arayışları halen devam etmektedir (Gravelle, 1999:15).

ABD’de kurumlar vergisi gelirleri dağınıklık gösterdiği halde yıllar itibariyle kurumlar vergisi oranlarında çok büyük farklar olmamakla birlikte genelde 1950’li yılından günümüze kadar kurumlar vergisi oranında çok büyük değişiklikler olmamıştır. Tablo 3’te ABD’de uygulanan kurumlar vergisi oranlarının gelişimi gösterilmiştir.

Tablo 3: ABD Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranı (%)
1950	42
1951	50
1952-1963	52
1964	50
1965-1967	48
1968-1969	52
1970	49
1971-1978	48
1978-1985	46
1986-2003	40
2003-2004	34
2005-...	40

Kaynak: Tablo 3 oluşturulurken 1993-2007 arası dönemdeki veriler; KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den, 1950-1985 arasındaki veriler Peccman, 1987:162’den, 1986-1993 arası dönemdeki verilerde de www.taxfoundation.org (b)’den yararlanılmıştır.

Tablo 3’den de görüldüğü gibi ABD’de kurumlar vergisi oranları yıllar itibariyle fazla dağınıklık göstermemektedir. 1950-2008 arası dönemde en yüksek kurumlar vergisi oranı %52 ile 1969 ve 1970 yılları olurken en düşük kurumlar vergisi oranı ise %34’le 2003-2004 yılları olmuştur.

ABD’de 1950-1970 arası dönemde genelde %50’ler seviyesinde olan kurumlar vergisi oranı, 1970’den günümüze kadar ortalama %40’lar seviyesine düşmüştür. Kurumlar

vergisi oranının düşmesinde 1980'lerden sonra birçok ülkede bu vergisi oranının düşmesi de etkili olmuştur.

1.3.2. İngiltere'de Kurumlar Vergisi Uygulaması

İngiltere'de faaliyet gösteren şirketler elde ettikleri kurum kazançlarından yasada belirtilen faiz giderleri ve diğer indirimler düştükten sonra kurumlar vergisi oranlarına göre vergisini ödemektedirler (Kızılot ve Diğ. 2006).

İngiltere'de vergiye tabi kurum kazançları asıl olarak beş kaynaktan oluşmaktadır. Bunlar; ticari kazançlar, kira gelirleri, yurtdışı yatırım gelirleri, faiz gelirleri ve sermaye kazançlarıdır

Kurumlar vergisi sonrası ortaklara dağıtılan kar payları Türkiye'de olduğu gibi İngiltere'de ayrı bir vergiye tabi tutulmamaktadır. Ancak yabancı şirketlerden elde edilen kar payları, yabancı stopaj vergisi kadar bir iadeyi kapsamak üzere vergiye tabi tutulmaktadır (Kızılot ve Diğ. 2006).

İngiltere'de kurumlar vergisinin tarifesi düz oranlıdır ve 2000 yılından sonra kurumlar vergisi oranı %30'dur. Tablo 4'de İngiltere'deki kurumlar vergisi oranlarının 1965 sonrası gelişimi gösterilmiştir.

Tablo 4: İngiltere’de Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranı %
1965-1968	40
1969	45
1970	42,5
1971-1972	40
1973-1979	Küçük Şirketler: 42 Büyük Şirketler:52
1980-1983	52
1984	50
1985	45
1986	40
1987-1991	35
1992-1997	33
1998-1999	31
2000-.....	30

Kaynak: Tablo 4 oluşturulurken 1993-2007 arası dönemdeki veriler KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den, 1980-1993 arası dönemdeki veriler <http://www.taxpolicycenter.org>’dan, 1965-1968 arası dönemdeki verilerde de <http://en.wikipedia.org>’den yararlanılmıştır.

Tablo 4’den de görüldüğü gibi İngiltere’de kurumlar vergisi 1980’li yıllardan günümüze kadar düşmüştür. 1980’li yıllarda %50 seviyelerinde olan kurumlar vergisi oranı günümüzde %30 seviyelerine gerilemiştir.

İngiltere de kurumlar vergisinin son yirmi yılına bakıldığında önemli reformların gerçekleştirildiğini, bu reformların da vergi istisna veya muafiyetliğinden ziyade bir kural olarak meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bu süreç içinde en önemli reform kurumlar vergisi oranlarında yaşanmıştır. Kurumlar vergisi oranının 1984-1987 arasındaki dört yıllık süreçte %52’den %35’e düşürülmesi kurumlar vergisi mükellefleri açısından ekonomik anlamda bir rahatlama yaratmıştır (Devereux ve diğ., 2004:5).

İngiltere’de vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payına baktığımızda 2006 yılında bu oran %37,4 olarak gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tabloda 1965’den günümüze İngiltere’de ki vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payı gösterilmiştir.

Tablo 5: İngiltere’deki Vergi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payının Gelişimi

Yıllar	Vergi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı (%)	Yıllar	Vergi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı (%)
1965	30,4	1986	37,6
1966	31,2	1987	38,2
1967	33,1	1988	36,9
1968	34,3	1989	36,9
1969	36	1990	36,3
1970	37	1991	36,3
1971	35,1	1992	35
1972	33,4	1993	34
1973	31,5	1994	32,9
1974	34,5	1995	34,7
1975	35,3	1996	34,6
1976	35,1	1997	35,1
1977	34,6	1998	36,2
1978	33	1999	36,6
1979	32,2	2000	37,3
1980	35,2	2001	37
1981	36,7	2002	36,5
1982	39	2003	35,2
1983	37,4	2004	35,6
1984	37,6	2005	36,5
1985	37,6	2006	37,4

Kaynak: OECD, 2007a:19.

Tablo 5’den de görüldüğü gibi İngiltere’de vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payında yıllar itibariyle çok büyük farklar bulunmamaktadır. Son 40 yıllık periyoda baktığımızda gelirlerinin GSYİH içindeki payının ortalama %35 seviyelerinde gerçekleştiği görülmektedir. 1965 yılından 2007 yılına kadar geçen dönemde en yüksek oran %37,6 ile 1984-85-85 yılları olurken, en düşük oran ise %30,4 ile 1965 yılı olmuştur.

Toplam vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payı ortalama %35’ler seviyesinde gerçekleşirken kurumlar vergisinin vergi gelirleri ve GSYİH içindeki payı ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6: İngiltere’de Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri İçindeki Payı	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı
1965	4,4	1,3
1970	8,7	3,2
1975	6,2	2,2
1980	8,4	2,9
1985	12,6	4,7
1990	9,9	3,6
1995	8,1	2,8
2000	9,8	3,6
2004	8,1	2,8
2005	9,3	3,4

Kaynak: OECD, 2007a:19.

Tablo 6’den da görüldüğü gibi 1965-2005 arası dönemde İngiltere’de kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl %12,6 ile 1985 yılı olurken en düşük olduğu yıl ise %4,4 ile 1965 yılı olmuştur. Aynı dönemde kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH içindeki payının en yüksek olduğu yıl %4,7 ile 1985 yılı olurken, en düşük olduğu yıl ise %1,3 ile 1965 yılı olmuştur.

2007 yılı itibariyle kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ise %8,1’ken, GSYİH içindeki payı ise %3,2 olarak gerçekleşmiştir(OECD, 2007b:49).

1.3.3. Almanya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması

Alman Kurumlar Vergisinde tam ve dar olmak üzere iki farklı mükellefiyet türü vardır. Alman Kamu Hukuku’na göre, hükmü şahsiyet kazanmış ve yönetim ya da iş merkezi Almanya’da bulunan tüm yerli şirketler tam mükellef sayılır. Bunlar arasında sermaye şirketleri, kooperatifler (tarımsal olanlar hariç), sigorta kurumları, bazı vakıf, dernek, özel amaçlı fonlar yer almaktadır. Diğer durumlarda tüm yabancı kurumlar sınırlı sorumluluğa sahip dar mükelleftir (Methibay, 1996:158).

Almanya’da, Meclis, gelir ve kurumlar vergisi kanun yapma yetkisine sahipken eyaletlerin de bu kanunları düzenleme ve uygulama hakları bulunmaktadır. Almanya’da

kurumlar vergisi temelde Alman Kurumlar Vergisine dayansa da bu kanundan ayrı kurumlar vergisinin uygulanması ile ilgili bir tüzük de mevcuttur.

Türkiye’de olduğu gibi Almanya’da da kurumlar vergisinin konusu, Gelir Vergisi Kanunu’nun konusuna giren kazanç ve iratlardan oluşmaktadır. Bu kazanç ve iratlarda sırasıyla; tarım ve ormancılık kazançları, ticari işletme kazançları, serbest meslek kazançları, ücret gelirleri, menkul sermaye iratları, gayrimenkul sermaye iratları ve diğer gelirlerden oluşmaktadır (Tuncer ve Güney, 2003:7).

Ülkemizle benzerlik gösteren Alman kurumlar vergisi mükellefleri, Alman Kurumlar Vergisi Kanunu’nda yedi başlık altında toplanmıştır. Bunlar da sırasıyla; sermaye şirketleri (anonim şirketler, limitet şirketler, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler), kooperatif şirketler, karşılıklı olmak üzere sigorta birlikleri, diğer özel hukuk tüzel kişileri, hukuki ehliyeti bulunmayan dernek, vakıf, belirli bir amaca tahsis edilmiş sair sermaye toplulukları, kamu hukuku iktisadi işletmeleri ve kamu hukuku tüzel kişileridir (Tuncer ve Güney, 2003:7).

Alman Kurumlar Vergisi’nde düz oranlı bir tarife uygulanmaktadır. Tablo 7’de Almanya’da kurumlar vergisi oranı yıllar itibariyle gösterilmektedir.

Tablo 7: Almanya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
1955-1976	45
1977	56
1985	63
1990	58
1993	59
1994	55
1995-96	59
1997	57
1998	56
1999	52
2000	51
2001-2002	38
2003	39
2004-...	38

Kaynak: Tablo 7 oluşturulurken 1993-2007 arası dönemdeki veriler; KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den, 1955-1992 arası dönemdeki veriler de <http://www.taxfoundation.org> (c)’den yararlanılmıştır.

Tablo 7’den de görüldüğü gibi 1955’te %45 olan kurumlar vergisi oranı, 1977’de %56 olarak uygulanmış, 1985’te ise %63’e çıkarılmıştır. 1985’ten sonra düşmeye başlayan kurumlar vergisi oranı 1900-2000 aralığında ortalama %50 seviyelerine 2000’den sonra da ortalama %38 seviyelerine gerilemiştir.

Tablo 8’de ise Almanya’daki kurumlar vergisi gelirlerinin vergi gelirleri içindeki payı ve GSYİH içindeki payı gösterilmiştir.

Tablo 8: Almanya’da Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri İçindeki Payı	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı
1965	7,8	2,5
1970	5,7	1,8
1975	4,4	1,5
1980	5,5	2,0
1985	6,1	2,2
1990	4,8	1,7
1995	2,8	1,0
2000	4,8	1,8
2004	4,5	1,6
2005	4,9	1,7

Kaynak: OECD, 2007a:81.

Tablo 8’den de görüldüğü gibi Almanya da 1965-2005 arası dönemde kurumlar vergisi gelirlerinin vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl %7,8 ile 1965, en düşük olduğu yıl ise %2,8 ile 1995 yılıdır. Yine aynı dönemde kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH içindeki payının en yüksek olduğu yıl %2,5 ile 1965 yılı, en düşük olduğu yıl ise %1 ile 1995 yılıdır.

1.3.4. Japonya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması

Japonya’da yürürlükteki Kurumlar Vergisi Kanunu şirketleri yerli ve yabancı şirket olmak üzere iki kısma ayırmaktadır. Yerli şirketler merkezi veya idaresi Japonya’da bulunan, yabancı şirketler ise yerli olmayan, yani merkezi veya idaresi Japonya’da bulunmayan şirketleri ifade etmektedir. Yerli şirketler kapsamına normal şirketler (anonim şirket, limitet şirket ve diğer şirket), kamu şirketleri (yerel yönetimlere ait şirketler), kamunun payının bulunduğu şirketler ve kooperatifler girmektedir (Öz ve Vural, 2005:116).

Kurumlar vergisinde vergiye tabi gelir bir hesap döneminde şirketin elde ettiği gelir veya tasfiye ya da birleşme halinde hesaplanan gelirden oluşmaktadır. Ayrıca gelir

vergisinde olduğu gibi kurumlar vergisinde de gayri safi gelirden giderler düşölmekte geriye kalan net kazanç kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır (Öz ve Vural, 2005:116).

Japonya’da şirketler gelir ve kurumlar vergisinin yanı sıra vilayet yurttaş vergisi, işletme vergisi ve belediye yurttaş vergisi ödemekle yükümlüdürler (www.hmtokyo.jp).

Japonya’daki kurumlar vergisi uygulaması diğer birçok ölkö uygulamasına göre karmaşık bir yapıya sahiptir. Ancak son yıllarda Japon vergi sisteminde bu karmaşıklığı önlemek amacıyla sık sık değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin amacı ise vergi sistemini daha sade ve anlaşılır bir yapıya kavuşturmaktır. Ne kadar değişiklik yapılırsa yapılsın Japon kurumlar vergisi sistemi temelde diğer birçok ölkede uygulanan kurumlar vergisi sistemine göre daha az esnek ve bu durum şirketlerin daha çok vergi ödemesine neden olmaktadır (Dalsgaard, 2008:4).

Aşağıdaki tabloda Japonya’da kurumlar vergisi oranlarının 1980’den günümüze kadar gösterdiği değişim gösterilmektedir.

Tablo 9: Japonya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
1980-1981	40
1982-1984	42
1985-1987	43
1988	42
1989-1990	40
1991-1998	37
1999	35
2000-2004	42
2004-....	40

Kaynak: Tablo 9 oluşturulurken 1993-2007 arası dönemdeki veriler; KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den, 1980-1992 arası dönemdeki veriler de <http://www.taxpolicycenter.org>’dan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 9’dan da göröldüğü gibi 1980-1981 yılında %40 olan kurumlar vergisi oranı 1985-1987 yılında %43,3, 1990’da %40, 1999 yılında %35 2004’ten itibaren ise %40 olarak uygulanmaktadır.

Aşağıdaki tablo da ise kurumlar vergisi gelirlerinin vergi gelirleri ve GSYİH içindeki payı gösterilmiştir.

Tablo 10: Japonya’da Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı (%)
1965	22,2	4
1970	26,3	5,2
1975	20,5	4,3
1980	21,8	5,5
1985	21,0	5,7
1990	22,4	6,7
1995	15,9	4,6
1998	13,3	3,8
2000	13,8	3,6
2001	12,7	3,5
2002	12,2	3,1
2004	14,2	3,7
2005	15,5	4,3

Kaynak: Tablo 10 oluşturulurken 1970-1998 arası dönemdeki veriler; Genser, 2001’den, 1965 yılındaki veri OECD, 2004a’dan, 2000-2005 arası dönemdeki veride de OECD, 2007a:81’den yararlanılmıştır.

Tablo 10’dan de görüldüğü gibi 1965-2005 arasında Japonya’da kurumlar vergisi gelirlerinin vergi gelirleri içindeki payının en yüksek olduğu yıl %26,3 ile 1970 yılı olmuştur. En düşük olduğu yıl ise %12,2 ile 2002 yılıdır. 1965-2005 arası dönemde kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH içindeki payının en yüksek olduğu yıl %6,7 ile 1990, en düşük olduğu yıl ise %3,1 ile 2002 yılı olmuştur.

Japonya’da toplam vergi gelirlerinin GSYİH içindeki oranı ise %25 seviyesinde gerçekleşmiştir. 1975’te %20,9, 1985’te %27,4, 1990’da %29,1, 1995’te %28,7, 2000’de %28,5, 2001’de %28,8, 2002’de 25,8, 2003’te %25,3, 2004’te %26,4 olarak gerçekleşen oran 2005 yılında ise %27,4 olarak gerçekleşmiştir (www.oecd.org, www.finfacts.ie, www.olis.oecd.org).

1.3.5. Fransa'da Kurumlar Vergisi Uygulaması

Fransa'da uygulanan kurumlar vergisi düz oranlıdır ve sermaye şirketleri, belirli kamu teşebbüsleri, muaf olmayan kamu kuruluşları kurumlar vergisine tabidir. Sermaye şirketleri anonim, limitet ve eshamlı komandit şirketlerden oluşmaktadır. Eshamlı komandit şirketler dışında kalan şirketlere kurumlar vergisine veya ortaklarının kazanç payları üzerinden gelir vergisine tabi olmak hususunda tercih yapma hakkı tanınmıştır. Fransa'daki yabancı şirketler ise dar mükellef olarak sadece bu ülkede elde etmiş olduğu gelirleri üzerinden vergilendirilirler (Bila, 1986:59).

Fransa'daki kurumlar vergisi sistemi iş yatırımı, bölgesel gelişme ve ülkeye yapılacak olan uluslararası yatırımları genişletmeye uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Aynı zamanda vergi kuralları Fransa'daki bütün şirketler için eşit bir şekilde uygulanmaktadır. Herhangi bir kesime ayrıcalık yapılması veya daha yüksek oranlarda vergilendirilmesi söz konusu değildir. Bu amaçla Fransa yüzden fazla ülkeyle çifte vergilemeyi önleme anlaşmaları yapmıştır. Ayrıca vergi kanunlarına uygun olmak şartıyla kurumların vergilendirilebilir gelirinde gerekli indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarını düşerek ödeyeceği vergi miktarını azaltma fırsatı da bulunmaktadır (www.invest-in-france.org).

Fransız kurumlar vergisinde, muafiyet ve istisnaların kapsamı geniş tutulmuştur. Nitekim bu ülkede sosyal, mesleki, genel çığara yararlı olma gibi amaçlarla kurulan ya da faaliyette bulunan birçok kurum, gerek vergi kanunu hükümleri ile gerekse idari kararlarla kurumlar vergisinden tamamen ya da kısmen muaf tutulmuştur (Bulak, 1999:76).

Birçok ülkede olduğu gibi Fransa'da son yıllarda yüksek büyüme oranları ve istihdam oranlarının arttırılması amacıyla kurumlar vergisi alanında bazı değişiklikler yapılmaktadır. Bu değişikliklerden en önemlisi kurumlar vergisi oranlarıyla ilgilidir (Rahn, 2004).

Avrupa Birliği'nin son yirmi yılda kurumlar vergisi oranlarını düşürme yolundaki uygulamaları Avrupa Birliği üyesi olan Fransa'da da etkisini sürdürmüştür. Birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Fransa'da da kurumlar vergisi oranları yaklaşık olarak %40 dolaylarında azalma göstermiştir (Djurovic, 2002:58).

Fransa’da kurumlar vergisindeki oran değişiklikleri Tablo11’de yıllar itibariyle gösterilmiştir.

Tablo 11: Fransa’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
1980-1986	50
1987	45
1988	42
1989	39
1990	37
1991-1992	34
1993-1999	33
2000	36
2001	35
2002-2004	34
2005-2007	33

Kaynak: Tablo 11 oluşturulurken 1993-2007 arası dönemdeki veriler; KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den, 1980-1992 arası dönemdeki veriler de <http://www.taxpolicycenter.org>’dan yararlanılmıştır.

Tablo 11’den de görüldüğü gibi Fransa’da uygulanan kurumlar vergisi oranı 1980-1986 yılları arasında %50’ oranında gerçekleşirken 1993-1999 yılları arasında %33 seviyesine gerilemiştir. 2000 yılında %36’ya çıkan kurumlar vergisi oranı, 2000 yılından sonra sürekli düşerek 2005’ten itibaren %33 oranında uygulanmaktadır.

Fransa’da 1965’den itibaren kurumlar vergisinin GSYİH payı genelde %2 seviyesinde gerçekleşirken, vergi gelirleri içindeki payı ise %5 seviyesinde gerçekleşmektedir. Tablo 12’de 1965’den günümüze kadar kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH ve vergi gelirleri içindeki payı gösterilmiştir.

Tablo 12: Fransa’da Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri ve GSYİH İçindeki Payının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı (%)
1965	5,3	1,8
1970	6,3	2,2
1975	5,2	1,9
1980	5,1	2,1
1985	4,5	1,9
1990	5,3	2,3
1995	4,8	2,1
2000	5,9	3,1
2005	5,2	2,8

Kaynak: OECD, 2007a:81

Tablo 12’den de görüldüğü gibi kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payı 1965’te %5,3 olarak gerçekleşmiştir. 1965’ten 2005 yılına gelene kadar geçen sürede bu oran bazı yıllar artarken yıllar ise azalarak dalgalı bir seyir izlemiştir. Aradan geçen kırk yıllık süreye rağmen günümüzde kurumlar vergisi gelirlerinin vergi gelirleri içindeki payı 1965 yılındaki paya çok yakındır. 2000 yılında %5,9 olan bu pay 2005 yılında %5,2’ye gerilemiştir. Kurumlar vergisinin GSYİH içindeki payında da çok büyük değişiklikler olmamıştır. 1965 yılında %1,8 olan bu pay 2005 yılına gelene kadar sadece %1 oranında artarak %2,8 olarak gerçekleşmiştir.

1.3.6. İtalya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması

İtalya’da kurumlar vergisi mükellefleri; eshamlı komandit şirketler, hisseli şirketler, limitet şirketler, sigorta şirketleri, kooperatif şirketleri ve faaliyette bulunan diğer özel ve kamu kurumlarından oluşmaktadır. Yabancı sermayeli şirketler ise dar mükellef kapsamında değerlendirilmektedir (Methibay, 1996:204).

İtalya’da vergilendirilebilir gelir, normal iş giderlerinin mahsup edilmesinden sonra kalan gelirlerden oluşmaktadır. Ayrıca İtalyan ve yabancı kaynaklardan elde edilen gelirler de vergilendirilebilir gelire dâhil edilmektedir (Taxation in Europe, 1991:230).

İtalya’da 1 Ocak 2004’te gerçekleştirilen vergi reformunda kurumlar vergisi alanında da bazı gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerden en önemlisi kurumlar vergisi oranının indirilmesi ve çifte vergilendirmenin önüne geçilmesidir (<http://www.italcham.org>).

Birçok AB ülkesinde olduğu gibi İtalya’da da kurumlar vergisi oranları düşmektedir. Tablo 13’te yıllar itibariyle İtalya’daki kurumlar vergisi oranları gösterilmiştir.

Tablo 13: İtalya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
1980-1983	25
1984-1992	36
1993-1994	52
1995-1997	52
1998-2000	41
2001-2002	40
2003	38
2004-2007	37

Kaynak: Tablo 13 oluşturulurken 1980-1992 arasındaki veriler <http://www.taxpolicycenter.org>’dan , 1996-2007 yılları arasındaki verilerde ise KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den yararlanılmıştır.

Tablo 13’den de görüldüğü gibi İtalya’da kurumlar vergisi oranlarında son 15 yılda önemli düşüşler yaşanmıştır. 1993-1994 döneminde %50’lerde olan kurumlar vergisi oranı 1998’de %40’lara 2000’li yıllarda ise %37’lere gerilemiştir. İtalya’da ki bu düşüşün asıl nedeni yabancı yatırımları ülkeye çekmektir. Çünkü birçok gelişmiş Avrupa Ülkesi’nden kurumlar vergisi oranları düşmektedir. İtalya’da bu sürece kayıtsız kalmamış ve kurumlar vergisi oranlarını düşürme yoluna gitmiştir.

Aşağıdaki tablo da ise kurumlar vergisi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ve toplam vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payı gösterilmiştir.

Tablo 14: İtalya’da Vergi Gelirlerinin ve Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı

Yıllar	Toplam Vergi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı (%)	Kurumlar Vergisi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı (%)
1965	25,5	1,8
1970	25,7	1,7
1975	25,4	1,6
1980	29,7	2,3
1985	33,6	3,1
1990	37,8	3,8
1995	40,1	3,5
2000	42,3	2,9
2004	41,1	2,8
2005	41	2,8

Kaynak: OECD, 2007a:81

Tablo 14’den de görüldüğü gibi İtalya’da toplam vergi gelirlerinin GSYİH içindeki oranı 1965’den günümüze dalgalı bir seyir izlemektedir. 1965-1980 arasında bu oran genelde %25-%30 aralığında gerçekleşirken, 1980-1990 arasında %30-%40 aralığında gerçekleşmiş,1990’dan günümüze ise bu oran genelde %40’ın üzerinde gerçekleşmiştir. Kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH içindeki oranına baktığımızda ise 1965’te %1,8 olan bu oran 1980’de 2,3’e 1990’da 3,8’e çıkmıştır. 1990 yılında sonra kurumlar vergisini gelirlerinin GSYİH içindeki oranı azalma trendine girmiş ve 2005 yılında bu oran %2,8’e gerilemiştir.

İtalya’da kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payı 1990’da %10, 1995’te 8,7, 2000’de 8,8, 2001’de 8,4, 2002’de 7,6, 2003’te 6,5 olarak gerçekleşmiştir (OECD, 2004b).

Görüldüğü gibi OECD ülkelerinin çoğunda 1980’lerden sonra kurumlar vergisi gelirlerinde artış yaşanmıştır. Bunun en önemli nedeni kurumlar vergisi oranlarının çoğu ülkede azalarak tabanının yani mükellef sayısının artması olarak gösterilmektedir. 19 OECD ülkesinde 1965-2005 yılları arasındaki kurumlar vergisi oranlarının ortalamasına baktığımızda 1960’lar boyunca ortalama %40 olan bu oran, 1980’ler boyunca %45’e yükselmiştir. Ancak özellikle 1985’ten sonra ortalaması düşen kurumlar

vergi oranının 1995'teki ortalaması %35, 2005'teki ortalaması ise %28-30 aralığında gerçekleşmiştir (Edwards, 2007).

OECD ülkelerinde kurumlar vergisi gelirlerinin GSYİH içindeki payının ortalamasına baktığımızda 1965-1995 arasında %2,5-3 arasında olan ortalama 1995-2005 arasında sürekli artmış ve %3,5-4 aralığına kadar yükselmiştir. Ancak bu yükseliş trendi 2005'den sonra düşme eğilimi içine girmiştir (Edwards, 2007).

1.4. AB'ye Yeni Üye Olan Bazı Ülkelerdeki Kurumlar Vergisi Uygulaması

2004'te farklı ülkelerin katılımıyla genişleyen AB'nde bu katılım birçok alanı etkilemiştir. Bu alanlardan bir tanesi de kurumlar vergisidir. Genel olarak bakıldığında yeni üye devletler kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyetleri genişleterek kurumlar vergisi oranlarını düşürmüşlerdir. Bu süreç ülkemizi de etkilemiş ve Türkiye'de küresel yatırımlardan daha fazla pay almak amacıyla kurumlar vergisi oranı 2006'da %30'dan %20'ye düşürülmüştür. Çalışmanın bundan sonraki kısmında 2004 yılından sonra AB'ye üye olan bazı ülkelerdeki kurumlar vergisi uygulama şekillerine değinilerek bu ülkelerdeki kurumlar vergisi oranları tablolar halinde gösterilecektir.

1.4.1. Bulgaristan'da Kurumlar Vergisi Uygulaması

Türkiye'de uygulanan tam mükellef dar mükellef ayrımı Bulgaristan'da da uygulanmaktadır. Buna göre tam mükellef olan kurumlar hem yurt içinden hem de yurt dışından elde etmiş olduğu gelirlerin ikisinden de vergilendirilmektedir. Bulgaristan'da uygulanan kurumlar vergisi oranı sigortacılık ve kumarhane işletmeciliği ile uğraşanları kapsamamakta bu işle uğraşanlarla ilgili özel vergi oranları belirlenmektedir (www.mkmusavirlik.com, a).

Bulgaristan da kurumlar vergisi alanında özellikle AB'ye üye olduktan sonra önemli değişiklikler olmuştur. En önemli değişiklik yatırımları kendi ülkesine çekmek amacıyla ve istihdam oranlarının arttırılması amacıyla kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesidir. Aşağıdaki tabloda Bulgaristan'da uygulanan kurumlar vergisi oranının 2000 yılından günümüze kadar gösterdiği değişiklik ele alınmıştır.

Tablo 15: Bulgaristan’da Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
2000	50.000 Leva Altı %20 50.000 Leva Üstü %25
2001	50.000 Leva Altı %15 50.000 Leva Üstü %20
2002	15
2003	23
2004	19
2005	15
2006	15
2007	10

Kaynak: Tablo 15 oluşturulurken 2005-2007 arası dönemdeki veriler KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den, 2004 yılının verisi <http://www.intes.org.tr>’den, 2003 yılının verisi <http://www.seeda.co.uk>’den, 2000-2002 arası dönemde de <http://www.southeasteurope.org>’dan yararlanılmıştır.

Tablo 15’den de görüldüğü gibi 2005 yılına kadar Bulgaristan’da kurumlar vergisi oranı genelde %20-25 arasındadır. Ancak Bulgaristan’ın AB’ye üye olması ülkedeki kurumlar vergisi oranının düşmesini sağlamıştır. Tabii ki kurumlar vergisi oranlarındaki düşüşün temel nedeni yabancı yatırımları ülkeye çekmektir. Bu amaçla 2005 yılında %19,5’den %15’e indirilen kurumlar vergisi oranı 2006 yılı itibariyle %10 gibi çok düşük bir seviyeye indirilmiştir. Bu oran AB içinde en düşük kurumlar vergisi oranı olarak dikkat çekmektedir.

1.4.2. Slovakya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması

Slovakya’da uygulanan kurumlar vergisinde önemli düzeyde değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. 1 Mayıs 2004 yılında AB’ye üye olan Slovakya bu tarihten sonra kurumlar vergisi oranlarını düşürmüştür. Kurumlar vergisi oranlarındaki düşüşün temel nedeni de diğer yeni üye olan ülkelerle rekabet edebilmek ve yabancı yatırımı kendi ülkesine çekme isteğidir. Vergi alanında yapılan bu reform sonucunda gelir vergisi de kurumlar vergisi gibi düz oranlı bir yapıya kavuşturulmuştur.

Slovakya’da kurumlar vergisinin indirilmesi işletmelerin yatırımlarını çeşitli yönlerden teşvik etmiştir. Yatırımları teşvik eden diğer yenilikler ise kar paylarının vergilendirilmesinin kaldırılması, işletme zararlarının taşınmasıyla ilgili kuralların kolaylaştırılması ve amortisman indiriminin sanayi binaları için de söz konusu olmasıdır (Giray, 2006). Bu yenilikler işletmelerin finansman kararlarını almasında da kolaylık sağlamıştır (OECD, 2008).

Slovakya’da uygulanan vergi indirimi sonucunda, yabancı yatırımların arttığı, ekonomik büyümenin canlandığı ve vergi gelirlerinde bir azalmanın değil, artışın meydana geldiği gözlenmiştir (Yıldız, 2005).

Aşağıdaki tablo da Slovakya’da 2000 yılından sonra uygulanan kurumlar vergisi oranlarındaki gelişme gösterilmiştir.

Tablo 16: Slovakya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
2000	29
2001	29
2002	25
2003	25
2004	19
2005	19
2006	19
2007	19

Kaynak: Tablo 16 oluşturulurken 2001-2007 arası dönemdeki veriler; KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007’den, 2000 yılındaki veri de ise Gökçe, 2005’den yararlanılmıştır.

Tablo 16’den da görüldüğü gibi Slovakya’da kurumlar vergisi oranı AB’ye üye olduğu yıl olan 2004’ten sonra düşmüştür. 2000 ve 2001 yılında %29 olan bu oran 2002 ve 2003 yıllarında %25 olarak uygulanmış 2004’den itibaren de %19 olarak uygulanmaktadır.

1.4.3. Polonya’da Kurumlar Vergisi Uygulaması

Kurumlar Vergisi Kanunu 15 Şubat 1992’de düzenlenen Polonya’da kurumlar vergisi beyannamesi yıllık verilmektedir. Ancak mükellefler aylık olarak geçici vergi beyan

etmektedirler. Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerden herhangi birinde gelirlerinin tamamı üzerinden mükellef Şirketlere Polonya’da kar dağıtımı sırasında tevkifat (kesinti) uygulanmaz. Bu uygulama, Polonya vergi mevzuatında önemli bir yer tutmaktadır. Yabancı sermayeli Şirketler, yönetimin veya iş merkezinin bulunduğu yer gibi birtakım durumlar göz önüne alınarak tam mükellef veya dar mükellef olarak nitelendirilirler. Dar mükellef kurumlar, sadece Polonya kaynaklı gelirleri üzerinden vergi öderler. Dar mükellef kurumların vergilendirilmesinde kaynakta kesinti yöntemi uygulanır (www.mkmusavirlik.com, b).

AB’ye üye olan diğer ÷lkelerde olduğu gibi Polonya’da da kurumlar vergisi oranlarını düşüren ÷lkelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Diğer ÷lkelerde olduğu gibi bu ÷lkede de kurumlar vergisi oranlarının indirilmesindeki amaç ÷lkeye yatırımları çekmek ve yeni istihdam olanakları yaratmaktır. AŞağıdaki tablo’da Polonya’da kurumlar vergisi oranlarının 2000 yılından itibaren göstermiş olduğu değişiklik gösterilmiştir.

Tablo 17: Polonya’da Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
2000	30
2001	28
2002	28
2003	27
2004	19
2005	19
2006	19
2007	19

Kaynak: KPMG’s Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007

Tablo 17’den de gör÷ldüğu gibi 2000 yılında %30 olan kurumlar vergisi oranı 2001 ve 2002’de %28, 2003’te ise %27 olarak uygulanmıştır. Slovakya’da olduğu gibi Polonya’da da 2004 yılından sonra da bu oran %19’a indirilmiştir.

1.4.4. Çek Cumhuriyetinde Kurumlar Vergisi Uygulaması

Çek Cumhuriyeti’nde yerleşik Şirketler kurumlar vergisi mükellefi sayılmaktadır ve kurumlar vergisi düz oranlı bir tarifeyle uygulanmaktadır. Ancak yatırım Şirketlerine,

yatırım fonlarına ve emeklilik fonlarına indirimli oran uygulaması da mevcuttur (www.mkmusavirlik.com, c).

Çek Cumhuriyeti'nde AB'ye üye olan diğer ülkeler gibi yabancı yatırımları ülkeye çekmek amacıyla kurumlar vergisi alanında bazı uygulamalar geliştirilmiştir. Örneğin; yeni kurulacak tesisler için 10 yıla kadar şirket gelirlerinin tamamının vergiden muaf tutulması, ucuz maliyetli altyapı veya yatırım alanları, mesleki eğitimi gerçekleştirmek için verilen teşvikler (mesleki eğitim giderlerinin en az %35'i karşılanmaktadır), toplamda 80 bulunan sanayi bölgelerinde faaliyet yapma imkânı verilmektedir (DEİK, 2005:10-11).

Çek Cumhuriyeti'nde yatırımları teşvik etmek amacıyla yukarıda sayılan uygulamaların yanı sıra en önemli gelişme kurumlar vergisi oranlarında yaşanmaktadır. Aşağıdaki tablo da 2000 yılından sonra kurumlar vergisi oranlarındaki gelişme gösterilmiştir.

Tablo 18: Çek Cumhuriyeti'nde Kurumlar Vergisi Oranlarının 2000 Yılından Sonraki Dönemde Gösterdiği Değişim

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranları (%)
2000	31
2001	31
2002	31
2003	31
2004	28
2005	26
2006	24
2007	24

Kaynak: KPMG's Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007

Tablo 18'den de görüldüğü gibi Çek Cumhuriyeti'nde kurumlar vergisi oranı kademeli bir şekilde indirilmiştir. 2000-2003 arası dönemde %31 olarak uygulanan kurumlar vergisi oranı 2004'te %28'e, 2005'te %26'ya 2006'da ise %24'e indirilmiştir. Kuşkusuz bu indirimin nedeni diğer ülkelerde olduğu gibi yabancı yatırımı ülkeye çekerek istihdam sorununa çözüm üretmektir.

Son olarak kurumlar vergisi oranıyla ilgili genel bir analiz yapacak olursak; 1993-2006 yılları arasında dünya ülkelerinin kurumlar vergisi oranlarının ortalamasında bir düşüş

yaşanmaktadır. 1993'te %38 olan bu ortalama 1997'de %33,2'ye, 2000'de %32'ye, 2004'te %28,9'a 2006'da ise %27,1'e gerilemiştir (KPMG, 2006).

2006 yılında kurumlar vergisi oranının ortalaması ASPAC (Asya ve Pasifik bölgesindeki ülkeler) ülkelerinde %30, AB'de yeni ülkelerin katılımıyla %25,8, G7 ülkelerinde %36,5, Latin Amerika ülkeleri (LAT) ve son olarak da OECD ülkelerinde ise %28,5 olarak gerçekleşmiştir (KPMG, 2006).

Kurumlar vergisi oranlarında en dikkat çekici azalmayı AB'de görmekteyiz. Çünkü AB'ye üye olan ülkeler kendi aralarında sermaye akışını daha kolay hale getirmek için kurumlar vergisi oranlarını sürekli olarak düşürmüştür. Birliğe son üye olan ülkelerin kurumlar vergisi oranlarının düşük olması Birliğin kurumlar vergisi oran ortalamasının düşmesinde önemli bir etken olarak göze çarpmaktadır. 1993'de AB'nin kurumlar vergisi oranı ortalaması %38'ken, 1997'de %35,5, 2000'de %33,9, 2003'de %29,7, 2006'da ise %25,8 olarak gerçekleşmiştir (KPMG, 2006).

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE KURUMLAR VERGİSİ UYGULAMASI

2.1. Kurumlar Vergisinin Tarihi Gelişimi, Mükellefleri ve Mükellefiyet Türleri

2.1.1. Türkiye’deki Kurumlar Vergisi Uygulamasının Tarihi Gelişimi

Türkiye’de kurumlar vergisi uygulamasına birçok Avrupa ülkesi ve ABD’den sonra geçilmiştir. Gerçek anlamda bir kurumlar vergisi ABD’de 1909, Almanya’da 1920 yılında uygulanmaya başlamıştır. İngiltere’de 1937 yılında sermaye şirketleri vergilendirilmeye başlanmıştır. Ancak 1937 yılındaki kanunla yürürlüğe giren vergi tüzel kişilerin yanı sıra gerçek kişileri de vergilendirmektedir. Gerçek anlamda gelir vergisinden ayrı bir kurumlar vergisi uygulamasına 1965 yılında geçilmiştir. Son olarak Fransa’da ise 1948 yılında kurumlar vergisi uygulamasına geçilmiştir.

Türkiye de ise 10.06.1949 tarih ve 5422 sayılı kanunla gerçek bir kurumlar vergisi uygulamasına geçilmiştir. Ülkemizde gerçek bir kurumlar vergisi kanununun oluşturulmasında Alman Kurumlar Vergisi uygulamasının büyük etkisi olmuştur (Bilici, 2006:219).

Her ne kadar kurumlar vergisi uygulaması ülkemize birçok Avrupa ülkesi ve ABD’den sonra girse de sermaye şirketlerinin vergilendirilmesine Osmanlı döneminden beri devam edilmektedir.

Osmanlı devrinde 1907 yılında konan temettü vergisi, 1914’te değiştirilmesine rağmen işletmeleri gerçek kişi, tüzel kişi diye ayırmadan vergilendirmekteydi. 1863’den 1914’e kadar yabancı uyrukluların ticarethaneleri, sahibi ister gerçek kişi olsun ister tüzel kişi, kapitülasyonlar sayesinde vergi ödemiyorlardı. Temettü Vergisi yabancı kişilerin ve kurumların karlarına da uygulanmıştır. O dönemde Türkiye’deki şirketlerde yabancı sermaye baskın olduğundan, 1914’e kadar kapitülasyonlardan ötürü devlet yabancı şirketlerin karlarından pek vergi alamamıştır (Bulutoğlu, 2004:133).

Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle, 1926 yılında ilk kez kazanç vergisi yürürlüğe konulup uygulanmaya başlamıştır. Bu vergi gerçek kişi ve tüzel kişi ayırımına yer vermekle birlikte 1934 yılında yerini kendisinden prensip olarak farklı olmayan ikinci bir kazanç vergisine bırakmıştır (Şenyüz, 2003:231).

1949 yılında Türkiye vergi tarihinin en önemli reform hareketi sırasında kazanç vergisinin yerine gelir ve kurumlar vergisinden oluşan, birbirinden ayrılmış iki ayrı vergi getirilmiştir. 1949 yılı başında kabul edilen Gelir Vergisi Kanunu 1950 yılı başından itibaren yürürlüğe girmiş ve o dönemki zor koşullara rağmen on bir yıl uygulanmıştır. Kurumlar Vergisi Kanunu ise birtakım değişikliklerden geçirilerek günümüze kadar gelmiştir.

27 Mayıs Devriminden sonra 1960 yılında yeni bir Gelir Vergisi Kanunu hazırlanıp kabul edilmiştir. Aynı yıl içinde Kurumlar Vergisi Kanununda da bazı değişiklikler yapılmıştır. 1980'li yılların başında ise gelir üzerinden alınan vergilerde bazı değişiklikler yapılmıştır. Çünkü 1970'li yıllarda ülkemizdeki enflasyon, hem gelir vergisi hem de kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyetler de birtakım değişiklikler yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Yapılan değişiklikler çoğunlukla teşviklerin attırılması ve denetimlerin sıklaştırılması konusunda olmuştur (Uluatam, 2005:352).

2006 yılına gelindiğinde ise 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu 5520 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmış ve söz konusu yasal düzenlemeyle yeni bir Kurumlar Vergisi Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu hazırlanırken en çok dikkat edilen hususlar; ekonomik faaliyetlerin uluslar arası boyutlar kazanması ve yabancı sermayeye yönelik hukuki altyapının oluşturulması, kontrol edilen yabancı şirket ve vergi cennetleri ile mücadele, yabancı sermayeyi çekmek ve iktisadi merkez olabilmek için vergisel önlemler almak ve kurumlar vergisini ilgilendirip GVK çerçevesinde gerçekleştirilen vergi kesintisinin Kurumlar Vergisi Kanunu kapsamına alınmasıdır (Saracoğlu, 2008).

2.1.2. Kurumlar Vergisinin Mükellefleri

5520 sayılı K.V.K.'nda yer alan "kurum" ifadesi Kanunun 1. maddesinde sayılan tüzel kişileri ifade etmektedir. Bu kapsamda olmak üzere bir hesap dönemi içinde elde etmiş olduğu kazançları kurumlar vergisine tabi olan kurumlar vergisi mükellefleri; sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıklarından oluşmaktadır.

2.1.2.1 Sermaye Şirketleri

Türk Ticaret Kanunu'na göre şirketler şahıs ve sermaye şirketleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Şahıs şirketleri kolektif ve adi komandit şirketlerden oluşurken sermaye şirketleri ise anonim, limitet ve eshamlı komandit şirketlerden oluşmaktadır.

2.1.2.1.1 Anonim Şirketler

TTK'nın 269. maddesine göre, anonim şirket, "bir unvana sahip esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir." Ortakların mesuliyeti taahhüt etmiş oldukları sermaye ile sınırlıdır (TTK, md:269). A.ş.'lerde ortak sayısı beşten aşağı olamaz. A.ş.'lerin sermayesi ise Bakanlar Kurulunca belirlenecek tutardan az olamaz.

TTK'nın 269. maddesinde dikkat çekici hususlar; esas sermayesinin muayyen olması, yani esas sermayesinin tamamının bilinmesi, sermayenin paylara bölünmüş olması ve borçlarından dolayı yalnız mamelekinin yani şirkete konulan sermayenin sınırlı tutulmasıdır.

Anonim şirketler, kanunen yasak edilmemiş olan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilirler. Anonim şirketler paylara bölünen sermaye hisse senetleri ile temsil edilmektedir. Anonim şirketlerde hisse senetleri ise ticaret hukuku açısından kıymetli evrak sayılır ve menkul kıymet olarak alım satıma konu olur (Özbalcı, 2006:61).

Anonim şirket, hisselerini satın alan ortaklara bir takım haklar vermektedir. Bu haklar; şirket yönetiminden, şirketin özvarlığı (varlıkları ve borçları), kar ve zararlar konusunda bilgi isteme, genel kurula katılabilme ve yönetimi belirlemede sahip olduğu her hisse için oy kullanabilme olarak sayılabilir (Bulutoğlu, 2004:137).

2.1.2.1.2 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, TTK'nın 475-484. maddelerinde düzenlenmiştir. TTK'nın 475. maddesine göre, "sermayesi paylara bölünen ve ortaklarından bir veya birkaçı şirket alacaklılarına karşı kolektif bir şirket, diğerleri bir anonim şirket ortağı gibi mesul olan şirket" olarak tanımlanmıştır. Sermaye, paylara

bölünmeksizin sadece birden çok komanditerin iştirak nispetlerini göstermek amacıyla kısımlara ayrılmış bulunursa adi komandit şirket hükümleri uygulanır.

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde “komandite” ve “komanditer” olmak üzere iki çeşit ortak bulunur. Komandite ortakların sorumluluğu sınırsız, komanditer ortağın sorumluluğu ise koydukları sermaye ile sınırlıdır.

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, bir hesap dönemi içinde elde ettikleri kurum kazançları üzerinden kurumlar vergisi ödemekle yükümlüdürler. Diğer sermaye şirketleri safi kurum kazançları üzerinden vergilendirilmesine karşın, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde kurumlar vergisi, komandite ortağın payı düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden hesaplanır (Tekin, 2007:21).

2.1.2.1.3 Limitet Şirketler

TTK'nın 503. maddesine göre limitet şirket, “iki veya daha fazla hakiki veya hükmi şahıs tarafından bir ticaret unvanı altında kurulup, ortaklarının mesuliyeti koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile mahdut ve esas sermayesi muayyen olan şirkettir.”

En az iki gerçek veya tüzel kişi tarafından kurulabilen limitet şirketler, bankacılık ve sigortacılık dışında her türlü ekonomik faaliyette bulunabilirler. Limitet şirketlerde ortak sayısı 2 ile 50 arasında olup ortakların tamamı gerçek kişilerden veya tüzel kişilerden oluşabileceği gibi bir kısmı gerçek bir kısmı ise tüzel kişi olabilir.

Limitet şirketlerde anonim şirketlerde olduğu gibi halka açılma söz konusu değildir ve süresiz kurulamazlar. Limitet şirketlerin anonim şirketlerden ayrılan diğer özelliklerini sıralayacak olursak; hisse senedinin devredilmesi anonim şirketlere oranla daha da güçleştirilmiştir, limitet şirketler pay senedi veya sair menkul kıymetler çıkartamazlar, idare yönünden değişiklikler de bulunmaktadır, Ltd'lerin kuruluş ve işleyiş muameleleri anonim şirketlere nazaran daha az ve basittir (<http://www.oyhukuk.gen.tr>). Bütün bunlar göstermektedir ki bir limitet şirket kurmak anonim şirketi kurmaya göre daha kolaydır ve daha az sermaye gerektirir. Ancak anonim şirketlerdeki bazı haklar limitet şirketlere göre daha geniştir. Dolayısıyla uygulamada, sermayesi sınırlı olan şirketlerin ilk etapta limitet şirket sonra faaliyet alanı ve kar hacmi genişleyince anonim şirket olarak ticari hayatına devam ettiği görülmektedir.

2.1.2.2. Kooperatifler

5520 sayılı Kanunun 2/2 maddesindeki tanıma göre kooperatifler; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ya da özel kanunlarına göre kurulan kooperatif ile aynı mahiyetteki yabancı kooperatifleri ifade etmektedir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda ise kooperatiflerin tanımı, işleyiş kuralları, kuruluşu genel olarak düzenlenmiştir. Bu kanunda kooperatifler şu şekilde tanımlanmıştır:

“1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ya da özel kanunlara tabi, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir.”

Tanımdaki belirli ekonomik menfaatler ifadesiyle; “her türlü ekonomik menfaat” veya “ekonomik menfaatlerin tümü” gibi genel ve hiçbir nitelik ifade etmeyen çok geniş deyimlere yer verilmemesi kastedilmektedir. Ancak, niteliği gösterilmek ve belirtilmek şartıyla ortakların her türlü ekonomik menfaatleri, bir kooperatifin konusunu teşkil edebilir (Tekinalp, 1972:23).

2.1.2.3. İktisadi Kamu Kuruluşları

İktisadi kamu kuruluşları, kamu hukuku tüzel kişilerine ait veya tabi olup, faaliyetleri devamlı bulunan ve sermaye şirketi ya da kooperatif niteliğinden olmayan ticari, sınıfi ve zirai işletmelerdir.

İktisadi kamu müesseselerinin kurumlar vergisi mükellefleri arasında sayılmasının temel sebebi bunların iktisadi alanda faaliyet göstermeleri halinde piyasada oluşabilecek rekabet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak ve benzer faaliyette bulunan özel girişimciler ile rekabet eşitliğini vergisel açıdan sağlamaktır (Gençyürek, 2004).

İktisadi kamu kuruluşları kendi arasında altı grupta incelenmektedir. Bunlar sırasıyla; İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT), Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK), Kamu Müesseseleri, Bağlı Ortaklıklar, Kamu İştirakleri ve İşletme'den oluşmaktadır. Şimdi bunları kısaca açıklayacak olursak; İktisadi Devlet Teşekkülleri, sermayesinin tamamı devlete ait olan ve iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet gösteren kuruluşlardır. Kamu İktisadi Kuruluşları, sermayesinin tamamı devlete ait olan ve tekel niteliğindeki

mallar ile temel mal ve hizmet üretmek ve pazarlamak üzere Kanunla kurulan, kamu hizmeti niteliği ağır basan kamu iktisadi teşebbüsleridir. Kamu Müesseseleri, sermayesinin tamamı bir iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olup, ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğudur. Kamu müesseseleri tüzel kişiliğe haiz olup, kurumlar vergisi mükellefidirler. Bağlı ortaklıklar, sermayesinin %50'sinden fazlası, iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olup, ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir. Bağlı ortaklıklar anonim şirket oldukları için kurumlar vergisi mükellefidirler. Kamu İştirakleri, iktisadi devlet teşekkülleri veya kamu iktisadi kuruluşları ya da bağlı ortaklıklarının sermayelerinin en az %15'ine, en çok %50'sine sahip buldukları anonim şirketlerdeki hisselerdir. Son olarak İşletme kavramı ise, kamu müesseselerinin ve bağlı ortakların, mal ve hizmet üreten birimi olup, ayrı tüzel kişilikleri olmadıkları için kurumlar vergisi mükellefi değildirler.

2.1.2.4. Dernek ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler

Bu işletmeler dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve sermaye şirketleri ve kooperatifler dışında kalan ticari, sınaî ve zirai işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmelerdir.

Dernek veya iktisadi işletmelerin bazı özellikleri onun kurumlar vergisi mükellefiyet düzeyini etkilememektedir. Bu özellikler; kar amacı gütmemeleri, tüzel kişiliklerinin olmaması, bağımsız muhasebelerinin ve kendilerine ayrılmış sermayelerinin veya işyerlerinin bulunmaması olarak sayılabilir. Mal veya hizmet bedelinin sadece maliyeti karşılayacak kadar olması, kar edilmemesi veya karın kuruluş amaçlarına tahsis edilmesi bu kuruluşların iktisadi niteliğini değiştirmemektedir (Pehlivan, 2007: 273).

2.1.2.5. İş Ortaklıkları

Kurumlar vergisi mükelleflerinden; sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri ile dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin kendi aralarında, şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılması amacıyla taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklar, iş ortaklığı olarak kabul edilmektedir.

İş ortaklıklarının kurumlar vergisi mükellefi sayılabilmeleri için bazı özellikleri taşımaları gerekmektedir. Bunlar; ortaklardan en az birinin kurumlar vergisi mükellefi olmaları, ortaklığın belli bir işi sonuçlandırmak üzere yazılı bir sözleşmeyle kurulması, iş ortaklığın konusunun belli bir iş olması, birlikte yapılacak işin belli bir sürede yapılmasının öngörülmesi, işin birden fazla takvim yılına yaygın inşaat, onarma, montaj ve teknik hizmetler olması, iş ortaklığı ile işveren arasında bir taahhüt sözleşmesinin bulunması, tarafların müştereken taahhüt edilen işin belli bir veya birden fazla bölümünden değil tamamından işverene karşı sorumlu olmaları, işin bitiminde kazancın paylaşılması ve son olarak da birlikte yapılması öngörülen ve müştereken taahhüt edilen işin bitimi ve Vergi Usul Kanununda belirtilen mükellefiyetle ilgili ödevlerin tamamının yerine getirilmesiyle mükellefiyetin sona ermesi olarak sayılabilir.

2.1.3. Kurumlar Vergisi Mükellefiyet Türleri

Kurumlar vergisinde de gelir vergisinde olduğu gibi tam mükellef ve dar mükellef diye bir ayırım yapılmıştır..

2.1.3.1. Tam Mükellefiyet

5520 sayılı K.V.K'nın 3. maddesinin 1 numaralı fıkrası uyarınca, mezkûr kanunun 1. maddesinde sayılan kurumlardan kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunanlar tam mükellef olarak kabul edilecek ve gerek yurt içinde gerekse yurt dışında elde ettikleri kazançların tamamı üzerinden vergilendirilecektir. K.V.K'nın 1. maddesinden de anlaşılacağı üzere tam mükellef olmak için kanuni ve iş merkezinin ikisinin de Türkiye'de olma şartı aranmamış, bu merkezlerden sadece birinin Türkiye'de bulunması tam mükellefiyet için yeterli görülmüştür.

K.V.K'nın 3. maddesinin 5 numaralı bendinde kanuni merkezle ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Buna göre kanuni merkez, vergiye tabi kurumların esas nizamname veya sözleşmelerinde veya teşkilat kanunlarında gösterilen yerdir. Dolayısıyla bir kurumun kanuni merkezinin nerede olduğunun belirlenmesi için ana sözleşme veya kuruluş kanunlarına bakmak yeterli olacaktır. İş merkezi ise yine aynı kanunun 6 numaralı bendinde düzenlenmiştir. Buna göre iş merkezi; "iş bakımından muamelelerin bilfiil toplandığı ve idare edildiği merkezdir" şeklinde tanımlanmıştır.

2.1.3.2. Dar Mükellefiyet

Kurumlar vergisinde dar mükellefiyet kavramı 5520 sayılı K.V.K'nın 3. maddesinin 2 numaralı fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre dar mükellefiyet, kanunun 1. maddesinde sayılan kurumlardan kanuni ve iş merkezlerinin her ikisi de Türkiye'de bulunmayanlar dar mükellef kurum olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu kurumlar sadece Türkiye'de elde etmiş oldukları kazançlar üzerinden vergilendirilmektedirler.

2.2. Kurumlar Vergisinin Mali Fonksiyonlarındaki Gelişim

2.2.1. Kurumlar Vergisinin Tahsilât Miktarlarının Gelişimi, Artış Oranı ve Vergi Gelirleri İçindeki Payı

Kurumlar vergisinin tahsilât tutarları yıllara göre farklılık göstermektedir. Aşağıdaki tabloda genel bütçe gelirleri, bütçe gelirlerinin ne kadarının vergi gelirleriyle oluştuğu, vergi gelirlerinin içinde kurumlar vergisinin oranının ne kadar olduğu, kurumlar vergisi tahsilât tutarları ile ilgili sayısal verilerden yararlanılarak bir değerlendirme yapılacaktır.

Tablo 19: Kurumlar Vergisinin Tahsilât Miktarlarının, Artış Oranlarının ve Vergi Gelirleri İçindeki Payının Gelişimi

	Genel Bütçe Gelirleri	Vergi Gelirleri	Kurumlar Vergisi Gelirleri	Artış Oranı	Kurumlar Vergisinin Vergi Gelirleri İçindeki Payı
Yıllar	(1000 TL)	(1000 TL)	(BinYTL)	(%)	(%)
1950	1.448.797.8	1.242.185	357.3	-	-
1951	1.683.808.2	1.236.624	25.996.0	-	-
1952	1.651.820.7	1.580.619	50.544.7	94,59	3,16
1953	1.936.699.8	1.707.938	76.778.6	51,88	4,45
1954	2.184.548.4	1.940.700	77.004.0	0,39	3,96
1955	2.583.985.6	2.254.668	79.383.8	2,98	3,50
1956	2.949.382.7	2.587.345	129.641.2	63,29	4,98
1957	3.775.060.9	3.023.688	135.235.6	4,65	4,46
1958	4.560.227.0	3.563.886	137.596.4	1,48	3,84

Tablo 19'un Devamı

	Genel Bütçe Gelirleri	Vergi Gelirleri	Kurumlar Vergisi Gelirleri	Artış Oranı	Kurumlar Vergisinin Vergi Gelirleri İçindeki Payı
1959	5.756.316.3	5.053.438	214.631.7	56,20	4,23
1960	6.933.254.0	5.177.201	238.909.7	11,21	4,59
1961	10.933.839	6.078.790	443.500.0	86,13	7,28
1962	9.017.751	6.394.020	359.700.0	-19,7	5,61
1963	11.730.745	8.424.048	415.000.0	15,59	4,92
1964	12.720.182	9.292.032	446.900.0	7,46	4,79
1965	13.187.891	10.294.643	521.900.0	16,81	5,06
1966	15.857.493	12.464.065	651.000.0	24,95	5,22
1967	19.886.673	14.882.401	830.600.0	27,49	5,57
1968	20.130.204	16.239.469	940.500.0	13,25	5,78
1969	22.960.932	19.114.004	1,2	27,65	6,3
1970	32.520.279	23.002.943	1,6	33,33	3,9
1971	39.832.799	31.424.468	1,5	-6,25	4,8
1972	46.952.165	39.012.937	2,1	40,00	5,38
1973	58.547.659	51.957.843	3,1	47,62	6,07
1974	69.972.178	65.156.513	3,8	22,58	5,84
1975	105.400.081	95.008.789	5,2	36,84	5,47
1976	140.746.470	127.055.191	6,3	21,15	4,96
1977	183.636.800	168.248.752	8,1	28,57	4,82
1978	304.698.719	246.419.683	16,9	108,64	6,86
1979	515.454.535	405.483.698	19,1	13,02	4,71
1980	925.237.872	749.849.431	36,9	93,19	4,9
1981	1.420.850.421	1.190.203.802	124,9	238,48	10,4
1982	1.461.533.381	1.304.865.756	185,9	48,84	14,2
1983	2.313.957.133	1.934.491.872	215,0	15,65	11,1
1984	3.298.050.844	2.372.211.072	271,7	26,37	11,4
1985	4.578.420.438	3.829.116.958	448,0	64,89	11,7
1986	6.629.710.457	5.972.033.930	949,2	111,88	15,8
1987	9.894.322.343	9.051.003.125	1.331,6	40,29	14,7
1988	16.813.269.775	14.231.761.223	2.117,6	59,03	14,9

Tablo 19'un Devamı

	Genel Bütçe Gelirleri	Vergi Gelirleri	Kurumlar Vergisi Gelirleri	Artış Oranı	Kurumlar Vergisinin Vergi Gelirleri İçindeki Payı
1989	30.209.733.073	25.550.319.857	3.597,8	69,90	14,1
1990	55.066.933.304	45.399.534.298	4.636,9	28,88	10,2
1991	96.372.524.988	78.642.770.254	7.063,2	52,33	9,0
1992	174.150.045.957	141.602.093.850	10.077,6	42,68	7,1
1993	350.845.430.068	264.272.936.382	19.131,8	89,84	7,2
1994	742.499.135.024	587.760.247.715	43.975,8	129,86	7,5
1995	1.387.759.990.286	1.084.350.504.039	103.241,4	134,77	9,5
1996	2.684.968.309.588	2.244.093.829.920	189.337,6	83,39	8,4
1997	5.726.931.736.223	4.745.484.020.950	396.237,3	109,28	8,3
1998	11.635.610.868.115	9.228.596.187.270	748.383,6	88,87	8,1
1999	18.657.677.075.888	14.802.279.916.274	1.549.524,7	107,05	10,5
2000	33.040.902.852.750	26.503.698.413.260	2.356.787,0	52,10	8,9
2001	50.890.481.078.410	39.735.928.149.700	3.675.665,0	55,96	9,2
2002	74.603.699.064.660	59.631.867.852.060	5.575.494,7	51,69	9,3
2003	98.558.732.547.000	84.316.168.755.700	8.645.345,4	55,06	10,3
2004	120.089.244.000	101.038.904.000	9.619.359,0	11,27	9,5
2005	148.237.974.000	119.250.807.000	13.583.291,0	18,89	9,6
2006	182.577.918.000	151.271.701.000	12.447.354,0	-8,36	8,1
2007	202.782.513.000	171.094.564.000	15.718.209,0	26,28	8,7

Kaynak: Tablo 19 oluşturulurken 1950-2007 arası dönemdeki vergi gelirleri ile ilgili veri <http://www.gib.gov.tr> (a)'dan, 1950-2007 arası dönemdeki kurumlar vergisi gelirlerini <http://www.gib.gov.tr> (b)'den, 1950-2007 arası dönemdeki genel bütçe gelirlerini <http://www.gib.gov.tr> (c)'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 19'dan da görüldüğü gibi kurumlar vergisi gelirleri 1962, 1971 ve 2006 yılı hariç sürekli artmıştır. Kurumlar vergisi tahsilâtında bir önceki yıla göre en fazla artış oranı %238,48 ile 1981 yılı olmuştur. Kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payına baktığımızda genelde dalgalı bir durum söz konusudur. Kurumlar vergisi gelirlerinin vergi gelirleri içindeki payı bazı yıllar artarken bazı yıllarda ise düşmüştür. 1950-1960 arası dönemde kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payı %3,16 ile %4,98 arasında değişiklik göstermektedir. 1960-70 arasında ise bu pay %3,9 ile %7,28

arasında değişmektedir. 1970’li yıllarda ise %3-6 arasında değişen oranlar 1980’li yıllara gelindiğinde artış göstererek %10,4-15,8 arasında gerçekleşmiştir. 1980’li yıllardan 1990’lı yıllara gelindiğinde ise kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payı azalmıştır. 1900’li yıllarda vergi gelirleri içindeki en yüksek kurumlar vergisi oranı %10,5 ile 1999 yılı olmuştur. Ayrıca 1990 yılında bu oran %10,2 olarak gerçekleşmiş diğer yıllarda ise %10’un altında gerçekleşmiştir. Nihayet 2000’li yıllara gelindiğinde vergi gelirleri içindeki kurumlar vergisi oranı %8,1 ile %10,3 arasında değişen oranlardan oluşmuştur. Tablo 19’da dikkat çeken diğer bir husus ise 1950’den 1951’e geçildiğinde vergi gelirleri azalmasına rağmen kurumlar vergisi gelirlerinde bir artışın yaşanmasıdır.

Kurumlar vergisinin günümüzde vergi gelirleri içindeki payına baktığımızda ise bu oran genelde %9 dolaylarında gerçekleşmektedir. Kurumlar vergisinin gelirlerinin ve vergi gelirleri içindeki payının düzensizlik göstermesinin en önemli nedenleri kurumlar vergisi oranlarının değişmesi, kurumlar vergisi mükellef sayısındaki değişiklikler, kurumlar vergisi dışındaki diğer vergilerdeki tahsilât değişiklikleri, yeni vergilerin vergi gelirlerine dâhil edilmesi, vb olarak sayılabilir.

2.2.2. Kurumlar Vergisi’nin GSMH’ ya Göre Esneklikleri

Aşağıdaki tabloda kurumlar vergisindeki artış hızıyla GSMH artış oranları gösterilerek kurumlar vergisinin GSMH’ya göre esneklikleri yıllar itibariyle gösterilmiştir.

Tablo 20: Kurumlar Vergisi’nin GSMH’ ya Göre Esnekliğinin Gelişimi

Yıllar	Kurumlar Vergisi Artış Hızı (%)	GSMH (Cari Fiyatlarla) (BİN YTL)	GSMH Artış Hızı (%)	KV/GSMH Esnekliği (%)
1950	-	14	-	-
1951	-	17	21,42	-
1952	94,59	20	17,64	5,36
1953	51,88	23	15	3,45
1954	0,39	23	0	0,39
1955	2,98	28	21,73	0,13
1956	63,29	32	14,28	4,43
1957	4,65	43	34,37	0,13
1958	1,48	51	18,60	0,07

Tablo 20'nin Devamı

1959	56,20	64	25,49	2,20
1960	11,21	78	21,87	0,51
1961	85,6	72	-7,69	-11,13
1962	-18,8	84	16,6	-1,13
1963	15,3	97	15,47	0,98
1964	7,6	104	7,21	1,05
1965	16,7	112	7,69	2,17
1966	19,8	133	18,75	1,05
1967	21,6	148	11,27	1,91
1968	13,2	164	10,81	1,22
1969	32,4	183	11,58	2,79
1970	25,9	208	17,6	1,47
1971	-4,2	261	30,7	-0,13
1972	87,1	314	25,3	3,44
1973	9,7	399	28,6	0,33
1974	23,8	538	37,8	0,62
1975	37,4	691	25,4	1,47
1976	20,8	868	25,9	0,80
1977	27,8	1.108	29,3	0,94
1978	108,2	1.646	47,8	2,26
1979	13,0	2.877	70,4	0,18
1980	93,3	5.303	101,5	0,91
1981	238,48	8.023	51,29	4,64
1982	48,84	10.612	32,26	1,51
1983	15,65	13.933	31,29	0,50
1984	26,37	22.168	59,1	0,44
1985	64,89	35.350	59,46	1,09
1986	111,88	51.185	44,79	2,49
1987	40,29	75.019	46,56	0,86
1988	59,03	129.175	72,18	0,81
1989	69,90	230.370	78,33	0,89
1990	28,88	397.178	72,40	0,39
1991	52,33	634.393	59,72	0,87
1992	42,68	1.103.605	73,96	0,57
1993	89,84	1.997.323	80,98	1,1
1994	129,86	3.887.903	94,65	1,37

Tablo 20'nin Devamı

1995	134,77	7.854.887	102,03	1,32
1996	83,39	14.978.067	90,68	0,91
1997	109,28	29.393.262	96,24	1,13
1998	88,87	53.518.332	82,076	1,08
1999	107,05	78.282.967	46,27	2,31
2000	52,10	125.596.129	60,44	0,86
2001	55,96	176.483.953	40,51	1,38
2002	51,69	275.032.366	55,84	0,92
2003	55,06	356.680.888	29,67	1,85
2004	11,27	428.932.343	20,25	0,55
2005	18,89	486.401.000	13,39	1,41
2006	-8,36	575.784.000	18,37	-0,45
2007	26,28	648.949.000	12,70	2,06

Kaynak: Tablo 20 oluşturulurken 1950-2004 arası dönemdeki GSMH ile ilgili veriler <http://ekutup.dpt.gov.tr>'den 2004-2007 arası dönemdeki veriler de <http://www.sgb.gov.tr>'den yararlanılmıştır.

Tablo 20'den kurumlar vergisi gelirlerinin artış hızı ile GSMH'nin artış hızının dağınık bir şekilde gelişme gösterdiği görülmektedir. Ancak kurumlar vergisinin ilk ortaya çıktığı dönem olan 1950'li yıllarda yüksek miktarlarda artış hızı yaşanmıştır. Bu dönemdeki GSMH artış hızı kurumlar vergisi artış hızının çok gerisinde kalmıştır. 1960-1970 arası dönemde kurumlar vergisi gelirlerinin artış hızında çok büyük gelişmeler yaşanmasa da genelde GSMH'nin artış hızından daha yüksek artışlar olmuştur. 1970'li yıllarda kurumlar vergisi gelirlerinin dağınık seyri devam etmiştir. Yine bu yıllarda GSMH'nin artış hızı kurumlar vergisi kadar dağınık olmasa da 1979 ve 1980 yılı hariç genelde %25-35 arasında gerçekleşmiştir. 1978 yılına kadar %100'ü aşamayan kurumlar vergisi gelirlerinin artış hızı 1978'te %108,2 olarak gerçekleşmiş ve 2007'ye kadar %100'ü geçen oranlar yaşanmıştır. Buna karşılık GSMH oranlarında %100'ü geçen tek artış 1980 ve 1995 yılı olmuştur.

Kurumlar vergisi gelirlerinin dağınık seyri 1980'den günümüze kadar bu şekilde devam etmiştir. Yine 1980'den sonra GSMH artış hızına bakıldığında kurumlar vergisindeki dağınıklık bu alanda da görülmektedir.

Kurumlar vergisinin GSMH'ya göre esnekliğini incelediğinde oranların %5'i aşmadığı görülmektedir. Kurumlar vergisi gelirlerinin arttığı 1950'li yıllar hariç esnekliğin

genelde %2 dolaylarında gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle 2000 sonrası dönem incelendiğinde kurumlar vergisi artış hızıyla GSMH artış hızı hemen hemen aynı oranlarda gerçekleşmiştir. Dolayısıyla da bu dönemde kurumlar vergisinin GSMH'ya göre esnekliği genelde %1 dolaylarındadır.

2.2.3. Yıllar İtibariyle Kurumlar Vergisi Oranları

1950-1982 arası dönemde sermaye şirketleri ve kooperatifler için uygulanan kurumlar vergisi oranı aynıyken iktisadi devlet teşekküllerine uygulanan kurumlar vergisi oranı farklı olmuştur. Ancak 1982 yılı itibariyle bütün kurumlar vergisi mükellefleri için tek bir kurumlar vergisi oranından bahsetmek mümkündür. Aşağıda yıllar itibariyle uygulanan kurumlar vergisi oranları gösterilmektedir.

Tablo 21: Kurumlar Vergisi Oranlarının Yıllar İtibariyle Gelişimi (1950-1981)

Yıllar	Sermaye Şirketleri+Kooperatifler (%)	İktisadi Devlet Teşekkülleri (%)
1950-1959	10	35
1960-1967	20	35
1968-1979	25	35
1980-1981	50	35

* **Tablo 21** vergi kanunlarından derlenerek oluşturulmuştur.

1982 yılından günümüze kadar bütün kurumlar için tek bir oran uygulanmıştır.

Tablo 22: Kurumlar Vergisi Oranlarının Yıllar İtibariyle Gelişimi (Devam) (1982-2007)

Yıllar	Kurumlar Vergisi Oranı (%)
1982-1984	40
1985-1993	46
1994-1998	25
1999-2003	30
2004	33
2005	30
2006-....	20

* **Tablo 22** vergi kanunlarından derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 21 ve 22'den de görüldüğü gibi kurumlar vergisi oranları yıllar itibariyle dağınıklık göstermektedir. 1980-1981 döneminde %50 ile en yüksek oranına ulaşan

kurumlar vergisi 2006'dan itibaren bütün mükelleflere %20 oranında uygulanarak en düşük seviyesine ulaşmıştır.

Ülkemizde son dönemde yabancı yatırımları çekmek amacıyla %30'dan %20'ye düşürülen kurumlar vergisi oranının gelecek dönemde yapılan yatırımların artması için daha da düşürülmesi öngörülmektedir.

Kurumlar vergisi oranının değişmesi bu alandaki tahsilât miktarları çok fazla etkilememiştir. Kurumlar vergisi tahsilâtı 2006 yılı ve 1971 yılı dışında sürekli artmıştır. 1971 yılında kurumlar vergisi oranında bir değişiklik olmazken 2006 yılında kurumlar vergisi oranının düşmesi tahsilâttaki değişikliğin nedeni olarak değerlendirilebilir.

Ülkemizde kurumlar vergisi oranlarının 1985 yılından günümüze kadar azalmasının çeşitli nedenleri vardır. Kurumlar vergisi oranlarında en dikkat çekici azalma 2006 yılında gerçekleşmiştir. Bu azalmanın nedenlerinden en dikkat çeken yabancı sermayeyi çekmek de olsa diğer nedenleri; istihdam yaratmak, kayıt dışı ile mücadele, dış dünya ile rekabet ve yatırımların Doğu Avrupa ülkelerine kaymasını önlemek şeklinde sıralayabiliriz (Kaya, 2005).

2.2.4. Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısındaki Değişikliklerin Gelişimi

Kurumlar vergisi mükellef sayılarının 1983'den sonra göstermiş olduğu değişiklik tablo 23 de gösterilmiştir.

Tablo 23: Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısındaki Gelişim

Yıllar	Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları	Yıllık Artış Miktarı	Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısının Artış Oranı (%)
1983	52.540	-	-
1984	56.393	3853	7,33
1985	61.990	5597	9,92
1986	65.335	3345	5,39
1987	75.031	9696	14,84
1988	111.534	36503	48,65
1989	131.035	19501	17,48
1990	142.995	11960	9,12
1991	155.920	12925	9,03
1992	189.859	33939	21,76
1993	232.091	42232	22,24
1994	280.393	48302	20,81
1995	319.698	39305	14,01
1996	406.830	87132	27,25
1997	472.899	66069	16,23
1998	533.282	60383	12,76
1999	560.411	27129	5,08
2000	581.574	21163	3,77
2001	565.556	-16018	-2,76
2002	585.981	16425	3,61
2003	605.020	19039	3,24
2004	632.093	27073	4,47
2005	593.166	-38927	-6,16
2006	608.981	15815	2,66
2007	634.569	25588	4,2
2008-Mart	640.532	-	-

Kaynak: Tablo 23 oluşturulurken 2001-2007 arası dönemde kurumlar vergisi faal mükellef sayıları <http://www.gib.gov.tr> (d), Bila, (1986)'dan yararlanılmıştır.

Tablo 23'den de görüldüğü gibi 1983 yılından sonraki kurumlar vergisi mükellef sayıları 2001 ve 2005 yılı hariç sürekli artmıştır. Mükellef sayısındaki en fazla artış 87132 ile 1996 yılı olmuştur. Mükellef sayısındaki en fazla artış oranı ise 48,65 ile 1988 yılı en düşük artış oranı ise -6,16 ile 2005 yılı olmuştur.

2001 yılı kurumlar vergisi mükellef sayısındaki düşüşün temel nedeni 2000 yılının kasım ayında meydana gelen kriz olarak gösterilmektedir. Ayrıca kurumlar vergisi oranının 1994'te %46'dan %25'e düşürülmesi özellikle 1994-1999 arası dönemde kurumlar vergisi mükellef sayısını neredeyse 2,5 kat arttırmıştır.

2005 yılında kurumlar vergisi mükellef sayısı azalsa da 2006 yılındaki 10 puanlık indirimin uygulamaya geçmesi kurumlar vergisi mükellef sayısının artmasında önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. 2008 yılı mart ayı itibariyle kurumlar vergisi mükellef sayısı 640532'ye ulaşmıştır. Kurumlar vergisi mükellef sayısındaki artışın devam edeceği öngörülmektedir. 1983-1990 arası dönem incelendiğinde kurumlar vergisi mükellef sayısının yaklaşık 2,5 kat, 1991-1995 arası dönemde yaklaşık 2 kat, 1996-2001 arası dönem incelendiğinde yaklaşık 1,3 kat, 2001-2007 arası dönem incelendiğinde ise yaklaşık olarak 1,1 kat arttığı görülmektedir. 1992-1998 arası dönemde kurumlar vergisi mükellef sayısındaki artış oranı genelde %15'in üzerinde gerçekleşirken 1998 yılından sonra bu oran %5'in altında gerçekleşmiştir.

2.2.5. Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısıyla Gelir Vergisi Mükellef Sayısının Karşılaştırmalı Analizi

Tablo 24'te 1983 yılından sonraki gelir vergisi ve kurumlar vergisi mükellef sayıları gösterilmektedir. Tablodan iki vergi türünde de yıllar itibariyle önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir.

Tablo 24: Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısı ve Artış Oranının, Gelir Vergisi Mükellef Sayısı ve Artış Oranı ile Karşılaştırılması

Yıllar	Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısı	Kurumlar Vergisi Mükellef Sayısının Artış Oranı (%)	Gelir Vergisi Mükellef Sayısı	Gelir Vergisi Mükellef Sayısının Artış Oranı (%)
1983	52.540	-	1.830.841	-
1984	56.393	7,33	1.918.816	4,8
1985	61.990	9,92	1.967.061	2,5
1986	65.335	5,39	2.048.761	4,11
1987	75.031	14,84	2.046.577	-0,1
1988	111.534	48,65	1.746.500	-14,6
1989	131.035	17,48	1.784.804	2,17
1990	142.995	9,12	1.859.324	4,2
1991	155.920	9,03	1.960.817	5,4
1992	189.859	21,76	1.919.447	-2,1
1993	232.091	22,24	1.865.253	-2,8
1994	280.393	20,81	1.859.082	0,3
1995	319.698	14,01	1.829.995	-1,6
1996	406.830	27,25	1.766.314	-3,4
1997	472.899	16,23	1.780.142	0,7
1998	533.282	12,76	1.882.489	5,7
1999	560.411	5,08	1.988.007	5,6
2000	581.574	3,77	2.080.877	4,6
2001	565.556	-2,76	1.768.653	-15
2002	585.981	3,61	1.729.260	-2,2
2003	605.020	3,24	1.735.722	0,3
2004	632.093	4,47	1.774.568	2,2
2005	593.166	-6,16	1.691.499	-4,6
2006	608.981	2,66	1.712.719	1,2
2007	634.569	4,2	1.724.366	0,7
2008-Mart	640.532	-	1.725.013	-

Kaynak: Tablo 24 oluşturulurken MB Gelirler Genel Müdürlüğü 1998 Faaliyet Raporu'ndan, 2001-2007 arası dönemdeki gelir vergisi mükellef sayıları <http://www.gib.gov.tr> (e)'den yararlanılmıştır.

Tablo 24'den de görüldüğü gibi kurumlar vergisi mükellef sayısında düşüşlerin yaşandığı 2001 ve 2005 yılında gelir vergisi mükellef sayısında da bir düşüş meydana

gelmiştir. Söz konusu yıllar olan 2001 yılında gelir vergisi mükellef sayısı 2.080.877'den 1.768.653'e 2005 yılında ise 1.774.568'den 1.691.499'a düşmüştür.

1983-2007 arası dönem incelendiğinde gelir vergisi mükellef sayısındaki azalmaların kurumlar vergisi mükellef sayısındaki azalmalara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Kurumlar vergisi mükellef sayısı sadece 2001 ve 2005 yıllarında azalsada de gelir vergisi mükellef sayısı 1987, 1988, 1992, 1993, 1995, 1996, 2001, 2002 ve 2005 yıllarında azalmıştır.

Tablo 24'den çıkarılan diğer dikkat çekici nokta ise söz konusu yıllarda 1988 yılı, kurumlar vergisi mükellef sayısının en fazla arttığı yıl olurken gelir vergisindeki mükellef sayısının en fazla azaldığı yıl olmuştur. Ayrıca 2005 yılı hariç gelir vergisi mükellef sayıları azaldığında kurumlar vergisi mükellef sayısında sürekli artışlar yaşanmıştır. Örneğin 1992 yılında gelir vergisi mükellef sayısı % 2,1 oranında düşerken aynı yıl kurumlar vergisi mükellef sayısında ise %21,76'lık bir artış meydana gelmiştir. Yine 1993 yılında gelir vergisi mükellef sayısı % 2,8 oranında azalırken kurumlar vergisi mükellef sayısı ise %22,24 oranında artmıştır.

BÖLÜM:3 KURUMLAR VERGİSİ UYGULAMASININ EKONOMİK ETKİLERİ ve UYGULAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kurumlar vergisi uygulaması günümüzde ülkelerin çoğunda gelir vergisinden bağımsız bir şekilde uygulanmaktadır. Kamu giderleri her geçen yıl artan devletlerin çoğu daha fazla kamu gelirin e ihtiyaç duyduğundan ya yürürlükteki vergilerde düzenleme yapmakta ya da yeni bir vergiyi yürürlüğe koymaktadır. Kurumlar vergisinin gelir vergisinden ayrı bir uygulama alanı bulmasının en temel nedeni de artan kamu harcamalarının finansmanını sağlamaktır.

Günümüzde birçok ülke, ekonomi politikalarını belirlerken, şirketlerin kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisini ve bu verginin etkilerini dikkate almaktadır. Kurumlar vergisi uygulamasının amaçlarından bir tanesi ekonomik dengelemedir. Ekonominin zor dönemlerinde, yani ekonomik rahatsızlıkların olduğu dönemlerde yatırımları teşvik etmek veya yavaşlatmak amacıyla kurumlar vergisi bir ekonomi politikası aracı olarak kullanılabilir (Stiglitz, 2000:670).

Ülkelerin ekonomi politikalarında yaşanan değişikliklere göre kurumlar vergisi alanında da değişiklik yapılmazsa bu durum yatırımların önünde bir engel teşkil edebilir. Ekonominin darboğazlı dönemlerinde sermaye piyasasını hareketlendirmek, küçük ve orta boy işletmelerini içinde buldukları darboğazdan kurtarmak için kurumlar vergisi oranında yapılan değişikliklerin önemi çok fazladır (Fazzari ve diğ., 1988:200-205).

Kurumlar vergisinin oranı bir ülkede kayıt dışı ile mücadele de önemli etkenlerden biri olarak gösterilmektedir. Bu amaçla %30'dan %20'ye düşürülen kurumlar vergisinin gerekçelerinden birinin kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla bir ülkede vergi oranları arttıkça kayıt dışı ekonominin de artacağını söylemek yanlış olmayacaktır (Tuğay, 2008:15).

Görüldüğü gibi kurumlar vergisi uygulaması bir ülkenin ekonomideki temel kalemleri olan yatırım, üretim, tasarruf, maliyet, vb faktörlerini direkt olarak etkileme özelliği sahiptir.

3.1. Kurumlar Vergisi Uygulamasının Ekonomik Etkileri

Devlet kişi ve kurumlardan aldığı vergilerle onların gelirine ortak olmaktadır. Alınan vergiler gerçek kişiler üzerinde birtakım ekonomik etkilere neden olduğu gibi kurumlar vergisi mükellefleri üzerinde de çeşitli etkilere neden olmaktadır. Her şeyden önce devlet kurumlar vergisi mükelleflerinin gelirinin bir kısmını vergi ile aldığından onların gelirinde bir azalma söz konusu olabilir. Bu durum kurumlar vergisi mükelleflerinin harcamalarını, tasarruflarını, gelecekle ilgili kararlarını, yatırımlarını ve üretimlerini olumsuz etkileyecektir.

Günümüzde kurumlar vergisi alanındaki tartışmalar bu verginin sermaye şirketlerinin gelişmesinde bir engel teşkil ettiği yönünde yoğunlaşmıştır. Dolaysız bir vergi olan kurumlar vergisinin yansıma imkânının zor olmasından dolayı kurumlar vergisi mükellefleri genellikle üzerlerine düşen vergi yüküne katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, kurumlar vergisinin sermaye şirketi biçimindeki kuruluşlarda sermayenin verimliliğini düşürdüğünden bu tip kuruluşların yatırım imkânlarının da azalmasına neden olmaktadır (Önen, 1988:19).

Kurumlar vergisinin, mükellefleri üzerindeki ekonomik etkilerinin ortaya konulabilmesi için bu verginin; maliyet, yatırım, tasarruf ve kurumlar vergisi mükelleflerinin davranışlarını ne düzeyde etkilediğinin belirlenmesi gerekmektedir.

3.1.1. Kurumlar Vergisinin Maliyetler Üzerindeki Etkisi

Kurumlar vergisi kurum maliyetleri üzerinde iki türlü etki meydana getirmektedir. Öncelikle kurumlar vergisi kurum maliyetlerini arttırabilir ki zaten beklenen de budur. Diğer etkisi ise kurum maliyetlerini azaltması yönündedir.

Kurumlar vergisinin kurum maliyetlerini arttırıcı etkisinden söz edecek olursak; girişimciler herhangi bir faaliyeti sonucunda belirli bir kar amacını hedefleyerek girişimlerde bulunurlar. Bu kar oranı da katlanılan maliyet ve ödenen vergiden arta kalan kısımdan oluşmaktadır. Dolayısıyla kurumlar vergisi maliyetlere ilave bir maliyet yükleyeceğinden beklenen kar oranı da düşecektir. Bunun yanında yapılacak her ilave masraf vergi oranı kadar devlet tarafından karşılanacağından firmalar gereksiz masraflarla maliyetlerini arttırma yoluna gidebilirler. Aşırı reklâm giderleri, özellikle

yöneticilere verilen yüksek prim ve ücretler ve çeşitli yardımlar kurumlar vergisinin maliyetleri artırıcı etkisinin görünüm biçimidir (Yakar, 1995:37–38).

Kurumlar vergisinin kurum maliyetlerini azaltıcı etkisi ise kaynakların daha etkin kullanımını sağlayabilir ve iktisadi gelişmeyi hızlandırabilir. Şöyle ki; kurumlar vergisinin kar oranlarını düşürmesi kurumlar vergisi mükelleflerini daha az masrafla çalışmaya zorlayabilir. Bu durumda firma ya daha etkin teknoloji kullanarak verimliliği arttırmaya çalışır ya da üretimin en önemli faktörlerinden biri olan ücrete verilen ödemeleri kısarak vergiyi geriye yansıtabilir (Abaç, 1974:33).

Kurumlar vergisinin kurum maliyetleri üzerindeki etkisi bu verginin mal veya hizmet fiyatları ile olan ilişkisinin analiz edilmesiyle de anlaşılabilir. Eğer piyasa tam rekabet piyasası ise kurumlar vergisinin mal veya hizmet fiyatını etkilemesi çok zordur. Çünkü firma zaten karlarını maksimize etmiştir. Dolayısıyla da malın fiyatında bir değişiklik olmayacaktır. Ancak kurumların tek amacı karlarını maksimize etmek değildir ve her zaman tam rekabet piyasasının oluşması beklenmez. Dolayısıyla da kurumlar vergisi mükellefleri bazı durumlarda vergi yükünden kurtulmak için yüklenmiş olduğu vergiyi mal veya hizmetin fiyatına eklemek zorunda kalmaktadırlar.

Tekelci firmalar, kurumlar vergisini üretmiş olduğu malın fiyatına eklemeye diğer kurumlar vergisi mükellefleri kadar şanslı sayılmazlar. Yüklenmiş olduğu vergi yükünü malın fiyatına eklediğinde bu firmanın kar oranı da artacaktır. Bu durum piyasaya yeni firmaları çekecek ve aşırı kar elde edilmesi halinde devleti müdahalesi söz konusu olacaktır. Dolayısıyla tekelci firmalar uzun döneme ilişkin karlarını koruma gayreti içinde bulunacaklar ve kısa dönem karlarını fazla yüksek göstermemeye özen göstereceklerdir (Gordon, 1967:733).

3.1.2. Kurumlar Vergisinin Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkisi

Ekonomik büyüme hakkında sayısız tanım yapılmıştır. Ekonomik büyüme, “Belirli bir amaç için çeşitli açılardan ölçülebilen ve genellikle ekonomideki üretim kapasitesi artışını ifade etmek için kullanılan bir kavram” (Ekonomi Sözlüğü, 2006:131), “ülke ekonomisinin temel değişkenlerinde (işgücü, tabii kaynaklar, sermaye) kişi başına daha yüksek bir reel hâsıla sağlayacak şekilde gövde ve hacim genişlemeleri” (Tanrıku, 1983:3), “milli gelir düzeyinde görece artışı ifade etmekte olup üretim miktarında belli

bir zaman aralığında meydana gelen artış” (Fidan, 2006:55), “bir ülkenin sahip olduğu kıt kaynakların miktarını arttırarak veya onların kalitelerini iyileştirerek üretim imkanları sınırını genişletmesi veya üretim teknolojisini ve kurumsal çerçeveyi değiştirerek daha yüksek üretim düzeylerine çıkması” (Üstünel, 2003:58) şeklinde ifade edilmiştir.

Ekonomik büyüme kavramı ile sık sık karıştırılan ekonomik kalkınma kavramı ise dar ve geniş olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda “tüm insani yaşamların kalitesini geliştirme süreci” (Todaro ve Smith, 2006:810) geniş anlamda ise “ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasi yapılarının değişerek insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerlemesi ve toplumsal refahın artması” (Demircan, 2003:98) şeklinde tanımlanabilir.

Yüksek oranlı kurumlar vergisi uygulaması bir ülke için önemli ekonomik göstergeler olan ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma üzerinde olumsuz etkisi vardır. Devletin kurumlar vergisi aracılığıyla şirket karının bir kısmına ortak olması şirketin kazancının azalmasına neden olur. Kazancı azalan şirketler riskli işlere girişmek istemeyeceğinden şirketlerin yatırım potansiyelleri tam olarak kullanılmamış olur.

Riskli işlere girmekten kaçınan şirketlerin yatırım miktarlarında azalma olacağından üretimlerinde de bir düşüş yaşanabilir. Yatırım ve üretim miktarlarının düşmesi ise ülkede gerçekleşen ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyeceğinden ekonomik büyümenin devamı niteliğinde olan ekonomik kalkınma da bu süreçten olumsuz bir şekilde etkilenecektir.

Kurumlar vergisi uygulamasının ekonomik büyüme ve kalkınma önünde engel oluşturmaması için kurumlar vergisi oranının düşürülerek bu alandaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının şirketlerin yatırım yapma ve risk alma isteğini kolay hale getirecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak unutulmaması gereken diğer bir husus şirket yatırımlarının tek belirleyicisinin kurumlar vergisi olmamasıdır. Vergi dışında üretim faktörleri olan; işgücü, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik de şirket yatırımlarını etkilemektedir.

Bilindiği gibi bir ülkede ekonomik büyüme ve gelişmenin devam etmesi için o ülkedeki GSMH gerçekleştirmelerinin önemli düzeyde etkisi bulunmaktadır. Kurumlar vergisi

uygulamasında da GSMH üzerinde etkide bulunduğu için ekonomik büyüme ve gelişmeye etkileyebilmektedir. Kurumlar vergisi uygulamasının GSMH ile olan ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizinin sonuçları aşağıdaki tablo da görülmektedir.

Tablo 25: Kurumlar Vergisinin Ekonomik Etkilerini Ölçmeye Yönelik Regresyon Analizi

Dependent Variable: DDLKVG				
Method: Least Squares				
Sample (adjusted): 1985 2007				
Included observations: 23 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
DDLKVMS	-0.570041	0.585926	-0.972889	0.3428
DKVO	0.000633	0.010519	0.060217	0.9526
DDLGSMH	0.009223	0.633998	0.014547	0.9885
C	-7.74E-05	0.053106	-0.001457	0.9989

Yapılan regresyon analizinden çıkan sonuçları yorumlamadan önce tablo ile ilgili açıklamalar yapmak yerinde olacaktır. Öncelikle zaman serileri analizi yaparken bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ayrı ayrı durağanlığına bakılması gerekmektedir. Durağan olmayan, yani birim kök içeren zaman serilerinden elde edilecek regresyon sonucu gerçekleri yansıtmamaktadır. Seviyelerinde durağan olmayan serilerin farkları alınmak suretiyle durağan hale getirmek gerekir. Bunun için Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) testi uygulanmıştır.

Kurulan modelde kullanılan değişkenler logaritmik olarak alınmıştır. Bağımlı değişken olan KVG'yı (kurumlar vergisi gelirleri) durağan hale getirmek için 2. farkı alınmıştır. Bağımsız değişkenler olan KVMS (kurumlar vergisi mükellef sayısı) ve GSMH'yı durağan hale getirmek için ise 2. farkı alınmıştır. Son olarak diğer bağımsız değişken olan KVO'nun (kurumlar vergisi oranı) da 1. farkı alınmıştır.

En küçük kareler yöntemiyle yapılan regresyon modelinde regresyon denklemi aşağıdaki gibi tahmin edilmiştir:

$$DDLKVG = -0,5700414777 * DDLKVMS + 0,0006334213731 * DKVO + 0,009222896182 * DDLGSMH - 7.73994119e-005$$

Türkiye için 1983-2007 yılları arasında oluşturulan modele göre GSMH ile KVG, KVO ile KVG arasında pozitif yönlü ama zayıf bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. KVMS ile KVG arasında ise ters yönlü bir ilişki vardır. Buna göre 1983-2007 yılları arasında yapılan analizde GSMH'nın arttığı yıllarda kurumlar vergisi gelirlerinin de arttığı görülmüştür. Ancak ikisi arasındaki ilişki oldukça zayıftır. Pozitif yönlü ilişkinin olduğu diğer bir durum ise kurumlar vergisi oranı ile kurumlar vergisi gelirleri arasındaki ilişkidir. Fakat bu ikili arasındaki ilişkide oldukça zayıftır. Son olarak kurumlar vergisi mükellef sayısı ile kurumlar vergisi geliri arasında ters yönlü ama zayıf bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre kurumlar vergisi mükellef sayısı arttığında kurumlar vergisi gelirinin artması beklenirken durum beklenen gibi olmamıştır. Tabii durumun beklenen gibi gerçekleşmemesini etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden bazılarını; kayıt dışı ekonominin artmasıyla, kurumlar vergisi mükelleflerinin kazancının artmasıyla, bu alandaki indirim, istisna veya muafiyet uygulamalarının genişlemesiyle, vb. ifade edebiliriz. Ancak söylendiği gibi kurulan modelde analiz edilen yıllarda bu ikisi arasındaki ilişki oldukça zayıf gerçekleşmiştir.

3.1.3. Kurumlar Vergisinin Yatırımlar Üzerindeki Etkisi

Yatırım kararlarını etkileyen en önemli vergiler gelir üzerinden alınan vergilerdir. Kurumlar vergisi de kurumların geliri üzerinden alındığı için bu verginin alınacak veya alınmış olan yatırım kararları üzerinde önemli etkisi vardır.

Kurumlar vergisini ödemek zorunda olan şirketler yatırım kararı alırken önce ne miktarda kar sağlayacağını hesaplamaktadırlar. Bu şirketler hesapladığı kar oranına göre yatırım yapıp yapmamaya karar vermektedirler. Ancak alınacak bir kurumlar vergisi kurumların gelirini azaltacağından kurumların kar miktarını da düşürecektir.

Genel olarak bakıldığında kurumlar vergisinin kurum yatırımları üzerinde 3 farklı etkisi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; verginin doğrudan kuruma yüklenmesi sebebiyle yöneticilerin kararlarını etkilemesi, ikincisi; kurum kazancının ortaklara dağıtılmadan vergilendirilmesi ve üçüncüsü ise kurum temettü gelirlerinin çift vergilendirilmesidir (Bakırcı, 2001:52).

Kurumlar vergisi mükellefi olan kurum yöneticileri yüklenmiş olduğu vergiyi kısa süre içinde yansıtamazlarsa geliri ve dolayısıyla da karları azalacağından ileride yapacağı

yatırımlar bu durumdan olumsuz etkilenebilir. Çünkü yöneticilerin vergiyi ileri doğru yansıtarak yüklenmiş olduğu verginin bir kısmından veya tamamından kurtulması, kurumun kullanabilir gelirini arttıracığından yatırım yapma imkânının da artmasını sağlayabilir.

Kurumlar vergisinin varlığı kurumlar vergisi mükelleflerinin herhangi bir yatırımında riski göze alma arzusunun düşmesine neden olmaktadır. Çünkü kurumlar vergisi oranındaki bir artış riski büyük olan yatırımlar önündeki en büyük engellerden biridir. Ayrıca yüksek oranlı bir kurumlar vergisi yatırımların dağılımını ve yüksek kar oranı olan yatırımları olumsuz etkilemektedir. Bu durum bir ülkedeki büyük yatırımlar önündeki en büyük engellerden birisidir. Onun için kurumlar vergisi oranının ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullara göre en makul seviyede belirlenmesi gerekmektedir.

Kurumlar vergisi oranındaki bir artış kurumların hareket alanını daraltacağından kurumların yapacağı yatırımlara da olumsuz etkide bulunabilir. Kurumların hareket alanlarının daralması hem çalışma hem de kişisel gelirin artmasını engelleyen en önemli nedenlerden biridir. Bu durum vergi gelirlerinin de düşmesine neden olur. Dolayısıyla gerek kişisel gelirin gerekse vergi gelirlerinin azalmaması için kurumların gelirlerinin artması gerekmektedir. Bu da kurumlar vergisi oranlarını yüksek değil düşük tutmayla gerçekleştirilebilir (Laffer ve Moore, 2007:34).

Kurumlar vergisinin yatırımlar üzerindeki etkisinden ekonomik büyümede etkilenebilir. Çünkü yatırımlar ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Yani ekonomik büyümenin devam etmesinde yapılan yatırımların önemli bir etkisi bulunmaktadır. Eğer vergi indirimine gidilecek olursa bu durumdan ekonomik büyüme olumlu bir şekilde etkilenebilir. Çünkü vergi indirimleri her şeyden önce vergi olarak ödenmesi gereken kaynakların, yatırımları besleyen tasarruflara dönüşmesini sağlayabilir. Bu yönüyle de kurumlar vergisi, potansiyel yatırım fırsatları için mali avantajlar ortaya çıkarmakta, yeni yatırım projeleri için girişimcileri cesaretlendirmektedir (Ceylan ve Durkaya, 2006:81).

Kurumlar vergisi sadece ülke içindeki yatırımcıları değil ülke dışından gelen küresel sermayeli yatırımları da olumsuz etkilemektedir. Vergi nedeniyle sermaye maliyetindeki artış, yatırımcıların yatırım kararlarında daha yüksek getiri oranı

aramalarına neden olacağından yatırımların yapılmasını zorlaştıracaktır. Kurumlar vergisinin yabancı yatırımlar üzerindeki olumsuz etkisi ülkede yapılan yatırım sayısını da azaltacağından ülkedeki ekonomik büyüme ve kalkınma hızı yavaşlayacaktır (Atılğan, 2004:293).

Kurumlar vergisinin yatırımlar üzerindeki olumsuz etkisini ortadan kaldırmak amacıyla bir takım indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarına gidilmektedir. 1963 yılında bu amaçla getirilen yatırım indirimi 01.01.2006 yılına kadar birtakım değişikliklerle uygulanmıştır. Ancak bu uygulama 01.01.2006 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Yatırım indirimi dışında geçmiş yıl zararlarının da belli şartlar altında kurumlar vergisinden indirilmesi yatırımlar için olumlu bir etki yaratmaktadır (Erkan, 1998:6).

İndirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının yanı sıra çeşitli kanunlarda yatırımlar artırılmaya çalışılmaktadır. Bunlardan, “Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi”, “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması” adlı kanunlar yatırımların artırılması için çıkarılmıştır.

Kurumlar vergisinin yatırımlar üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak amacıyla indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları ve çeşitli kanunların yanı sıra devletin firmanın karına ortak olduğu gibi zararına da ortak olması yoluyla da bu olumsuz etki ortadan kaldırılabılır. Bu durumda devlet kurumlar vergisinin olumsuz etkisinden girişimciyi kısmen kurtarmış olacak hatta devletten firmaya fon transferi söz konusu olacaktır. Örneğin; firmanın 100000 YTL’ lik bir karı olsun. Kurumlar vergisinin %20 olması halinde devlete 20000 YTL vergi ödenecektir. Ancak 100000 YTL’ lik bir zarar söz konusu olduğunda da devletin girişimciye 20000 YTL iade ederek firmanın zararına kısmen karşılması firmaya verilen önemli bir teşvik olacaktır (Brown, 1965:96).

Firmaların sermaye yapıları, yeni firma olup olmaması, yabancı sermaye ile ilişki içinde olması da kurumlar vergisi karşısındaki durumunu etkilemektedir. Örneğin küçük ve büyük şirketleri kıyaslayacak olursak; büyük şirketlerin küçük şirketlere göre yabancı sermaye kazanması daha kolaydır. Bu durum büyük şirketlerin küçük şirketlere göre yatırım yapma imkânının daha fazla olmasına, rekabete uyum sağlamasına, borç bulabilmesine ve aldığı borçları vadesinde ödeyebilmesine olanak sağlamaktadır.

Büyük şirketlerin yabancı sermaye temini bakımından küçük şirketlere göre konumunun daha iyi olması bu şirketlerin kurumlar vergisinin olumsuz etkilerinden daha kolay kurtulmalarına olanak sağlar. Bu yönüyle de kurumlar vergisi şirketleri büyümeye teşvik edeceğinden yatırımları artırıcı bir etki yaratabilir (Özkan, 1995:37, Aktaran; Huşvakov, 1995:37).

Kurumlar vergisinin olumsuz etkisi bu verginin oranı arttıkça devam etmektedir. Her şeyden önce yüksek oranlı bir kurumlar vergisi sermaye birikimini engellemekte ve mevcut sermaye üzerindeki olumsuz etkisinden dolayı sermayenin verimini düşürmektedir. Şöyle ki yüksek vergi oranı sebebiyle ülke içindeki yatırımcılar cari gelirlerini vergiye kaptırmamak için yüksek kazanç elde edebilecekleri projelere yatırım yapacaklarına daha çok vergi muafiyeti tanınmış verimsiz alanlara yönelirler. Bu da ülke için çok önemli olan sermayenin etkin kullanım alanlarından uzaklaştırılarak devlet teşviki sayesinde yatırımcıyı cezbedebilen verimsiz projelerde israf edilmesine neden olur (Gwartney ve Stroup, 2006:49). Bu durum bir ülkede verimli alanlar dururken verimsiz alanların kullanılmasına yani maliyetlerin artmasına neden olur.

Kurumlar vergisi mükellefi olan firmalar yüklenmiş oldukları vergiyi ileriye doğru yansıtılmaları halinde bu firmaların tasarruf miktarında da bir artış olacağından bu firmaların yatırım yapma imkânı da artacaktır. Ancak firmalar, yüklenmiş olduğu kurumlar vergisini hemen yansıtamazlarsa işletmenin tasarruflara ayıracağı payda bir azalma olabilir. Yüksek oranlı kurumlar vergisi yatırımların finansman fonunu azaltacağından girişimcilerin işi genişletme gayreti üzerinde de olumsuz bir etki yaratacaktır. Dolayısıyla firmalar uzun süre büyüyemeyecek ve aynı kapasitede hayatlarını sürdürmeye devam edeceklerdir (Özer, 1974:92). Bu durum Türkiye’de ki şirketlerin kurumsallaşamamasının en önemli nedenlerinden birisini oluşturmaktadır.

Her ne kadar kurumlar vergisi yatırım kararları ve yatırımların finansman şeklini olumsuz etkilese de kurumların ödemek zorunda oldukları diğer vergileri de hesaba katarsak kurumlar vergisinin firmalar üzerindeki olumsuz etkisinde görece bir azalma meydana gelebilir. Üstelik kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki olumsuz etkisini azaltan başka etkenler de bulunmaktadır. Bunlar da; ilk olarak eğer ülke için yatırım yapmak bir zorunluluksa kurumlar vergisinin o yatırım kararı üzerindeki olumsuz etkisi önemini yitirecektir. Çünkü ülkenin yatırım yapmaya ihtiyacı vardır ve

her ne koşulda olursa olsun o yatırım yapılacaktır. Dolayısıyla kurumlar vergisinin olumsuz etkisi de kısmen ortadan kalkacaktır. Ancak bu durum daha çok kamu sektörü için söz konusudur. Çünkü kamu sektöründe yapılan yatırımların çoğu topluma hizmet etmek amacıyla yapılırken özel sektörde amaç kar sağlamaktır. Dolayısıyla özel sektör kurumlar vergisinin olumsuz etkisinden her koşulda etkilenecektir. İkinci olarak, çoğu zaman firmalar yatırım yapmadan önce vergi sonrası kar oranlarına bakıp yatırım yapmaya karar verirler. Eğer vergi sonrası kar miktarında ciddi bir azalma olacaksa veya devlet koymuş olduğu vergiyle firmanın karının yaklaşık olarak yarısına ortak olacaksa o firma yatırım yapmaktan vazgeçebilir. Ancak bazen firmalar kar oranını vergi öncesinde de belirleyebilirler. Üçüncü olarak, özellikle herhangi bir sektörde lider durumdaki firmalar kar amacının yanı sıra başka amaçlara da sahip olabilirler ki bu durumda kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki olumsuz etkisini göz ardı edebilirler. Son olarak, eğer ki firmalar kurumlar vergisini kısmen veya tamamen yansıtabiliyorsa bu verginin olumsuz etkisinden de kurtulmuş olacak ve yatırım kararı alırken kurumlar vergisinin olumsuz etkisini dikkate almayacaktır (Herber, 1975, Aktaran: Yakar, 1995:44).

3.1.4. Kurumlar Vergisinin Kurum Tasarrufları Üzerindeki Etkisi

Bilindiği gibi tasarruf, gelirin tüketime gitmeyen kısmıdır. Kurumlar da bireyler gibi gelirlerinin bir kısmını harcama yaparlar, bir kısmını da tasarruf yaparak farklı alanlarda kullanırlar. İşte kurumların gelirlerine vergi aracılığıyla ortak olan devlet kurumlardan aldığı vergiler ile onların tasarruf düzeyini olumsuz etkilemektedir. Kurumlar vergisi kurumların dağıtılmayan karlarını etkilediğinden kurum tasarrufları üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Her firmanın tasarruf eğilimi aynı olmadığı için kurumlar vergisinden etkilenme düzeyleri de farklı olacaktır.

Kurumlar vergisinin kurum tasarruflarını azaltacağı düşüncesi kişilerin kurumlara yatırdıkları sermayelerinin vergiden sonraki gelirlerine bakarak hareket etmesine neden olacaktır. Bu da bir bakıma kurumlar vergisinin tasarruf yapma şevki üzerinde olumsuz bir etki meydana getirir (Erdem ve diğ, 2006:184)

Tasarruf oranları ile ekonomik büyüme arasındaki pozitif ilişki tasarrufların önemini daha da arttırmaktadır. Bir ülkede tasarruf oranları düşük ise bu duruma sosyal ve demografik faktörlerin yanı sıra vergi politikaları da etkide bulunmaktadır. Faiz, kar

payı ve sermaye kazancı gibi değerlerden vergi alınması tüketime nazaran tasarruf maliyetini arttırdığı gibi, bireysel tercihleri de olumsuz etkilemektedir. Tüketime nazaran tasarruf maliyetlerini azaltan bir vergi indirimi ise sermaye birikimini hızlandırarak; üretim, milli gelir ve toplam talepte artışa yol açabilir (Demircan, 2003:105).

Sermaye birikimini hızlandırarak ekonominin çeşitli kalemleri üzerinde etkili olan kurum tasarrufları, diğer bir deyişle dağıtılmayan karlar bütün firmalar için en önemli finansman kaynaklarından biridir. Ancak küçük ölçekli ve yeni kurulmuş firmalar için bu konu çok daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü küçük ölçekli ve yeni kurulmuş firmalar büyük firmalarla rekabet edebilmek için üretimde etkinliği artırmak amacıyla birim maliyetleri düşürmeye çalışırlar. Bu durum genelde firmaların karlarının büyük bir kısmını yeni yatırımlara ayırmasıyla sonuçlanır. Aksi halde; yani bu firmaların pazar paylarını genişletememesi rekabette ayakta kalmalarını zorlaştıracaktır. Bu tip küçük ölçekli firmaların dışarıdan sermaye sağlamaları genellikle zordur. Bunların yanı sıra olası kar fırsatlarını yeni ortaklarla paylaşmak istememeleri ve yönetim üzerinde sahip olduğu kontrol gücünü kaybetmek istememeleri küçük firmaları mecburen tasarruf yapmaya zorlamaktadır. Bu nedenle, firmaların kazançları üzerinden alınacak bir kurumlar vergisi fiyatlar yoluyla ileri salınamıyorsa firmaların gelişmesini olumsuz etkileyecektir. Ayrıca kurumlar vergisi oranının yüksek olması bu tip kurumların kurumlar vergisinden göreceği olumsuz etkiyi daha da arttıracaktır (Abaç, 1974:25).

Kurumlar vergisinin kurum tasarrufları üzerindeki olumsuz etkisi ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre de farklılık göstermektedir. Bent Hansen'e göre, şahsi gelir vergisinden, kurumlar vergisine geçiş, kurumlar vergisinin ileriye veya geriye doğru yansıtılmasına bağlı olarak toplam özel tasarrufların değişmesine yol açabilir. Az gelişmiş ülkelerde kurum karlarının büyük ölçüde kurum ortaklarına dağıtılması kurumun yapacağı tasarrufları engelleyen en büyük nedenlerden biridir. Hansen, dağıtılmayan kurum karlarının vergiden müstesna tutulması halinde bile sermaye miktarını arttırmanın mümkün olmadığını savunmaktadır. Çünkü tasarruf seviyesinde bu suretle sağlanacak bir artış, göze alınacak vergi kaybından küçük olacaktır (Kızılyalı, 1969:146-147).

Kaldor da kurumlar vergisinin kurum müşterilerine yansıtılmaması halinde özel tasarrufların artacağı görüşünü savunmaktadır. Kurumlar vergisi müşterilere yansıtılırsa, vasıtalı vergi vasfına bürüneceğinden kurum tasarrufları yansımadan sonra değişmeyebilir (Kızılyalı, 1969:148).

Yeterli sermaye birikimine sahip olmayan ülkelerde tasarruf imkânları da sınırlı olacağından toplumun büyük bir bölümü gelirin tamamına yakını tüketime ayıracaktır. Dolayısıyla bu durum vergilerin kaynak yaratma açısından önemini daha da arttıracaktır. Verginin kaynak yaratma açısından önemli olması vergi oranlarının belirlenirken sermaye birikimine ve tasarruflara imkân verecek şekilde belirlenmesinin önemini daha da arttırmaktadır (İnan, 2003:101).

13.06.2006 yılında kabul edilerek 01.01.2006 yılından itibaren uygulamaya konulan 5520 sayılı kurumlar verginde tasarruf oluşturmayı sağlayan bazı indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarına yer verilmiştir. Bu indirim, istisna ve muafiyetleri değerlendirmek gerekirse; kurumların tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri kazançların kurumlar vergisinden istisna sayılması, kurumların tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun karına katılma imkânı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kar paylarının kurumlar vergisinden istisna sayılması, kanuni ve iş merkezleri Türkiye’de bulunmayan anonim ve limitet şirket niteliğindeki şirketlerin sermayesine iştirak eden kurumların bu iştiraklerden elde ettikleri iştirak kazançlarının belli şartla altında kurumlar vergisinden istisna sayılması, kuruluş ve örgütlenme giderlerinin kurumlar vergisinde gider olarak kabul edilmesi, kurumlar vergisi matrahının tespitinde, kurumlar vergisi beyannamesinde her yıla ilişkin tutarlar ayrı ayrı gösterilmek şartıyla bazı şartları taşıyan kurumların zararları, kurumlar vergisi matrahından indirilebilmesine imkân tanınması olarak değerlendirebiliriz.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi kurumlar vergisi kanunu hazırlanırken kurumların kullanılabilir geliri, yatırım ve tasarruf yapma potansiyelleri arttırılmak istenmiştir.

Firmaları tasarruf yapmaya iten en önemli nedenlerden biri yapılacak tasarrufların getiri oranıdır. Eğer tasarrufların getirisi düşük ise tasarruf edilen miktar da düşmektedir (Ulusoy ve Karakurt, 2002). Ancak tasarrufların getirisi yüksek ise tasarruf edilen

miktarda artacağından önemli olan tasarrufların getiri oranını yüksek tutmaktır. Bu durumu etkileyen en önemli unsur kurumlar vergisi oranı ve bu alanda uygulanan indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarıdır.

3.1.5. Kurumlar Vergisinin Sermaye Hareketleri Üzerindeki Etkisi

Kurumlar vergisinin sermaye hareketleri üzerindeki etkisini bu alandaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarıyla, kurumlar vergisi oranıyla, kurumlar vergisindeki yansıma olayının gerçekleşip gerçekleşmemesiyle, kurumlar vergisi uygulanacak ülkenin coğrafi konumuyla, kurumlar vergisi uygulanacak ülkedeki ekonomik istikrar durumu ile ölçebiliriz.

Kurumlar vergisi alanındaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları yatırımların önündeki engelleri kaldıracak şekilde düzenlenirse gerek yabancı, gerekse yerli sermaye yatırım yapmaktan çekinmeyecek bu durum sermaye hareketlerinin artış göstermesine imkân sağlayacaktır. Bu amaçla yatırım indirimi uygulaması, iştirak kazançları istisnası, serbest bölgelerdeki kazançlardan doğan istisnalar, teknoloji geliştirme bölgeleri ile ilgili istisna, kuruluş ve örgütlenme giderleri, AR-GE harcamaları indirimi gibi indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları sermaye hareketleri üzerinde etkili olmaktadır.

Türkiye gibi coğrafi konum açısından önemli bir konuma sahip olan ülkelerde sermaye hareketlerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak sermaye hareketlerini sadece coğrafi konum değil aynı zamanda ülkedeki ekonomik istikrar durumu ve vergi oranları da etkilediği görülmektedir.

Avrupa Birliği'nde işgücü ve sermayenin serbest dolaşımını sağlamak amacıyla kurumlar vergisi alanında uyumlaştırma çalışmaları yaşanmaktadır. Bu amaçla gerçekleştirilen uyumlaştırmalardan en dikkat çekenini ise kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesidir (Tokathoğlu, 2004:101-102).

Her ne kadar kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesinin ülkeye yapılan yabancı sermayenin çekilmesi anlamında bir faydası da olsa bu durumun bazı maliyetleri bulunmaktadır. Türkiye için maliyetler, esas olarak daha düşük kurumlar vergisi oranından dolayı yabancılardan toplanan gelirlerin azalması ile ortaya çıkar. Kurumlar vergisi oranının indirilmesi yabancı sermaye girişinin etkisini hesaba katmaksızın, Türk şirketlerinin denizaşırı ülkelere ziyade içeride yatırım yapmasına da teşvik edebilir.

Ancak hükümetlerin toplam vergi gelirlerini aynı düzeyde tutmak için başka şeyler üzerindeki vergileri artırma veya gelir endişesi olmaması halinde vergileri indireceği düzeyden daha az bir düzeye indirme gereksinimleri olabilir. Vergi değişmelerini dengeleme ile ilgili ekonomik maliyetlerin de hesaba katılması gerekmektedir. Bu tip gelir kısıtlayıcı vergi politikası seçenekleri optimal vergi analizinin ilgi odağını oluşturmaktadır (Günaydın, 2005:126). Ancak günümüzde çoğu gelişmekte olan ülke kurumlar vergisi indiriminin maliyetini dikkate almamakta yatırım ve istihdam sorununu çözmek için kurumlar vergisi oranını indirme yolunu tercih etmektedirler.

Ekonomik açıdan Türkiye ile rekabet içersinde olan ülkelerin kurumlar vergisi oranlarını düşürerek yabancı sermayeyi kendi ülkelerine çekme çabasına girdikleri görülmektedir. Örneğin, Bulgaristan da 2005 yılında %15 olan kurumlar vergisi oranı 2006 yılında %10'a düşürülmüştür. 2005 yılı itibariyle kurumlar vergisi oranı Romanya'da %16, Macaristan da %12, Polonya'da %19 oranında uygulanmaktadır. Dolayısıyla ülkemize yapılan yabancı sermayeli yatırımların artması için gelecek dönemde %20 olan kurumlar vergisi oranının daha da düşürülmesi gerekmektedir (Tuncer, 2005, www.vergidegundem.com).

Konunun daha iyi anlaşılması için aşağıdaki tablo'da 2000 yılından sonra gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kurumlar vergisi oranlarında yaşanan değişiklikler gösterilmiştir.

Tablo 26: Bazı Ülkelerdeki Kurumlar Vergisi Oranının 2000 Yılı Sonrası Gelişimi

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ABD	40	40	40	34	34	40	40	40
Almanya	51,6	38,36	38,36	39,58	38,29	38,31	38,34	38,36
Arjantin	35	35	35	35	35	35	35	35
Avustralya	36	34	30	30	30	30	30	30
Avusturya	34	34	34	34	34	25	25	25
Belçika	40,17	40,17	40,17	33,99	33,99	33,99	33,99	33,99
Brezilya	37	34	34	34	34	34	34	34
Bulgaristan	-	-	-	-	-	15	15	10
Çek Cumh.	31	31	31	31	28	26	24	24
Çin	33	33	33	33	33	33	33	33
Danimarka	32	30	30	30	30	28	28	28
Estonya	-	-	-	-	-	24	23	22
Finlandiya	29	29	29	29	29	26	26	26
Fransa	36,36	35,33	34,33	34,33	34,33	33,83	33,33	33,33
G. Kıbrıs	-	28	28	15	15	10	10	10
Hollanda	35	35	34,5	34,5	34,5	31,5	29,6	25,5
İngiltere	30	30	30	30	30	30	30	30
İrlanda	24	20	16	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
İspanya	35	35	35	35	35	35	35	32,5
İsrail	36	36	36	36	36	34	31	29
İsveç	28	28	28	28	28	28	28	28
İsviçre	25,1	24,7	24,5	24,1	24,1	21,3	21,3	21,3
İtalya	41,25	40,25	40,25	38,25	37,25	37,25	37,25	37,25
Japonya	42	42	42	42	42	40,69	40,69	40,69
Kanada	44,6	42,1	38,6	36,6	36,1	36,1	36,1	36,1
Kore	30,8	30,8	29,7	29,7	29,7	27,5	27,5	27,4
Letonya	-	-	-	-	-	15	15	15
Litvanya	-	-	-	-	-	15	15	15
Macaristan	18	18	18	18	16	16	16	16
Malezya	28	28	28	28	28	28	28	27
Malta	-	-	-	-	-	35	35	35
Norveç	28	28	28	28	28	28	28	28
Polonya	30	28	28	27	19	19	19	19
Portekiz	37,4	35,2	33	33	27,5	27,5	27,5	25
Romanya	-	25	25	25	25	16	16	16

Tablo 26'nin Devamı

Rusya	-	43	24	24	24	24	24	24
Slovakya	-	29	25	25	19	19	19	19
Slovenya	-	-	-	-	-	25	25	23
Türkiye	30	30	30	30	33	30	20	20
Ukrayna	-	30	30	30	30	25	25	25
Yunanistan	40	37,5	35	35	35	32	29	25

Kaynak: KPMG's Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 26'da en dikkat çekici husus AB'ye yeni üye olan ülkelerdeki kurumlar vergisi oranlarıyla Türkiye'de ki kurumlar vergisi oranıdır. Örneğin; 2004'te AB'ye üye olan ülkeler olan; Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'da kurumlar vergisi oranları düşürülmüştür. Örneğin, Güney Kıbrıs'ta kurumlar vergisi oranı 2004'te %15 olarak uygulanırken 2004'ten sonra %10 olarak uygulanmaya başlanmıştır. Çek Cumhuriyeti'nde 2004'te %28 olan kurumlar vergisi oranı, 2005'te %26'ya, 2006 yılından sonra da %24'e düşürülmüştür. Estonya'da da durum Çek Cumhuriyeti'nden farklı değildir. 2005'te %25 olan kurumlar vergisi oranı, 2006'da %23'e, 2007'de ise %22'ye düşürülmüştür.

2004 yılında AB'ye üye olan Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'da da durum benzerlik göstermektedir. Örneğin, Macaristan'da 2003 yılında %18 olan kurumlar vergisi oranı 2004'te %16'ya düşürülmüştür. Letonya ve Litvanya'da da 2005 yılı itibariyle kurumlar vergisi oranı %15'tir. Slovakya'da 2003'te %25 olan kurumlar vergisi oranı %19'a düşürülmüş, Slovenya'da ise 2005 ve 2006 yıllarında %25 olan kurumlar vergisi oranı 2007'de %23'e düşürülmüştür. Polonya'da da Slovakya'dakine benzer düşüşler olmuş ve 2003'te %27 olan kurumlar vergisi oranı 2003'ten sonra %19 olarak uygulanmaktadır. 2004 yılında AB'ye üye olan ülkelerde en yüksek kurumlar vergisi oranı %35'le Malta'dır.

2007 yılında AB'ye üye olan Bulgaristan ve Romanya'da da durum diğer ülkelerden farklı değildir. Örneğin Bulgaristan'da 2005 ve 2006 yıllarında %15 olan kurumlar vergisi oranı 2007 yılından itibaren %10 olarak uygulanmaktadır. Romanya'da ise 2004'te %25 olan kurumlar vergisi oranı 2004'ten sonra %16'ya düşürülmüştür.

Görüldüğü gibi AB'ye yeni üye olan ülkeler küresel sermayeli yatırımları kendi ülkelerine çekebilmek amacıyla kurumlar vergisi oranlarını düşürmüşlerdir ve gelecek

dönemde bu düşüşlerin devam etmesi beklenmektedir. Türkiye’de 2007 yılı itibariyle yeni üye olan 13 ülke arasında %20 kurumlar vergisi oranıyla 9. sırada bulunmaktadır. Bu ülkeler arasında en düşük kurumlar vergisi oranı ise %10’la Güney Kıbrıs ve Bulgaristan’dır.

Kişi başına GSMH oranlarının yüksek olduğu gelişmiş ülkeler olan ABD, Almanya, İngiltere, Japonya, İsveç, Fransa, Belçika ve Kanada’da kurumlar vergisi oranlarının genelde yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin; ABD’de 2007 yılı itibariyle kurumlar vergisi oranı %40, Almanya’da %38, İngiltere’de %30, Japonya’da %40, İsveç’te %28, Fransa’da %33, Belçika’da 33 ve Kanada’da %36 oranında uygulanmaktadır. Bu ülkelerdeki kurumlar vergisi oranlarının AB’ye yeni üye olan ülkeler ve Türkiye’deki kurumlar vergisi oranından yüksek olmasının nedeni yatırımlara diğer ülkelere göre daha az ihtiyaç duymasından kaynaklanmaktadır.

3.1.6. Kurumlar Vergisinin Kurumlaşma Üzerindeki Etkisi

Kurumlaşma süreci, yeni kurulan şirketlerin hukuki statü olarak sermaye şirketini tercih etme ve bunların bütünleşme eğilimlerini ifade eder. Bu süreci etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler vergi ve vergi dışı faktörlerden oluşmaktadır (Öncel, 1981:17).

Kurumlar vergisi oranının yüksek olduğu ülkelerde, şirketlerin kurumlar vergisinin olumsuz etkilerinden kurtulmak için hukuki statülerinde bir değişiklik yapmaları ve kurumlar vergisine tabi olmayan şirket statüsüne geçmeleri beklenmektedir. Bu durumda sermaye şirketleri şeklinden şahıs şirketlerine doğru kanuni bir şekilde, vergiden kaçınma olayı görülebilir. Ancak yapılan araştırmalar, bu durumun sermaye şirketlerinin kurulmasını engellemediği ve sermaye şirketlerinin hukuki statülerini değiştirme yoluna gitmediklerini ortaya koymaktadır. Kurumlar vergisinin varlığına rağmen, şirketlerin hukuki statülerini değiştirmemeleri bu statünün sağlamış olduğu çeşitli ayrıcalıklarla açıklanabilir (Yakar, 1995:47).

Kurumlar vergisi mükellefi olmanın avantajları dolayısıyla hukuki statüsünü bu şekilde belirleyen şirketlerin sermaye miktarları, çalıştırdıkları profesyonel yönetici sayıları, çalıştırdıkları işçi sayıları, kurumlaşma düzeyleri, yatırım ve üretim avantajları, borçlanma miktarları ve risk alma imkânları genellikle daha yüksektir.

Ülkelerin çoğunda özelliklede gelişmekte olan ülkelerde son yıllarda kurumlar vergisi oranlarındaki düşüşler vergileme açısından kurumlar vergisi mükellefi olmayı daha avantajlı duruma getirmiştir. Örneğin Türkiye’de 2006 yılı itibariyle kurumlar vergisi oranındaki 10 puanlık indirim gelir vergisi mükelleflerinin hukuki statülerini değiştirme açısından önemli bir avantaj sağlamıştır. Ayrıca düşük oranlı kurumlar vergisinin varlığı ülkemize yapılan ve yapılacak olan küresel sermayeli yatırımlarında artmasına imkân sağlamaktadır. Örneğin; 2007 itibariyle ülkemize yapılan küresel sermayeli yatırım miktarının 21 milyar 873 milyon dolara ulaşmasında kurumlar vergisi oranında yapılan indirimin etkisi bulunmaktadır (Zaman, 2008).

Kurumlar vergisinin kurumlaşma üzerindeki diğer etkisi vergide yansıma olayıyla gerçekleşmektedir. Her ne kadar dolaysız vergilerde yansıma olayı kolay gerçekleşen bir durum olmasa da gerçekleşmesi halinde kurumlar vergisinin kurumlaşma üzerindeki olumsuz etkisinin ortadan kalkacağını söyleyebiliriz. Bu yansımanın ileriye veya geriye doğru olması durumu değiştirmeyecektir (Akkaya, 1987:39).

3.1.7. Kurumlar Vergisi Uygulamasının Şirket Davranışlarına Etkisi

Kurumlar vergisi uygulaması şirketlerin kuruluş yeri seçimine, başka bir şirketle birleşmesine, borçlanmasına, hukuki statüsüne, ihracat uygulamalarına ve cari harcamalarına bir takım etkilerde bulunmaktadır.

3.1.7.1. Kurumlar Vergisi Uygulamasının Şirketlerin Kuruluş Yerinin Seçimine Etkisi

Kurumlar vergisi oranı, bu alanda uygulanan indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları şirketlerin kuruluş yerini seçerken dikkat ettikleri önemli unsurlardır. Çoğunlukla küresel şirketler kurumlar vergisinin oranlarının düşük olduğu ve bu alanda indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının yoğunlaştığı yerlere yatırım yapmak veya yeni bir şirket açmak isterler.

Her ne kadar kurumlar vergisi oranı ve bu alandaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları şirketlerin kuruluş yerini etkilese de bu durum işgücü, hammadde ve diğer üretim faktörlerinin maliyetinin sabit varsayımı altında geçerlidir (İnan, 2003:86). Eğer şirketin kurulacağı ülkede işçilik maliyetleri fazlaysa kurumlar vergisi oranı ve bu alandaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları yeni bir şirket kurmaya müsait olsa

bile özellikle küresel şirketler bu ülkelerde yeni bir şirket kurmaya sıcak bakmazlar. Aynı durum hammadde ve diğer üretim faktörleri için de söz konusudur. Buradan kurumlar vergisinin şirketlerin kuruluş yerinin seçimini etkileyen tek unsur olmadığı anlaşılmaktadır.

Kurumlar vergisi şirketlerin kuruluş yerini etkileyen tek etken olmasa da uygulamada kurumlar vergisi oranlarının düşük olduğu ve bu alandaki indirim istisna ve muafiyet uygulamalarının şirketlere kolaylık sağladığı ülkelerde işgücü, hammadde ve diğer üretim faktörleri genelde yüksek değildir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere ve AB'ye yeni üye olan ülkelere baktığımızda bu ülkelerdeki kurumlar vergisi uygulaması küresel şirketler için cazip duruma getirilmiştir. Bu durumun en önemli nedeni de ülkelerin yabancı yatırımları kendi ülkelerine çekme isteği ve istihdam sorununa çözüm bulma arzusundan kaynaklanmaktadır.

3.1.7.2. Kurumlar Vergisinin Firmaların Birleşmesine Etkisi

Kurumlar Vergisi Kanununun 9. maddesine göre bazı şartlar altında şirket zararları kurumlar vergisi matrahından indirilebilmektedir. Bu şartları yerine getiren şirketler birleşme halinde kurumlar vergisi matrahında indirim yapma hakkına sahiptir. KVK'nın 20. maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde devralınan kurumların devir tarihi itibariyle öz sermaye tutarını geçmeyen zararları ile 20. maddenin ikinci fıkrası kapsamında gerçekleştirilen tam bölünme işlemi sonucu bölünen kurumdaki öz sermayesinin devralınan tutarını geçmeyen ve devralınan kıymetle orantılı zararların indirilmesinde bazı şartlar aranmaktadır. Bu şartlar, son beş yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin kanunî süresinde verilmiş olması ve devralınan kurumun faaliyetine devir veya bölünmenin meydana geldiği hesap döneminden itibaren en az beş yıl süreyle devam etmesinden oluşmaktadır (KVK, m.:9).

Kurumlar vergisi kanununun 9. maddesinden de anlaşıldığı üzere yukarıdaki şartları taşımak şartıyla şirketlerin birleşmesi halinde kurumlar vergisi matrahını indirebilme imkânına sahip olacaklardır. Bu durum zarar halinde olan şirketler için bir fırsat niteliği taşımaktadır.

Kurumlar vergisinin ilgili hükümleri firma birleşmelerine imkân verdiği için bazı yönlerden eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin odak noktasını bir hesap dönemi içinde kar

eden şirketlerin zarar eden şirketlerle birleşerek, vergi matrahından zarar kadar düşmesine olanak vermesi oluşturmaktadır. Bu durumda zarar eden şirketlerin gereksiz yere ödüllendirilmesi şeklinde yorumlanmıştır (İnan, 2003:86).

3.1.7.3. Kurumlar Vergisinin Firmaların Hukuki Durumlarına Etkisi

Kurumlar vergisi veya gelir vergisi alanında yapılan bazı değişiklikler şirketlerin hukuki statülerini değiştirmesine neden olabilir. Kurumlar vergisi oranlarının arttırılması sermaye şirketlerini şahıs şirketi olmaya, gelir vergisi tarifelerine dayalı olarak oranlarının değiştirilmesi ise şahıs şirketlerini sermaye şirketi olmaya özendirilmektedir. Bu durum özellikle yabancı yatırımları kendi ülkesine çekmek isteyen gelişmekte olan ülkelerde sıkça yaşanmaktadır.

Gelir vergisi alanında şirketler lehine bazı düzeltmeler yapılsa da kurumlar vergisinin şirketlere tanıdığı önemli ayrıcalıklar sermaye şirketlerinin hukuki statülerini değiştirme düşüncelerinin önüne geçmektedir (Akbulut, 1994:75).

Kurumlar vergisi alanında uygulanan bütün ayrıcalıklara rağmen bu ayrıcalıklar vergi maliyetinin üstünde olursa şirketlerin ancak bu durumda sermaye şirketi statüsünden şahıs şirketi statüsüne geçmesi beklenir. Kurumlar vergisinin bu yöndeki etkisinin hissedilebilmesi için verginin aniden konması veya oranlarının yüksek miktarlarda arttırılması gerekmektedir. Aksi halde, alınacak uyum tedbirleriyle, hukuki statünün değiştirilmesine ihtiyaç kalmaksızın verginin olumsuz etkileri hafifletilebilmektedir (Abaç, 1974:25).

3.1.7.4. Kurumlar Vergisinin Şirketlerin Cari Harcamalarına Etkisi

Cari harcamalar tüketime konu olan harcamalardır. Bu harcamalar tüketime yönelik ve genel yönetim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli harcamalar olmaları nedeniyle her yıl tekrarlanan harcamalar olarak dikkat çekmektedir.

Cari harcamalar kapsamına personel harcamaları ve diğer harcamalar girdiği için bu harcamalar içerisinde kurumlar vergisi matrahından indirim imkân veren harcamaların arttırılması beklenir.

Kurumlar vergisi oranlarının arttırılması şirketlerin cari harcamalar alanında vergiden muaf sayabilecekleri veya düşürebilecekleri harcamaları arttırma eğilimine itebilir. Bu

amaçla şirketler binalarını güzelleştirici harcamalarını veya reklam harcamalarını arttırabilirler (İnan, 2003:86).

3.1.7.5. Kurumlar Vergisinin Şirketlerin Finansman Yapısına Etkisi

Kurumlar vergisi mükellefi olan şirketler sermaye artırımını ve genişlemelerini kendi öz kaynaklarından karşılayabildikleri gibi hisse senedi ve tahvil çıkararak dış piyasadan da karşılayabilirler. Şirket ortaklarına dağıtılan kar payları beyan edilen vergi matrahından düşülemediği halde, tahvil için ödenen faizler gider kabul edilip kurumlar vergisi matrahından indirilebilmektedir. Bu yüzden özellikle büyük şirketler daha az vergi ödemek amacıyla yatırımları daha çok dış kaynaklarla finanse etme yoluna gitmektedirler (Akbulut, 1994:74).

Kurumlar vergisinin işletmelerin finansman yapısı üzerindeki olumsuz etkilerinin daha çok küçük sermayeli kuruluşlar olan limitet şirketlerde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Çünkü bu kuruluşların gerek sermaye yapıları, gerek şirket yöneticilerinin profesyonel kişiler olmaması, gerek büyük risk taşıyan yatırım yapmaktan çekinmeleri ve gerekse kurumsal şirket olma yolunda çaba göstermemeleri kurumlar vergisinin bu kuruluşların finansman yapısı üzerindeki olumsuz etkisini arttırmaktadır.

Kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları ve oranı bir şirket için her ne kadar uygun olsa da netice itibariyle şirketlerin finansman yapısını olumsuz etkilemektedir. Bu durum bazı durumlarda şirketten şirkete değişse de genel anlamda çoğu kurumlar vergisi mükellefinin bu olumsuz etkiden kurtulması imkânsızdır. Her şeyden önce kurumlar vergisi alanında yapılan %10'luk artış bile şirketlerin ödeyeceği vergi miktarını etkilediğinden şirkette daha önceden alınmış bazı yatırım, eğitim veya her türlü karar üzerinde olumsuz bir etki yapabilir. Dolayısıyla bu süreçte şirketlere düşen en önemli görev olabildiğince profesyonel kişilerle çalışıp kurumlar vergisinin olumsuz etkilerinden kurtulmaktır. Bu da ancak bu alandaki indirim, istisna ve muafiyetlerden ne şekilde yararlanılacağını veya vergiden nasıl kaçınacağını bilen tecrübeli ve bilgili kişilerle mümkün olmaktadır. Ancak özellikle ülkemizde sermaye şirketlerinin çoğunun limitet şirketlerden oluşması bu durumu güçleştirmektedir. Çünkü limitet şirketlerin büyük bir kısmı vergi ile ilgili işlerinin neredeyse tamamını özel muhasebecileri aracılığıyla yürütmektedirler. Özel

muhasebeciler de işlerini yürüttüğü vergi mükellefleriyle tek tek ilgilenemediğinden bu alanda profesyonel kişilere duyulan ihtiyaç artmaktadır.

Kurumlar vergisi oranı arttıkça şirketlerin finansman yapısının bu durumdan olumsuz etkileneceği söylenebilir. O halde kurumlar vergisi oranlarının ülkedeki sermaye şirketlerinin mali ve ekonomik yapısına göre uygun bir şekilde ayarlanması gerekmektedir. Tabii ki ülkedeki kurumlar vergisi oranını etkileyen faktörlerde bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında da ülkeleri yabancı sermayeye ve vergi gelirine olan ihtiyacı, ülkedeki istihdam durumu ve faiz oranları gelmektedir. Faiz oranlarıyla vergi oranları arasında bir ilişki kurduğumuzda faiz oranlarının yüksek olduğu ülkelerde vergi oranlarının da yüksek olduğu görülmektedir (Gündoğan, 1997:110).

3.2. Kurumlar Vergisi ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de uygulanan kurumlar vergisinin uygulamalarının temel sorunları ve bu sorunlarla ilgili çözüm önerileri ele alınacaktır.

3.2.1. Kurumlar Vergisi Oranından Kaynaklanan Sorunlar

Kurumlar vergisi mükelleflerinin kazançlarına uygulanan kurumlar vergisi oranı bir ülkeye yapılan küresel sermaye yatırımlarını direkt etkileyebilme özelliğine sahiptir. Genel olarak bakıldığında son yıllarda küresel sermaye kurumlar vergisi oranını düşük uygulayan ülkelere doğru kaymaktadır. Ancak daha önceden de söylediğimiz gibi küresel sermayenin yönünü belirlemede kurumlar vergisi oranı tek unsur değildir.

Türkiye’de 2006 yılından itibaren kurumlar vergisi oranı %20’dir. Ülkemizde uygulanan kurumlar vergisi oranı ABD, İngiltere, Kanada, Almanya; Japonya; Fransa, İtalya’da uygulanan kurumlar vergisi oranı ile karşılaştırıldığında oranın daha düşük olduğu söylenebilir. Ancak AB’ye yeni üye olan Bulgaristan, Romanya, Slovakya, Letonya ile bir karşılaştırma yaptığımızda bu ülkelerde uygulanan kurumlar vergisi oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülkemizde uygulanan kurumlar vergisi oranı her ne kadar G7 olarak bilinen ülkelerdeki kurumlar vergisi oranlarından düşük de olsa oranın daha da düşürülmesi ülkeye küresel sermayeli yatırımların çekilmesine fayda sağlayabilir.

Üretim faktörleri, küresel sermayeli kuruluşlar tarafından yapılan yatırımları etkilemektedir. Bu faktörlerin maliyeti çok düşükte olsa yüksek oranlı bir kurumlar vergisi yapılan yatırımların yön değiştirmesine neden olabilir. O halde kurumlar vergisi oranının yabancı yatırımlar için üretim faktörleri kadar önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Kurumlar vergisi oranlarıyla gelirleri arasında bir ilişki kurduğumuzda kurumlar vergisi oranının düşmesi ülkemizi 2007 yılı itibariyle 2005 yılına göre bir gelir kaybına uğratmamış aksine kurumlar vergisi tahsilâtında bir artış yaşanmıştır. Ülkemiz açısından bu faktörü de göz önünde bulunduracak olursak kurumlar vergisi oranının %20'den %18'e veya %15'e düşürülmesi bu alanda çok büyük tahsilât farkını doğurmayacaktır. Coğrafi açıdan önemli bir konumda bulunan Türkiye'de kurumlar vergisi oranının düşürülmesi küresel sermayeli kuruluşların yapacağı yatırımları arttırmasını sağlar.

3.2.2. İndirim, İstisna ve Muafiyet Uygulamalarından Kaynaklanan Sorunlar

Bu alandaki en önemli sorunlardan biri kurumlar vergisi mükellefi olan tüzel kişilik ortaklarının uygulanan indirim, istisna ve muafiyetlerin kapsamını bilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Ülkemizdeki çoğu kurumlar vergisi mükellefinin bu alandaki işleri muhasebecileri aracılığıyla yürütülmektedir. Özellikle de limitet şirketlerin muhasebecilerinin birçoğu şirket dışında kendi namına çalışan özel muhasebecilerden oluşmaktadır. Yani çoğu şirketin finans departmanı yoktur veya olsa da buralarda profesyonel kişiler çalışmamaktadır. Bu durum kurumlar vergisi mükelleflerinin bu alanda uygulanan indirim, istisna ve muafiyetlerle ilgili bilgisinin olmasını engellemektedir. Bu alanda uygulanan indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarından haberi olmayan çoğu kurum yararlanmaya hak kazandığı halde bu alandaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarından yararlanamamaktadır.

İndirim, istisna ve muafiyet uygulamalarındaki diğer bir sorun ise kamu işletmelerinin vergi açısından özel işletmelere göre korunmuş olmasıdır. Bu alandaki muafiyet uygulamalarına baktığımızda bu uygulamaların çoğunluğu kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilgilidir. Dolayısıyla bu durum haksız rekabetin doğmasındaki en önemli unsurlardan biridir.

Serbest piyasa ekonomisinin geçerli olduğu ülkelere bakıldığında bu ülkelerde devlet işletmeleri ile özel işletmeler arasında haksız rekabet özellikle vergi alanında ortadan kaldırılmıştır. Bu durum kamu işletmelerinin verimlilik esasına göre çalışmasını sağladığı gibi özel işletmelerinde kamunun faaliyet alanında mal ve hizmet üretmesine imkân tanımaktadır. Son yıllarda ülkemizde eğitim, sağlık, kültür ve sosyal nitelikli kamu hizmeti niteliği ağır basan sektörlerde özel kesimin faaliyet alanında bir genişleme yaşanmıştır (Işık ve diğ., 2005:163-164). Ancak halen bu uygulamalar ülkemizde yetersiz düzeydedir. Rekabetin artırılması ve üretilen mal ve hizmetlerin kalitesinin artırılması isteniyorsa özel sektörün daha aktif hale getirilerek kamunun müdahale alanının daraltılması gerekmektedir.

5520 sayılı yeni kurumlar vergisi kanununda bazı istisna ve muafiyetlerle ilgili değişiklikler yapılarak bu alandaki adaleti bozan hükümler ortadan kaldırılmıştır. Değişikliklerden bazıları; tüketim ve taşıma kooperatiflerindeki muafiyet uygulamalarının kaldırılması, daha önceden kurum kazancından indirilemeyen iştirak hisseleri alımıyla ilgili finansman giderleri, yeni kanunla kurum kazancından indirilebilmesi ve portföyü Türkiye'de kurulu borsalarda işlem gören altın ve kıymetli madenlere dayalı yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançlarının kurumlar vergisinden istisna edilmesidir (KVK, md. 4-5).

5520 sayılı kurumlar vergisi kanunuyla değiştirilen en önemli istisna uygulaması ise yurt dışı iştirak kazancı istisnasıdır. Örneğin; bu istisnadan yararlanmak isteyen kurumların yurtdışındaki minimum iştirak payı %25'den %10' düşürülmüştür. Ayrıca iştirak hissesini elde tutma süresi iki yıldan bir yıla indirilmiş, yurtdışı iştirakin ilgili ülkede tabi olması gereken asgari vergi oranı ise %20'den %15'e düşürülmüştür. Yurtdışı iştirakinin kazançlarının en az %75'inin ticari, zirai veya serbest meslek kazancı niteliğindeki kazançlardan oluşması şartı da kaldırılmıştır.

3.2.3. Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin Denetimi İle İlgili Sorunlar

Ülkemizde vergi alanındaki en büyük problemlerden biri olan vergi denetimi konusu kurumlar vergisi alanında kendini göstermektedir. Her ne kadar son dönemde vergi mükelleflerine yönelik vergi denetimleri arttırılsa da halen ülkemizdeki vergi kaçakçılığının önemli bir boyutta olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla denetlenme

ihtimalinin düşük olacağını düşünen mükellef, muhasebecisi aracılığıyla vergi matrahını düşük gösterme yoluna sık sık başvurmaktadır.

Kurumlar vergisi oranının 2006 yılı itibariyle %20 olarak uygulanmasının amaçlarından biri kayıt altında olmayan kurumları kayıt altına alarak bu verginin vergi tabanının genişletmek olsa da halen %20 oranlı kurumlar vergisi oranını yüksek bulan mükelleflerin sayısı hiç de az değildir. Dolayısıyla kurumlar vergisi oranını yüksek bulan vergi mükellefleri gelirinin %20'sini vergi olarak ödemektense vergi kaçırmayı tercih etmektedir. Bu duruma sık sık yapılan vergi afları ve vergi cezalarının caydırıcı nitelikte olmaması da imkân vermektedir.

Vergi Denetmenleri Derneği'nin 2006 yılında yayınlamış olduğu rapora göre kurumlar vergisi mükelleflerinin denetimiyle ilgili yaşanan en büyük problemler bu alandaki kayıp ve kaçakların artarken vergi denetim kadrolarının her geçen gün küçültülmesinden kaynaklanmaktadır. Denetim elemanlarının vergi incelemelerine göre sadece son iki yılda vergideki kaçak oranı %84'den %119'a çıkmıştır. 2004 yılı incelemelerinde, beyan edilen her 100 YTL'lik gelire karşılık 84,6 YTL'nin gizlendiği anlaşılırken, 2005'de ise vergisi ödenen her 100 YTL'ye karşılık, 119 YTL'nin devletten kaçırıldığı ortaya çıkmıştır (<http://www.vdd.org>).

Ülkemizde vergi kaçırma oranları bu kadar yüksek olmasına rağmen vergi kaybı ve kaçakçılığı ile mücadele eden birimlerin kadrolarına baktığımızda her 3 kadrodan sadece 1'inin dolu olduğu görülmektedir. Ayrıca Maliye Bakanlığı'nın yetmiş denetim elemanları da kamudaki düşük ücretler başta olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı işlerinden istifa edip özel sektörde çalışmayı tercih etmektedir (<http://www.vdd.org>).

Vergi denetimi alanında yaşanan bu sorunlar vergi adaletinin sağlanmasını da zor hale getirmektedir. Dolayısıyla kurumlar vergisi mükellef sayıları artmasına rağmen bu artışı denetleyecek düzeyde personelin olmaması adaletsizliği her geçen gün daha da arttırmaktadır. Yapılması gereken Maliye Bakanlığı'nın mevcut kadrolardaki boşluğunu mümkün olduğunca doldurarak yapılan denetimlerin sıklığını artırıp, denetim sonucunda vergi mükelleflerine verilen vergi cezalarını caydırıcı hale getirmektir.

3.2.4. Kurumlar Vergisinin Yansımından Kaynaklanan Sorunlar

Bilindiği gibi yansıma olayı; üzerine vergi borcu düşen kanuni bir mükellefin bu vergi borcundan kurtulmak için üzerindeki vergi yükünü başkasına aktarması olayıdır. Genel olarak bakıldığında kurumlar vergisi dolaysız bir vergi olduğu için bu alanda yansıma olayına çok sık rastlanılmaz. Ancak kurumlar vergisi alanında yansıma olayı gerçekleştiği andan itibaren önemli sorunları beraberinde getirmektedir.

Kurumlar vergisinde yansıma olayı gerçekleştiğinde görülen en önemli sorun, yansıma olayını gerçekleştiren mükellef tarafından üretilen mal veya hizmetin fiyatındaki artıştır. Netice itibariyle vergi yüklenicisi olan kurumlar vergisi mükellefi üzerine düşen vergi borcu nedeniyle uğradığı gelir kaybını ürettiği mal veya hizmetin fiyatına ekleyerek vergi yükünü tüketicilerin üzerine aktarmak ister ki bu durum zaten üretilen mal ve hizmetin fiyatının artmasına neden olur.

Kurumlar vergisinde yansıma olayı ileriye ve geriye olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Kurumlar vergisinin ileriye yansıtılmasını belirleyen temel etken piyasanın şeklidir. Eğer piyasada tam rekabet şartları mevcut ise kurumlar vergisinin ileriye doğru yansıtılması söz konusu değildir. Ancak eksik rekabet şartları altında kurumlar vergisinin ileriye doğru yansımından söz edebiliriz. Kurumlar vergisinin ileriye doğru yansıtılmasının zor olmasının en önemli nedeni; kurumlar vergisinin şirketin toplam karına yönelerek, maliyet yaratan unsurlarla bir ilişki taşımasından kaynaklanmaktadır (Aldemir, 1997:82).

Kurumlar vergisinin ileriye doğru yansımalarını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Kurumların ürettiği malların talebinin fiyat elastikiyetinin yüksek olması verginin yansımalarını olumsuz yönde etkilerken, bu firmaların faaliyet gösterdiği endüstrilerde eksik rekabet ortamının mevcut olması yansıma olayının gerçekleşmesini kolaylaştıracaktır. Bilindiği gibi bir malın fiyatındaki artışlar veya azalışlar karşısında talepte meydana gelen değişimler bize fiyat elastikiyetini verir. Yine, kurumlar vergisi oranında yapılan artışın büyüklüğü firmaların vergiyi ileriye doğru yansıtma şansını arttıracaktır (Akkaya, 1993:137).

Firmaların maliyet ve sermaye yapıları, varlıklarının devir hızı, reklâm ve tanıtıma yapacakları harcamalar farklılık göstereceğinden, bu farklılık bazı firmalara vergiyi

yansıtma açısından bir takım avantajlara sahip olma imkânı da verir. Bu durum firmaların vergiyi ileriye doğru yansıtmasına olanak sağlar (Akkaya, 1987: 22).

Her ne kadar kurumlar vergisinin ileriye doğru yansımından bahsetsek de bu alanda vergi yansımalarının çok sık rastlanan bir olay olmadığını söyleyebiliriz. Çünkü tam rekabetin mevcut olduğu bir endüstri düşünelim. Bu endüstride firmalar ürettikleri malın miktarını azaltmak istemezler ve fiyatların yükselmesi mümkün değildir. Dolayısıyla yansımadan söz edilemez. Ancak bu durum tam rekabetin olduğu piyasalarda geçerli olan bir durumdur. Günümüzdeki piyasalar eksik rekabetle çalışan piyasalardan oluştuğuna göre eksik rekabetin bulunduğu alanlarda faaliyet gösteren firmalar ise fiyatı arttırmayı karlı bulmayacaklardır (Önen, 1988:20). Çünkü fiyat artışı olduğunda firmanın ürünlerine olan talep düşük fiyatlı ürünlere kayacağından firmanın net karı azalacaktır. Bu durum kurumlar vergisi yükünün firmalar üzerinde kalmasına yol açacak ve firmaların bu vergiyi ileriye doğru yansıtmasını engelleyecektir.

Kurumlar vergisi mükellefi olan firmalar faaliyet gösterdiği endüstri de tekel konumundaysa üzerindeki vergi yükünü yansıtma imkânı artacaktır. Çünkü üretilen mal ve hizmetin fiyatı arttığında tercihi sınırlı olan mükellefler mecburen de olsa o mal ve hizmeti talep edeceklerdir. Ancak bu duruma çok sık rastlanılmamaktadır. Tekel niteliğinde üretilen mal ve hizmetin fiyatı arttığında bu duruma devlet müdahalesi de gecikmeyecektir.

Kurumlar vergisinde yansıtma olayında görülen bir diğer sorun verginin geriye doğru yansımalarıdır. Kurumlar vergisinin geriye yansımalarından kastedilen çalışanların ücretlerinin azaltılarak kurumun yüklenmiş olduğu vergiden kurtulmak istemesidir. Kurumlar vergisinin geriye yansımalarını etkileyen en önemli faktörler, emek arzı ile talebi arasındaki ilişki, emeğin sendikalaşma derecesi ve o ülkenin gelişmişlik düzeyidir.

Eğer firma emek talebi bakımından tek alıcı durumunda ise, büyük bir pazarlık gücüne sahip olduğu için emeğe hak ettiğinin altında bir ücret ödeyebilir. Aksine firmalar arasında emek talebi yönünden şiddetli bir rekabet varsa, emek sahiplerinin pazarlık gücü yüksek olacağından, emek sahipleri hak ettiği düzeyde ücrette ısrar edecektir. Eğer emek arzı bakımından, emek sahipleri arasında bir rekabet varsa ve emek birimleri uzmanlaşmamış olduklarından kolaylıkla birbirleriyle ikame edilebiliyorsa emek arzı

esnekliği çok az demektir. Bu da işlerini kaybetme endişesi taşıyan emek sahiplerinin, marjinal verimliliklerinin çok altında bir ücretle bile çalışmalarına yol açacaktır. Oysa uzmanlaşmış bir emek arzı varsa, emeğin arz esnekliği de fazla olacağından ücretler yüksek bir düzeyde tutulacaktır (Abaç, 1974:21-22).

Bunun dışında o ülkedeki sendikalaşma oranı ve o ülkenin gelişmişlik düzeyi de kurumlar vergisinin geriye yansımalarını etkileyen nedenlerin başında gelmektedir. Eğer sendikalar güçlü konumdaysa kurumlar vergisinin geriye yansıtılma olasılığı imkânsız hale gelecektir. Ancak sendikaların güçlü olmadığı ülkelerde kurumlar vergisi daha düşük ücretler halinde yansıtılabilmektedir.

Kurumlar vergisinde yansıma olayı çok sık rastlanan bir durum olmasa da rastlandığında gerek üretilen mal ve hizmetin fiyatını arttırması bakımından gerekse işçi ücretlerini düşürmesi bakımından önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bu durumun engellenmesi için kurumlar vergisi mükelleflerine yapılan denetimlerin daha düzenli bir şekilde yapılması ve belirli bir amaca yönelik olması gerekmektedir.

3.2.5. Serbest Bölge Uygulamalarından Kaynaklanan Sorunlar

Serbest Bölgeler Kanununa göre, serbest bölgelerin kurulmasının amacı ihracata dayalı yatırım ve üretimi arttırmak ve teknoloji girişini hızlandırmaktır. Böylece, serbest bölgelerde üretim maliyetleri düşürülerek buralarda ihracat imkânları artacaktır. Ülkemiz bu açıdan değerlendirildiğinde istenilen amaca ulaşıldığını söyleyemeyiz. Ülkemizdeki uygulama, serbest bölgelerden yurt dışına olan ticaret hacminin genişlemesine değil, serbest bölgelerden yurt içine olan ticaret hacminin genişlemesine yol açmıştır.

2008 yılı itibariyle Türkiye’de serbest bölge sayısı 20’dir. Türkiye’de serbest bölge uygulaması, ithal edilen malların maliyetlerinin arttırıldığı ve karın serbest bölgelerde ortaya çıkması sağlanarak vergi dışında tutulduğu fakat bu malların yurt içinde pazarlandığı bir mekanizma haline de dönüşmüştür. Böylece, bir çeşit transfer fiyatlandırması uygulaması ile ithalattan elde edilen karlar vergilendirme dışı tutulmaktadır.

Ülkemizde faaliyet gösteren serbest bölgelerden istenilen sonuç alınmak isteniyorsa bu alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin toplam sermayesine göre yıllık ihracat kotaları konulmalıdır. Konulan bu kotaları yerine getiremeyen şirketlerin serbest bölgelerdeki faaliyetleri engellenerek serbest bölgelerin esas kurulma amacına hizmet edecek bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. Bu yapılmadığında bu bölgelerde faaliyet gösteren şirketler çok düşük kurumlar vergisi ödediğinde veya hiç ödemediğinde bu bölgede faaliyet göstermeyen şirketlerle arasında haksız rekabet ortamı oluşmaktadır.

3.3. Kurumlar Vergisinin Ekonomik Etkilerine Yönelik Alan Araştırması

Çalışmanın bu kısmında Sakarya İli'nde faaliyet gösteren kurumlar vergisi mükelleflerinin kurumlar vergisinden ekonomik olarak ne şekilde etkilendiği incelenecektir. Sakarya ilini kapsayan anket çalışmasının yöntemi, amacı, çerçevesi, sınırlılıkları ve anket neticesinde elde edilen bulgular ve yorumlar bu kısımda başlıklar halinde ifade edilecektir.

Öncelikli olarak saha çalışmasından elde edilen verilerin analiz edilmesi ve bulguların değerlendirilmesi yapılacaktır. Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler "SPSS" analiz programında oluşturulan veri tabanına girildikten sonra sonuçlar tablolar yardımıyla gösterilecektir.

Alan araştırmasıyla ilgili elde edilen bulguların etkin bir şekilde değerlendirilebilmesi ve yorumlanabilmesi için; öncelikle araştırmanın yapılmış olduğu Sakarya ilinin ekonomik yapısıyla ilgili değerlendirmeler yapılacaktır.

3.3.1. Sakarya İli'nde Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin Yeri ve Önemi

Yapılan araştırmayla ilgili bulguların değerlendirilmesinden önce, araştırmanın metodolojisinin olduğu Sakarya ilinin sanayi ve sosyal-ekonomik yapısı, Sakarya ekonomisinde kurumlar vergisi mükelleflerinin yeri önemi kısaca ele alınacaktır.

Sakarya ili, coğrafi konumu, kara, demir, hava yolu ulaşımı bakımından yatırımcılar için tam bir cazibe merkezi konumundadır. Sakarya ili ayrıca büyük metropol şehirleri olan İstanbul'a 130 km (1 saat), Ankara'ya 300 km (2,5 saat), Bursa'ya 180 km (2 saat), Eskişehir'e 140 km (1,5 saat), Kocaeli'ne 40 km (30 dakika), Gebze'ye 90 km (50 dakika) mesafede olup, uluslar arası demiryolu hattı içerisinde, TEM Otoyolu Anadolu

kavşağı içinde yer almaktadır. Ayrıca D100 (E-5) karayolu kenarındadır. Adapazarı şehir merkezine 45 km uzaklıkta halen yapımı devam eden Karasu Limanı çok yakın tarihte faaliyete geçecektir. Ayrıca çeşitli Belediyeler hariç Sakarya ilinin hemen hemen tamamında doğalgaz kullanımı yaygındır. Bunun yanında temiz ve kaliteli elektrik enerjisi temininde de hiçbir sıkıntı yaşanmamaktadır (ATSO, 2007:23).

Mevcut iklimi, bol ve iyi vasıflı toprak zenginliği, elektrik enerjisinin toplama yeri olması, her türlü sanayi kuruluşuna elverişli düz ve nispeten ucuz arazi varlığı gibi özelliklerine ilave olarak, nüfus yoğunluğunun sağladığı iş kolu imkânları da dikkate alınırsa bölge sanayi kuruluşlarını kendine cezbedecek bir saha konumunda bulunmaktadır (Türk, 2007:66).

Ekonomisi tarım ve ticarete bağlı olarak gelişen Sakarya, 1990'lı yılların başından itibaren önemli sanayi yatırımlarıyla hızla sanayileşme sürecine girmiştir. Sakarya'nın coğrafik açıdan önemli bir bölgede olması büyük sermayeli kuruluşların da bu ile yatırım yapmasının temel nedenini oluşturmaktadır (Toyota, Koç Holding, Sabancı Holding, Toprak Holding, Ülker Grubu, Sanko Holding, Tırsan, vb). Nitelikli insan gücü (yaklaşık 50 bin öğrencili Sakarya Üniversitesi) olanakları iç ve dış yatırımcılar için Sakarya'yı cazip bir yatırım merkezi konumuna getirmiştir (ATSO, 2007:23).

Son yıllarda özellikle otomotiv, tekstil ve gıda sektörlerine yönelik yatırımlar hızla artmıştır. Bu sektörlerde önümüzdeki yıllarda da yatırımların devam edeceği beklenmektedir. Toyota, Ak Gıda, Goodyear, CP Yem, Federal Mogul, Otokar, Noksel, Toyota Boshoku, Şen Piliç, Otoyol, Asaş Aliminyum, Yazaki, Çak Tekstil, Çamsan, Tırsan, Aydın Örne, Tüvasaş, Poyraz Karlıbel Fındık, Durak Fındık, Della gibi firmalar ülkemizin ve Sakarya ili'nin önde gelen sanayi kuruluşlarıdır. Ayrıca bu firmalar Türkiye'nin en büyük 500 sanayi kuruluşu arasında da yer almışlardır. Bunun yanı sıra Arma Filtre, Subor Boru ve As Tavukçuluk ikinci en büyük 500 firma arasına girmiştir. Bu önemli yatırımların Sakarya iline yapılması, beraberinde Sakarya'nın yan sanayi üreticilerinin de gelişmelerine ve standartlarını yükseltmelerine sebep olmuştur (ATSO, 2007:23-24).

Sakarya ilinde kurumlar vergisi ile ilgili yapılan alan çalışması kurumlar vergisi mükelleflerinden sadece A.Ş. ve Ltd.'leri kapsamaktadır. Kurumlar vergisi ile ilgili Sakarya ilinde gerçekleşen sayısal rakamlara bakıldığında; 22.02.2008 itibariyle

Sakarya ilinde faaliyet gösteren kurumlar vergisi mükelleflerinden A.Ş. ve Ltd.'lerin toplamı 4975'tir. Bunların 4365'i Ltd, 610 tanesi ise A.ş'dir.

Aşağıdaki tabloda ATSO'nun yayınlamış olduğu 2007 İş Rehberi'ne göre kurumlar vergisi mükellefi olan A.Ş ve Ltd'lerin meslek grupları itibariyle dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 27: Sakarya'da ki A.Ş ve Ltd'lerin Meslek Grupları İtibariyle Dağılımı

Meslek Grupları	Meslek Gruplarındaki Toplam Firma Sayısı	A.Ş	L.T. D.	Toplam (A.Ş.+Ltd)
Toprak Ürünleri Ticareti	313	15	148	163
Taş-Kum-Çakıl ve Maden Ocakları	146	22	84	106
Bakkaliye-Aktariye ve Tekel Bayileri	487	56	252	308
Canlı Hayv.Et Balık ve Kümes Hayv. Tic.	155	9	103	112
Lokanta-Pastane-Otel ve Eğlence Yerleri	271	25	107	132
Konfeksiyon-Tekstil-Tuhafiye Ticareti	338	12	146	158
Isıtma ve Soğutma Sist.-Sıhhi Tesisatçılar	143	2	83	85
Halı-Kilim ve Mobilya Ticareti	98	2	35	37
Dayanıklı Tüketim Malları Ticareti	180	3	81	84
Kırtasiyeciler-Kitapçılar-Matbaacılar	123	4	47	51
İnşaat Malzemeleri Ticareti	220	7	121	128
Nalburiye-Hırdavat-Teknik Malz. Tic.	142	2	58	60
Ecz.-Hast.-İtriyat ve Parfümeri Tic.	180	10	110	120
Bankalar Finans Kuruluşları-Sigortacılar	225	43	87	130
Kooperatifler	311	-	-	-
İnş. Taahhüt İşleri-Mimar ve Mühendisler	717	26	410	436
Nakliyeciler-Turizm ve Seyahat Büroları	407	17	220	237
Akaryakıt Bayileri-Madeni Yağ Satıcıları	309	9	176	185
Mot. Taş. Arç. ve Oto Yedek Parça Tic.	325	13	170	183
Otomotiv ve Madeni Eşya Sanayicileri	91	30	47	77
Madeni Eşya İmal ve Tamircileri	384	16	218	234
Tekstil Ürünleri İmalat ve Sanayicileri	122	12	76	88
Kereste İmal ve Ticareti	220	16	108	124
Mobilya İmali-Marangozlar	117	4	65	69

Tablo 27'nin Devamı

Gıda Maddeleri Sanayicileri	77	28	31	59
Gıda Maddeleri İmalatçıları	191	15	95	110
Diğer Sanayiciler Ve İmalatçıları	160	30	81	111
Oto-Emlak Komisyoncuları	201	1	94	95
Özel Dersh. ve Bilgis. Hizm.	153	14	106	120
Elektrik Malzemeleri İmal ve Ticareti	217	18	121	139
Sarraf ve Kuyumcular	126	4	34	38
TOPLAM	7149	465	3901	4366

Kaynak: Tablo 27 ATSO'nun yayınlamış olduğu Sakarya İş Rehberi 2007'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 27'den de görüldüğü gibi 01.01.2008 itibariyle Sakarya ilinde faaliyet gösteren kurumlar vergisi mükelleflerinden A.ş. ve Ltd'lerin toplamı 4366'dır. A.ş. ve Ltd dışında Tablo 26'da ki meslek grupları içerisinde şahıs şirketleri, kooperatifler, komandit şirketler ve kollektif şirketlerde bulunmaktadır.

Tablo 27'de en fazla A.ş.'nin bulunduğu meslek grubu 56 ile Bakkaliye-Aktariye ve Tekel Bayileri'dir. En fazla Ltd'nin bulunduğu meslek grubu ise 410'la İnşaat Taahhüt İşleri-Mimar ve Mühendisler meslek grubudur.

Buraya kadar genel olarak alan araştırmasının yapılmış olduğu Sakarya Bölgesi ve bu bölgede faaliyet gösteren şirketlerin mesleklere göre dağılımı gösterilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında alan araştırmasıyla ilgili bulgular değerlendirilecektir.

3.3.2. Alan Araştırması ve Değerlendirilmesi

Kurumlar vergisinin mükellefleri üzerindeki ekonomik etkisi genellikle yatırım, maliyet, tasarruf, borçlanma, vb alanlarda yoğunlaşmıştır. Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ölçmeye yönelik gerçekleştirilen anket çalışmasında, kurumlar vergisinin kurumların yapısını ekonomik olarak nasıl etkilediği, uygulanan indirim, istisna ve muafiyetlerin daha çok hangi alanda yoğunlaştığı ve mükelleflerin hangi indirim, istisna ve muafiyetliği daha çok talep ettiği, kurumlar vergisindeki oran indiriminin kayıt dışı ekonomi, vergi gelirleri, istihdam oranları, ekonomik büyüme ve istikrar gibi ekonomik değişkenleri ne şekilde etkilediği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kurumlar vergisinin yukarıda anılan etkilerini ölçmek için öncelikle araştırma metodolojisi ile araştırmanın saha çalışmasında elde edilen verilerin analiz edilmesi ve bulguların değerlendirilmesi amacıyla “SPSS” analiz programı kullanılmış, elde edilen bulgular oluşturulan veri tabanına girildikten sonra, ortaya çıkan sonuçlar tablolar yardımıyla değerlendirilmiştir. Son olarak Sakarya’da kurumlar vergisi mükelleflerinin daha çok hangi indirim, istisna ve muafiyetten yararlandığı, indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının hangi alanda yoğunlaşmasını istediği ve bu alanda yapılmasını istedikleri değişikliklerin neler olduğu araştırılmıştır.

3.3.2.1. Ankete Katılan Firmalar İle İlgili Değerlendirme

Örneklem kütle (evren) olarak, Sakarya ilinde faaliyet gösteren kurumlar vergisi mükellefleri seçilmiştir. Sakarya ilinin araştırmanın evrenini oluşturmasının temel nedenleri şu şekilde sayılabilir:

- Anket çalışmasını yürütebilmesi anlamlı bir sonuca ulaşılması için kurumlar vergisi mükellef sayısının yeterli bulunması,
- Kurumlar vergisi mükellefiyet türlerinin hepsinin bölgede faaliyette bulunuyor olması,
- Bölgenin coğrafik açıdan önemli bir konumda olmasından dolayı bölgedeki kurumlar vergisi mükelleflerinin büyüme eğiliminde olmaları,
- Her türlü meslek grubundan firmanın bölgede faaliyet göstermesi,
- Bölgenin stratejik öneminden dolayı uluslararası firmalarında bölgede faaliyette bulunması,
- Anketin yapılacağı bölgenin daha önceden tanınıyor olması,
- Bölgede daha önce araştırma konusuyla ilgili çalışmanın yapılmamış olması,
- Gerek zaman gerekse maddi yönden bölgenin en uygun konumda bulunması.

Yukarıda belirtilmiş olan temel kriterlerden dolayı, araştırma bölgesi olarak seçilen Sakarya ilinin iyi bir örneklem kütle oluşturacağı tahmin edilmektedir. Örneklem

kütlenin tespitinde ele alınmış olan temel kriterler araştırmanın ilerleyen kısımlarında ele alınacaktır.

3.2.2.2. Araştırmanın Tanımı

Günümüzde kurumlar vergisi oranının düşmesi ve kurumlar vergisi mükellefi olmanın çeşitli avantajlarından dolayı kurumlar vergisi mükellefi olmayan şirketlerin hukuki statülerini değiştirdikleri gözlemlenmektedir. Ayrıca kurumlar vergisi uygulamasına karşı çıkan bazı görüşlerde eskisine nazaran bu tutumlarından vazgeçme eğilimine girmişlerdir.

Firmaların günümüzde küresel sermayeli kuruluşlarla rekabet edebilmeleri ve kar miktarlarını arttırabilmeleri için büyümeleri kaçınılmaz bir duruma gelmiştir. Bunun için firmalar hukuki statülerinde değişiklik yapmak zorundadırlar. Bu durum kurumlar vergisini her geçen gün daha da önemli hale getirmekte ve ülkelerin ekonomi gündemindeki yeri ve önemini artırmaktadır.

Araştırmada, günümüzün ekonomik ve sosyal hayatının en önemli noktalarından biri olan vergileme konusunun, kurumlar vergisi ayağının ekonomik etkileri irdelenmeye çalışılmış ve bu etkilerin olumsuz yönlerinden kurtulmak için bazı önerilere yer verilmiştir. Araştırma konusunun günümüz ekonomik ve iş dünyasında yaygın bir şekilde dile getiriliyor olması çalışmanın önemini daha da artırmaktadır.

Bu çerçevede araştırmanın teorik kısmında ele alınan bilgiler, bu kısımda yapılan alan araştırmasıyla desteklenecek ve ortaya çıkan bulgular ve bu bulgularla ilgili çeşitli sorunlar ve öneriler ele alınacaktır.

3.2.2.3. Araştırmanın Amaçları

Araştırmanın temel amacı, kurumlar vergisinin mükellefleri üzerindeki ekonomik etkilerini ortaya koymaktır. Ayrıca yapılan alan araştırmasında kurumlar vergisinin kayıt dışı ekonomi, vergi gelirleri, istihdam oranları, ekonomik büyüme ve gelişme ile ilişkisi ele alınacak ve mevcut kurumlar vergisi oranını mükelleflerinin nasıl karşıladığı ve kurumlar vergisi oranının hangi düzeyde olmasının daha verimli olacağı değerlendirilecektir.

Ankete katılan firmaların kurumlar vergisi alanındaki indirim, istisna ve muafiyetlerden ne düzeyde yararlandığı ve indirim, istisna ve muafiyetlerin hangi alanda yoğunlaşmasını istedikleri çalışma boyunca incelenecektir. Ayrıca bu çalışmada; kurumlar vergisi mükelleflerin gelir vergisi mükellefi değil de niçin kurumlar vergisi mükellefi olmayı tercih ettikleri de ele alınmıştır.

3.2.2.4. Araştırmanın Varsayımları

Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ölçmek amacıyla gerçekleştirilen alan araştırmasının temel varsayımları; kurumlar vergisi mükelleflerinin faaliyet gösterdiği sektörlerin, kuruluş yıllarının, kaç yıldır kurumlar vergisi mükellefi olduklarının, firmada çalışan toplam kişi sayısının ve firmaların toplam sermaye miktarlarının firmaların kurumlar vergisinden etkilenme düzeyini belirleyen temel unsur olduğu ve kurumlar vergisi uygulamasının (özellikle de oranı ve indirim, istisna ve muafiyetliklerin) firmaların almış olduğu veya alacağı finansal kararlar üzerinde etkili olduğudur.

Diğer bir varsayım ise kurumlar vergisi alanındaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarından çeşitli nedenlerden dolayı etkili bir şekilde yararlanılmadığıdır. İndirim, istisna ve muafiyetlerden etkin bir şekilde yararlanılmamasının nedeni olarak bu uygulamaları takip edecek düzeyde kalifiye elemanın olmaması gösterilmiştir.

3.2.2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan araştırmanın sınırlılıklarını ve mevcut olan bu sınırlılıkların zafiyetlerini giderme yolları aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

Alan araştırmasının yapıldığı anket çalışmasına toplam 513 firma katılmıştır. Ancak bu anketlerden güvenilirlik testini sağlayan 360 tanesi çalışmaya yansıtılmıştır. Yapılan araştırmada modern ve post modern tekniklerin uygulanmasındaki temel sebep; yöntemlerin birbirlerine karşı olan üstünlük ve sakıncalarının optimal bir seviyede dengelemektir. Fakat şunun kısaca belirtilmesi gerekir ki, anket çalışmasını baz almamızdaki temel sebep tanımlamış olduğumuz evrenin büyük olması ve diğer yöntemlerinin anket çalışmasına nazaran daha uzun bir süreç neticesinde tamamlanacak olmalarından kaynaklanmaktadır.

Anketin yapıldığı firmalarda, firma ortaklarının veya firmanın finans departmanında görevli yetkilinin konu ile ilgili daha önceden teknik bilgiye sahip olmamasının, yapılan anketin görüşülen kişilerin bilgi düzeyleriyle sınırlı kalmasına neden olmuştur. Çünkü firmaların bu alanda hangi indirim, istisna veya muafiyetten yararlandığını genelde muhasebe departmanında çalışan kişi veya firmanın özel muhasebecisi bilmektedir. Dolayısıyla firma bazı indirim, istisna veya muafiyetten yararlandığı halde anketi dolduran kişinin bilgisizliğinden dolayı yararlanılan indirim, istisna veya muafiyetler ankette işaretlenmemiş olabilir. Hatta anketlerin doldurulması esnasında çoğu firma ortağının mevcut kurumlar vergisinin oranından dahi bilgisinin olmadığı gözlemlenmiştir.

Araştırmanın bu sınırlılığını, başka bir deyişle potansiyel zafiyetlerini ortadan kaldırmak için, anketi cevaplayan kişilerin özellikle firma organizasyon şeması içerisinde yer almakta olduğu pozisyon ve firmanın genel yapısı hakkında sahip olduğu bilgi seviyeleri dikkate alınarak ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Alan araştırmasının diğer bir sınırlılığı ise hedeflenen firmaların tamamıyla anketin yapılamamış olmasıdır. Çünkü firmalar çeşitli nedenlerden dolayı ankete katılmak istememiştir. Anketin yapılacağı firmalara karar verirken temel çıkış noktası bütün meslek gruplarından belirli oranlarda firma ile anketin yapılmasıdır. Çünkü bu durum bölgede faaliyet gösteren bütün meslek gruplarının temsil gücünü arttıracaktır. Ancak hedeflenen firmaların anketimize olumsuz cevap vermesi bu hedefin gerçekleşmesini engellemiştir.

Alan araştırmasının son sınırlılığı anketin yapıldığı bölgedeki bütün vergi mükellefleri ile değil de mükellefiyet türlerinden sadece A.ş. ve Ltd'ler ile anketin yapılmak istenmesidir. Ayrıca bu firmaların toplamı olan 4975 firmadan sadece 513 (%10,31) tanesi ile anket yapılmış bu anketlerin de 360 tanesi (%7,2) çalışmaya yansıtılmıştır.

3.2.2.6. Araştırmanın Yöntem ve Modeli

Yapılan araştırmada gerek nitel ve nicel yöntemlerin üstünlüklerinden yararlanmak gerekse yöntemlerin eksik noktalarını gidermek; başka bir ifadeyle, tam olarak etkin bir sonuca ulaşabilmek için her iki yöntemde tercih edilmiştir.

Araştırma sürecinde ele alınmış olan yöntemler kısaca şu şekilde özetlenebilir. Alan araştırmasında farklı kaynak toplama yöntemleri kullanılmıştır. İlk olarak araştırma bölgesi olarak seçilen Sakarya ili hakkında mevcut olan bilgiler elde edilmiş daha sonra bu alanda yapılmış olan benzer araştırmalar incelenerek anket çalışması ile ilgili bir çıkış noktası belirlenmiştir. Bu çıkış noktası ise kurumlar vergisi uygulamasının kurumların almış olduğu veya alacağı kararları direkt etkileme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kurumlar vergisinin mükelleflerini ekonomik olarak ne düzeyde etkilediği ise çalışmanın ilerleyen kısmında analiz edilmiştir.

Bu bilgiler çerçevesinde tespit edilmiş ana kütle üzerinde anket çalışması yürütülmüştür. Ancak çalışmaya kısmen de olsa tez konusu ile ilgili yapılan gözlemlerde yansıtılmıştır. Ayrıca anket kısmına gelmeden yani çalışmanın teori kısmında ikincil veri türü olan kitaplar, dergiler, raporlar, gazeteler, GİB verileri, vb'den sık sık yararlanılmıştır.

Çalışmanın evreni Sakarya ili, örneklem kütesi ise bazı kurumlar vergisi mükellefleridir. Bazı kurumlar vergisi denmesinin nedeni anketin yapıldığı firmaların seçiminde olasılığa dayalı örnekleme tekniklerinden “Basit Tesadüfi Örnekleme” tekniğinin seçilmesidir.

Yapılan anket çalışmasında Basit Tesadüfi Örnekleme metodunun seçilmesinin en önemli nedeni evrendeki her elemana eşit seçilme şansının verilmesidir. Ancak bir torbaya doldurarak oluşturduğumuz örneklem çerçevesinde daha öncede söylenildiği gibi en önemli zafiyet oluşan örneklem modelindeki her elemanla anketin yapılamamış olmasıdır. Bu eksikliği gidermek amacıyla ankete olumsuz cevap veren eleman sayısı kadar, kalan evrenden yine rastgele şekilde eleman seçilerek örneklem kütesi oluşturulmuştur. Bu işlem hedeflenen sayıya ulaşıncaya kadar devam etmiştir.

3.3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

3.3.3.1. Anket Çalışmasının Genel Özellikleri

Araştırmada anket yönteminin kullanılmasının en önemli nedeni arzu edilen bilgilere ulaşmada anketin en etkili araç olmasıdır. Anket çalışması hazırlanmadan önce gerek tez konusuyla ilgili gerekse anketin sistematik açıdan doğru bir şekilde hazırlanmasıyla ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Ayrıca anketin gerek teorik çerçevesi gerekse

uygulama ile ilgili sorular hazırlanırken sık sık kurumlar vergisi kanununa ve bu amaçla yazılmış olan materyallere başvurulmuştur.

Anket çalışması için gerekli olan soruların tespitinde öncelikli olarak, ulaşılan bilgiler ışığında kurumlar vergisinin, mükelleflerin almış olduğu veya alacağı kararlar üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri belirlenmiştir. Ayrıca sorulardan anlamlı bir sonuç çıkarabilmek için soruların etkin bir şekilde dizayn edilmesine, konu ile ilgili belli sayıda ve kapsamlı soruların hazırlanmasına, sorular hazırlanırken kullanılan verilerin güvenilirliğine, soruların kolay, sade, anlaşılır bir şekilde, tereddüde yer vermeyecek ve objektif değerlendirilmelerin yapılabileceği bir şekilde hazırlanmasına özen gösterilmiştir.

Tespit edilen firmalara anket çalışması yapılmadan önce, hazırlanmış olan anket çalışmasının etkinliğini ve verimliliğini ölçmek ve gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla farklı meslek gruplarında faaliyet gösteren 10 tane kurumlar vergisi mükellefi olan firma ve bu alanda uzman kişilere yönelik ön anket çalışması yapılmıştır. Yapılan ön anket çalışması ve uzman kişilerin görüşleri ile birlikte ankette tehlike oluşturabilecek potansiyel riskler ve olumsuzluklar tespit edilmiş ve bu amaçla anket çalışmasında gerekli düzeltmelere yer verilerek anket taslağı son halini almıştır.

Yapılan anket çalışması ile kurumlar vergisi uygulamasının mükelleflerine ne gibi ekonomik etkileri olduğu, kurumlar vergisindeki 10 puanlık indirimin kayıt dışı ekonomi, vergi gelirleri, istihdam oranları, ekonomik büyüme ve gelişme, firmaların yatırım, üretim ve borç yükü üzerinde ne gibi etkisinin olduğu, bu alanda uygulanan indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarından mükelleflerin ne şekilde yararlandığı veya yararlanabileceği halde yararlanmasını engelleyen temel unsurların neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anket çalışması 3 ana bölümden ve 40 sorudan oluşmaktadır (anket soruları ve ankete katılan firmalar Ekler kısmında yer almaktadır).

Tablo 28: Anketin Soru ve İçerik Dağılımı

Bölüm	Kapsam	Soru Sayısı
1. Bölüm	Genel Firma ve Formu Dolduran Kişinin Bilgileri	12
2. Bölüm	Kurumlar Vergisi'ndeki Oran İndiriminin Ekonomik Etkileri	14
3. Bölüm	Kurumlar Vergisi Alanındaki İndirim, İstisna ve Muafiyet Uygulamalarının Etkinlik Düzeyi	14

Tablo 28'den de görüldüğü gibi 3 kısımdan oluşan anket çalışmasında toplam 40 soru bulunmaktadır. Soruların 12 tanesi birinci bölümde, 14 tanesi ikinci bölümde diğer 14 tanesi de 3. bölüme aittir. Birinci bölümde genel firma bilgileri ile formu dolduran kişinin bilgileri, ikinci bölümde kurumlar vergisindeki oran indiriminin ekonomik etkileri, son olarak üçüncü bölümde ise kurumlar vergisi alanındaki indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının etkinlik düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan anket çalışmasıyla ilgili firma isimleri ATSO tarafından yayınlanan “Sakarya İş Rehberi 2007” adlı kitaptan Basit Tesadüfi Örneklem yöntemiyle tespit edilmiş ve elde edilecek olan bulguların gizli tutulacağı ile ilgili anketin uygulandığı firmalara taahhütte bulunulmuştur.

Anket çalışması bir grup lisans düzeyindeki öğrenci tarafından yürütülmüştür. Veri toplamak için hazırlanan anket çalışması her meslek grubundan belirli sayıda olmak üzere bizzat araştırmacı tarafından doğrudan dağıtılıp toplanmıştır. Anketin hemen hemen her meslek grubundan firmalara uygulanmış olması, özellikle firma yetkilileri ile yüz yüze görüşme imkânının olması ve anketi dolduran kişilerin ankette anlayamadığı hususların ortadan kaldırılması anketin etkinlik düzeyini arttırmıştır. Ayrıca anketin yürütülmesinde yardımcı olan öğrencilere yönelik anketin kapsamı ve konusuyla ilgili detaylı bilgi sağlanmıştır.

Anket soruları, kapalı ve açık uçlu, çoktan seçmeli, vb. soru tiplerinden oluşmaktadır ve anketin doldurulma süresi anketi dolduran kişinin niteliğine göre 15–20 dakika arasında değişmektedir.

3.3.3.2. Anketin Veri Çözümleme Yöntemi

Yapılan anket çalışmasında, kurumlar vergisi mükelleflerinin bu vergiden ekonomik olarak ne şekilde etkilendiği, indirim, istisna ve muafiyetlerden ne düzeyde yararlandığı

ve bu alanda yapılan oran indiriminin çeşitli ekonomik etkileri tespit edilmiştir. Bu bağlamda öncelikli olarak anketin yapıldığı firmanın ne tür bir kurumlar vergisi mükellefi olduğu tespit edilmiş (A.ş. mi?, Ltd mi?) daha sonra firmanın hangi sektörde faaliyet gösterdiği ve firmanın kuruluş yılı, toplam kişi sayısı, kaç yıldır kurumlar vergisi mükellefi olduğu belirlenmiştir.

İkinci olarak kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşürülmesinin ne şekilde değerlendirildiğini tespit etmek amacıyla anketi cevaplayan yetkililerin “tamamen katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “kararsızım”, “kısmen katılmıyorum”, “hiç katılmıyorum” şeklinde fikirlerini belirtmeleri istenmiştir.

Son olarak ankete katılan firmaların bu alandaki indirim, istisna, muafiyet ve teşviklerden ne düzeyde yararlandıkları tespit etmek amacıyla çoktan seçmeli sorular hazırlanmıştır.

3.3.3.3. Anketin 1. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu bölümde 3 kısımdan oluşan anketin 1. kısmı ile ilgili sayısal verilere yer verilecektir. Bu amaçla anketteki soru akış düzenine göre genel firma bilgileri sırasıyla ele alınacak ve değerlendirilmeler yapılacaktır.

3.3.3.3.1. Ankete Katılan Firmaların Hukuki Durumları

Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ölçmek amacıyla düzenlenen ankete toplam 360 firma katılmıştır. Bu firmalar anonim ve limitet şirketlerden oluşmaktadır. 360 firmanın 324'ü limitet (%90), 36'sı ise anonim şirketten (%10) oluşmaktadır. Tablo 29'da ankete katılım gösteren firmaların hukuki statülerinin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 29: Ankete Katılan Firmaların Hukuki Statüleri

	Firma Sayısı (f)	Oranı (%)
Anonim Şirket	36	10
Limitet Şirket	324	90
TOPLAM	360	100

Tablo 29'dan da görüldüğü gibi ankete katılım gösteren firmaların çoğunluğunu limitet şirketler oluşturmaktadır. Bu durumun en temel nedeni anketin yapıldığı yer olan Sakarya ilinde Ltd'lerin sayısının A.ş.'lere göre fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

3.3.3.3.2. Ankete Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı

Ankete inşaat, gıda, elektrik-elektronik, tekstil ve mobilya sektörü başta olmak üzere birçok sektörden katılım gösterilmiştir. Tablo 30’da gerçekleştirilen ankete katılım gösteren firmaların sektörel bazda dağılımı gösterilmektedir. Tablodan da görüldüğü gibi %23.6 ile en fazla anketin yapıldığı sektör inşaat sektörüdür. İnşaat sektörünü %12.5 ile gıda, gıda sektörünü %10 ile elektrik-elektronik, elektrik-elektronik sektörünü %8.6 ile tekstil, tekstil sektörünü ise %8.3 ile mobilya sektörü takip etmektedir.

Tablo 30: Ankete Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı

Sektör Adı	Firma Sayısı (f)	Oran (%)
İnşaat	85	23.6
Gıda	45	12.5
Elektrik-Elektronik	36	10
Tekstil	31	8.6
Mobilya	30	8.3
Eğitim-Sigorta-Güvenlik	18	5
Enerji	22	6.1
Otomotiv	14	3.8
Makine	14	3.8
Sağlık	14	3.8
Finans	14	3.8
Turizm	13	3.6
Medya-İletişim	13	3.6
Diğer	11	3.05
TOPLAM	360	100

Ankete katılım gösteren firmalar içinde en çok inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmanın bulunmasının temel nedeni anketin gerçekleştirildiği bölgede meslek grupları itibariyle en çok inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmanın bulunmasıdır. Bölgede meslek grupları itibariyle en çok firmanın bulunduğu ikinci sektör ise gıda sektörüdür.

3.3.3.3.3. Ankete Katılan Firmaların Faaliyet Yılları

Ankete katılım gösteren firmaların kaç yıldır faaliyet gösterdiği, tablo 31’de ele alınmıştır. Tablo 31’den de görüldüğü gibi; 66 firma (%18.3) 0–5, 90 firma (%25) 6–11, 78 firma (%21.6) 12–17, , 23 firma (%6.3) 18–23, 10 firma (%2.7) 24–29 yıl ve 13 firma ise (%3.6) 30 yıldan daha uzun zamandan beri faaliyet göstermektedir.

Tablo 31: Firmaların Faaliyet Yılı

	Firma Sayısı (f)	Oranı (%)
0-5 Yıl Arası	66	18.3
6-11 Yıl Arası	90	25
12-17 Yıl Arası	78	21.6
18-23 Yıl Arası	23	6.3
24-29 Yıl Arası	10	2.7
30+...	13	3.6
Belirtilmemiş	80	22.2
TOPLAM	360	100

3.3.3.3.4. Firmalarda Çalışmakta Olan Kişi Sayısı

Tablo 32’den de görüldüğü gibi anketin yapıldığı 196 firmada (54.4) 0-9, 137 firmada (38.05) 10-49, 13 firmada (3.6), 5 firmada (1.3) 100-149, 3 firmada (0.8) 149-199 ve 2 firmada ise (0.5) 350’den daha fazla çalışan bulunmaktadır.

Tablo 32: Firmalarda Çalışmakta Olan Kişi Sayısı

	Firma Sayısı (f)	Oranı (%)
0-9 Arası Çalışan	196	54.4
10-49 Arası Çalışan	137	38.05
50-99 Arası Çalışan	13	3.6
100-149 Arası Çalışan	5	1.3
149-199 Arası Çalışan	3	0.8
200-249 Arası Çalışan	-	-
250-299 Arası Çalışan	-	-
300-349 Arası Çalışan	-	-
350+...	2	0.5
Belirtilmemiş	4	1.1
TOPLAM	360	100

Yapılan ankette 0-9 arası çalışan firmaların çoğunlukta olmasının en temel nedeni ülkemizde ve Sakarya ilinde limitet şirketlerin hemen hemen hepsinde 0-9 arası çalışan olmasından kaynaklanmaktadır. Zaten gerçekleştirilen ankete katılanların %90’ını Ltd’ler oluşturmaktadır.

Gerçekleştirilen ankette çalışan kişi sayısı arttıkça firmalardaki profesyonel kişilerinde arttığı tahmin edilmektedir. Kaldı ki firmalarda çalışan kişi sayısı ile firmaların kurumsallaşma düzeyleri arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu daha önce yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir.

3.3.3.3.5. Firmaların Kaç Yıldır Kurumlar Vergisi Mükellefi Olduğunun Tespiti

Tablo 33’de firmaların kaç yıldır kurumlar vergisi mükellefi olduğu gösterilmektedir. Tablodan da görüldüğü gibi ankete katılım gösteren firmaların 83 tanesi (%23.05) 1-5, 106 tanesi (%29.4) 6-10, 104 tanesi (%28.8) 11-15, 33 tanesi (%9.1) 16-20 yıldır ve 26 tanesi (%7.2) 21 yıldan daha uzun zamandır kurumlar vergisi mükellefi olarak faaliyet göstermektedir.

Tablo 33: Firmaların Kaç Yıldır Kurumlar Vergisi Mükellefi Olduğunun Tespiti

	Firma Sayısı (f)	Oranı (%)
1-5 yıl	83	23.05
6-10 yıl	106	29.4
11-15 yıl	104	28.8
16-20 yıl	33	9.1
21-+...	26	7.2
Belirtilmemiş	8	2.2
TOPLAM	360	100

Ankete katılım gösteren firmaların faaliyet yılları ile kaç yıldır kurumlar vergisi mükellefi olduğunu karşılaştırdığımızda ortada doğrusal bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

3.3.3.3.6. Firmaların Toplam Sermayesi ve En Son Beyan Ettiği Kurumlar Vergisi Matrahı

Firmaların toplam sermayesi ile en son beyan edilen kurumlar vergisi matrahı arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu ortaya koymak amacıyla anketin birinci kısmında sorular hazırlanmıştır. Ayrıca firmanın kuruluş yılı, firmada çalışan sayısı, firmanın kaç yıldır kurumlar vergisi mükellefi olduğu ile toplam sermayesi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak diğer amaçları oluşturmaktadır. Ancak firmaların çoğunluğu bu iki soruyu

yanıtsız bırakmıştır. Soruya cevap veren firmaların genelleme yapılabilecek sayıda olmaması, güvenilir bir şekilde analiz yapılmasını engellemiştir.

3.3.3.4. Anketin 2. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi

Anketin bu kısmında, kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşmesinin ekonomik etkilerinin ölçmek amacıyla 14 soru hazırlanmıştır. Bu soruların hazırlanmasında 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Bu kısımda 14 ayrı değerlendirme yerine birbiriyle ilişkisi olan anket soruları bir araya getirilerek analiz yapılmıştır.

3.3.3.4.1. %20'ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Kayıt Dışı Ekonomi, Vergi Gelirleri, İstihdam Oranları, Ekonomik Büyüme ve Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkisinin Tespiti

Çalışmanın bu bölümünde 2006 yılı itibariyle %20'ye düşen kurumlar vergisi oranının ekonomik etkileri analiz edilecektir. Bu amaçla kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşürülmesinin kayıt dışı ekonomi, vergi gelirleri, istihdam oranları, ekonomik büyüme ve ekonomik gelişme üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bilindiği gibi herhangi bir vergide oran indirimine gidilmesinin çeşitli ekonomik etkileri bulunmaktadır. Örneğin; gelir vergisi alanındaki tarife değişikliği veya tarifelere denk gelen oranlardaki değişiklikler gelir vergisi mükelleflerinin kazançlarını etkileyebilir. Bu durumdan mükelleflerin tüketim, tasarruf alışkanlıkları da etkilenmektedir. Dolayısıyla vergi alanında yapılan oran indiriminin önemli ekonomik etkileri bulunmaktadır. Kurumlar vergisi alanında yapılan oran indiriminin ekonomik etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılan anket çalışmasının sonuçları tablo 34'de gösterilmektedir.

Tablo 34: %20'ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Ekonomik Etkilerinin Tespiti

No	Kurumlar Vergisi Oranının %30'dan %20'ye Düşmesinin Ekonomik Etkileri	Tamamen Katılıyor		Kısmen Katılıyor		Kararsız		Kısmen Katılmıyor		Hiç Katılmıyor	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Kayıt dışı ekonomiyi azaltma yönünde olumlu bir gelişmedir.	189	52.5	131	36.38	14	3.8	9	2.5	13	3.6
2	Vergi gelirlerinin artırma yönünde olumlu bir gelişmedir.	177	49.1	130	36.1	20	5.5	16	4.4	12	3.3
3	İstihdam oranlarını artırma yönünde olumlu bir gelişmedir.	142	39.4	124	34.4	44	12.2	21	5.8	23	6.3
4	Ülkemizin ekonomik olarak büyüme içerisinde olduğunu gösterir.	115	31.9	110	30.6	65	18.1	21	5.8	44	12.2
5	Ekonomik istikrarın sağlanmasında önemli bir gelişmedir.	185	51.4	112	31.1	34	9.4	15	4.2	10	2.8
6	Ekonomideki değişimler bu alana kısa sürede yansıtılır.	100	27.8	126	35	78	21.7	26	7.2	23	6.4

Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerinin tespit edilmeye çalışıldığı ankette, “kurumlar vergisinin %30'dan %20'ye düşürülmesini nasıl karşılıyorsunuz” ifadesindeki soruda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Kurumlar vergisi oranının %20'ye düşürülmesinin kayıt dışı ekonomiyi azaltma yönünde olumlu bir gelişme olacağına katılanların oranı %90 civarındayken katılmayanların oranı ise %6 civarında gerçekleşmiştir. Bu durum kurumlar vergisi oranı ile kayıt dışı ekonomi oranları arasında doğrusal bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin vergi gelirlerini artırma yönünde olumlu bir gelişme olacağına katılanların oranı %80 civarındayken katılmayanların oranı ise %8 civarında gerçekleşmiştir. Son iki yılda gerçekleşen bütçe gerçekleştirmelerine bakıldığında 2006 yılında kurumlar vergisi tahsilâtı azalsa da 2007 ve 2008 yılının mart ayı dâhil olmak üzere kurumlar vergisi tahsilât miktarları artmıştır
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin istihdam oranlarını artırma yönünde olumlu bir gelişme olacağına katılanların oranı %75 civarındayken katılmayanların oranı ise %15 civarında gerçekleşmiştir. Bilindiği gibi kurumlar

vergisi oranının %30'dan %20'ye düşürülmesinin en temel amacı yabancı sermayeyi ülkeye çekerek istihdam oranlarını arttırmaktır. Ülkemize yapılan küresel sermaye yatırımları ise son yıllarda artmıştır. Bu durum kurumlar vergisi oranını düşürmenin ülkeye yapılan yabancı sermaye yatırımlarını artırma yönünde olumlu bir gelişme olduğunu göstermektedir.

- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin ülkemizin ekonomik olarak büyüme içerisinde olduğuna katılanların oranı %65 civarındayken katılmayanların oranı ise %20 civarında gerçekleşmiştir.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin ekonomik istikrarın sağlanmasında olumlu bir gelişme olduğuna katılanların oranı %85 civarındayken katılmayanların oranı ise %8 olarak gerçekleşmiştir.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin ekonomideki değişimlerin bu alana kısa sürede yansıtıldığına katılanların oranı %55 civarındayken katılmayanların oranı ise %14 civarında gerçekleşmiştir.

3.3.3.4.2 %20'ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Firma Davranışlarına Etkisi

Bu kısımda 2006 yılı itibariyle %20'ye düşen kurumlar vergisi oranının kurumlar vergisi mükelleflerinin yatırım, üretim ve tasarruf yapma planı, borç yükü, sattıkları malın maliyeti ve piyasada rekabet edebilme seviyeleri üzerindeki etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bilindiği gibi vergi oranlarını arttırdığımızda mükelleflerin ödeyeceği vergi miktarları da artacağından alınacak tasarruf, yatırım, üretim vb. kararları bu durumdan etkilenir. Kurumlar vergisi alanında yapılan oran indiriminin yatırım, üretim ve tasarruf yapma planı, borç yükü, satılan malın maliyeti ve piyasada rekabet edebilme seviyesi üzerindeki etkisini tespit amacıyla tablo 35 oluşturulmuştur.

Tablo 35: %20 Olan Kurumlar Vergisi Oranının Firma Davranışlarına Etkisi

No	%20 Olan Kurumlar Vergisi Oranının Firma Davranışlarına Etkisi	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Kısmen Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
7	Firmamızın yatırım yapma planını arttırmıştır.	68	18.9	117	32.5	65	18.1	38	10.6	67	18.6
8	Firmamızın üretim yapma planını arttırmıştır.	62	17.2	102	28.3	67	18.6	37	10.3	84	23.3
10	Firmamızın borç yükünü azaltmıştır.	106	29.4	114	31.7	41	11.4	41	11.4	51	14.2
11	Firmamızın tasarruf yapma eğilimini arttırmıştır.	97	26.9	116	32.2	50	13.9	40	11.1	51	14.2
12	Firmamız tarafından üretilen mal ve hizmetin maliyetini etkilemiştir.	117	32.5	116	32.2	41	11.4	25	6.9	56	15.6
13	Firmamızın piyasa da rekabet etme düzeyini yükseltmiştir.	87	24.2	116	32.2	54	15	27	7.5	71	19.7

Kurumlar vergisi oranının %20'ye düşmesinin firma davranışlarına etkisinin tespit edilmeye çalışıldığı anket çalışmasında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin firmaların yatırım yapma planını arttırdığına katılanların oranı %55 civarında gerçekleşirken katılmayanların oranı ise %30 civarında gerçekleşmiştir. Bilindiği gibi kurumlar vergisi oranının düşürülmesi firmanın ödeyeceği vergi miktarını düşüreceğinden firmanın kullanılabilir gelirinin artmasını sağlayacaktır. Bu durum, firmanın ileride gerçekleştireceği yatırımlar için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin firmaların üretim yapma planını arttırdığına katılanların oranı %40 civarında gerçekleşirken katılmayanların oranı ise %35 civarında gerçekleşmiştir.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin firmaların borç yükünü azaltacağına katılanların oranı %60 civarında gerçekleşirken katılmayanların oranı ise %25 civarında gerçekleşmiştir. Bu durum kurumlar vergisi oranında yapılan indirim sonucunda firmanın kullanabileceği geliri artacağından borçlanma gereksinimleri de azalacağını göstermektedir.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin firmaların tasarruf yapma eğilimini arttıracığına katılanların oranı %60 civarında gerçekleşirken katılmayanların oranı ise %25 civarında gerçekleşmiştir. Bilindiği gibi tasarruf belli bir dönem

de kazancın tüketime gitmeyen kısmını ifade eder. Yani kazanç miktarı arttıkça tasarruf miktarının da artacağı beklenir. Kurumlar vergisi oranının düşürülmesi firmaların gelirini arttıracığından tasarruf miktarının da artması beklenir.

- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin firma tarafından üretilen mal ve hizmetin maliyetini etkilediğine katılanların oranı %65 civarında gerçekleşirken katılmayanların oranı ise %22 civarında gerçekleşmiştir. Bu durum kurumlar vergisinin firma tarafından üretilen mal ve hizmetin maliyetini etkilediğini ve sonuçta da üretilen mal ve hizmetin fiyatında bir artma veya azalmanın görülebileceğini göstermektedir.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin firmaların piyasa da rekabet etme düzeyini yükselttiğine katılanların oranı %60 civarında gerçekleşirken katılmayanların oranı ise %27 civarında gerçekleşmiştir. Firmaların piyasada büyük sermayeli kuruluşlarla rekabet edebilmesi için kazanç miktarında bir azalmanın olmaması gerekmektedir. Türkiye’de KOBİ’lerin mevcut durumunu göz önüne alındığında kurumlar vergisi alanında yaşanan oran indiriminin önemi daha da artmaktadır.

3.3.3.4.3. Mükelleflerin %20’ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranına Bakışı

Bu bölümde %20’ye düşen kurumlar vergisi oranının mükelleflerce ne şekilde karşılandığı tespit edilecektir. Bu amaçla sorulan soruya verilen cevaplar tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36: %20 Olan Kurumlar Vergisi Oranına Mükelleflerin Bakışının Tespit Edilmesi

No	%20 Olan Kurumlar Vergisi Oranına Mükelleflerin Bakışı	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Kararsızım		Kısmen Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
14	%20 olan kurumlar vergisi oranını fazla buluyorum ve daha da düşürülmesini istiyorum.	210	58.3	55	15.3	37	10.3	19	5.3	34	9.4

Tablo 36'dan da görüldüğü gibi %20'ye düşen kurumlar vergisi oranını yüksek bulan katılımcıların oranı %75 civarında gerçekleşirken katılmayanların oranı ise %15 civarında gerçekleşmiştir.

İşsizlik sorunun ünümüzün en önemli sorunlarından biri olduğu düşünüldüğünde kurumlar vergisi oranının daha da düşülmesi yeni istihdam alanlarının yaratılmasında etkili olacağını söylenebilir.

3.3.3.5. Anketin 3. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu kısmında kurumlar vergisi mükelleflerinin hangi indirim, istisna, muafiyet ve teşvikten daha çok yararlandığı, firmaların uygulanan indirim, istisna, muafiyet ve teşviklerin hangi alanda yoğunlaşmasını istediği ve firmaların gelir vergisi mükellefi değil de kurumlar vergisi mükelleflliğini seçme nedenleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Aşağıdaki tabloda ankete katılan firmaların yararlanmış olduğu indirim ve giderlerin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 37: Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılan İndirim ve Giderler

Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılan Bazı İndirim ve Giderler	Kurumlar Vergisi Kanunundaki Hangi İndirim Veya Giderden Yararlanıyorsunuz?	
	f	%
Genel kurul toplantıları için yapılan giderler ile birleşme, devir, bölünme fesih ve tasfiye giderleri	36	10
Beş yılı geçmemek şartıyla geçmiş yılların beyannamelerinde yer alan zararlar üzerinden yapılan indirim	107	29.7
AR-GE indirimi	36	10
Çalışanların yiyecek, giyecek, sigorta prim vb. giderleri	246	68.3
Kuruluş ve örgütlenme giderleri	50	13.9
Seyahat ve ikamet giderleri	81	22.5

Tablo 37'den de görüldüğü gibi ankete katılan firmaların sadece 36'sı (10) genel kurul toplantıları için yapılan giderler ile birleşme, devir, bölünme fesih ve tasfiye

giderlerinden yararlanmaktadır. Geriye kalan firmaların 324'ü çeşitli nedenlerden dolayı bu giderden yararlanmamaktadır.

Ankete katılan firmaların 107'si (%29.7) beş yılı geçmemek şartıyla geçmiş yılların beyannamelerinde yer alan zararlar üzerinden yapılan indirim'den yararlanırken 253'ü ise yararlanmamaktadır. AR-GE indiriminden yararlanan firmaların sayısı 36, çalışanların yiyecek, giyecek, sigorta prim vb. giderlerinden yararlanan firmaların sayısı 246 (%68.3), kuruluş ve örgütlenme giderlerinden yararlananların sayısı ise 50 (%13.9) olarak gerçekleşmiştir. Son olarak Seyahat ve ikamet giderlerinden yararlanan firmaların sayısı ise 81 (%22.5) olarak gerçekleşmiştir.

Firma yetkilileri kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim veya giderlerden istenilen düzeyde yararlanılamamasının nedeni olarak; bu indirim veya giderleri takip edecek düzeyde personelinin olmamasını, bu indirim veya giderlere ihtiyacının olmamasını göstermişlerdir. Ayrıca bu indirim veya giderlerin firmaya ekonomik anlamda fazla bir katkısının olmayacağını düşünen firma yetkilileri de bulunmaktadır.

Firmaların kurumlar vergisi alanında uygulanan istisnalardan yararlanma düzeyleri ise tablo 38'de gösterilmektedir.

Tablo 38: Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılan İstisnalar

Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılan Bazı İstisnalar	Kurumlar Vergisi Kanunundaki Hangi İstisnadan Yararlanıyorsunuz?	
	f	%
İştirak Kazançları İstisnası	46	12.8
Taşınmaz ve İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnası	60	16.7
Emisyon Primi İstisnası	11	3.1
Yatırım Fon ve Ortaklarının Kazançlarına İlişkin İstisna	49	13.6

Tablo 38'den de görüldüğü gibi firmaların 46'sı (%12.8) iştirak kazançları istisnasından, 60'ı (%16.7) taşınmaz ve iştirak hissesi satış kazancı istisnasından, 11'i

(%3.1) emisyon primi istisnasından yararlanırken 49'u (%13.6) ise yatırım fon ve ortaklarının kazançlarına ilişkin istisnadan yararlanmaktadır.

Firmaların faaliyet gösterdiği sektörlere tanınan indirim, istisna ve muafiyetlerle diğer sektörlere tanınan indirim, istisna ve muafiyetleri karşılaştırmak amacıyla sorulan soruya ankete katılan firmaların 49'u (%13.6) kendi faaliyet gösterdiği sektörlere tanınan indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının diğer sektörlere tanınan indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarından daha geniş ve adaletli olduğunu ifade ederken 131'i ise (36.4) daha dar ve adaletsiz olduğunu ifade etmişlerdir.

Anket çalışmasının 3. bölümünde sorulan bazı soruların güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılan "t-testi" ne ilişkin sonuçlar aşağıdaki tablo yardımıyla gösterilmiştir.

Tablo 39: %20'ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Ankete Katılan Firmaların Yatırım Yapma Planlara Etkisi

		Ortalama	(%)	t	p
<i>Daha önceden yatırım indiriminden yararlanan firmaların kurumlar vergisi oranının %20'ye düşmesi sonucunda yatırım yapma planlarının tespit edilmesi</i>	Evet	52	2.38	-2,198	0,029
	Hayır	303	2.83		
	Evet	51	2.49	-2,791	0,015
	Hayır	301	3.01		

Bilindiği gibi yatırım indirimi uygulaması etkin bir şekilde kullanılmadığı gerekçesiyle 5520 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak ankete katılan firmalardan daha önceden yatırım indiriminden yararlanan firmalar kurumlar vergisi oranının %20'ye düşmesini olumlu karşılamış, bu durumun yatırım yapma planları arttırdığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla yatırım indiriminin kalkmasıyla yatırım yapma planları azalan firmalar, kurumlar vergisi oranının %20'ye düşürülmesiyle bu alandaki kayıplarının ortadan kalktığını savunmuşlardır.

Kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyetlerden etkin bir şekilde yararlanmayan firmaların kurumlar vergisi oranının %20'ye düşmesi sonucu piyasada

rekabet etme düzeylerinin artıp artmadığını tespit etmek amacıyla ulaşılan “t” testinin sonuçları ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 40: %20’ye Düşen Kurumlar Vergisi Oranının Firmaların Rekabet Etme Düzeylerine Etkisi

<i>Kurumlar Vergisi Oranının %20’ye Düşmesinin İndirim, İstisna ve Muafiyetlerden Etkin Bir Şekilde Yararlanmayan Firmaların Rekabet Düzeyine Etkisinin Tespiti</i>		Ortalama	(%)	t	p
	Evet	142	2,84	1,995	0,047
	Hayır	213	2,53		

Tablo 40’den de görüldüğü gibi yapılan “t-testi” sonucunda “t” değeri 1,995, “p” değeri ise 0.047 çıktığından anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır. Buna göre kurumlar vergisi oranının %30’dan %20’ye düşmesi bu alanda faaliyet gösteren ve indirim, istisna ve muafiyetlerden etkin bir şekilde yararlanmayan firmaların piyasada rekabet etme düzeylerini yükseltmiştir diyebiliriz. Çünkü firmaların ödeyeceği vergi miktarı azalmıştır.

Aşağıdaki tabloda ise ankete katılan firmaların en çok hangi teşviklerden yararlanmak istedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 41: Firmaların Yararlanmak İstedikleri Teşvikler

Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılmasını İsteddiğiniz Teşvikler	Firmanız	
	f	%
Uzun Vadeli ve Düşük Faizli Yatırım Kredisi	220	61.1
Belli Bir sayının Üstünde İşçi Çalıştırma Karşılığında Vergi Teşviki	68	18.9
Enerjide İndirimli Fiyat Uygulaması	49	13.6
Dış Pazar İçin Bilgi, Tanıtma ve Araştırma Desteği	43	11.9

Tablo 41’den de görüldüğü gibi ankete katılan firmaların 220’si (%61.1) uzun vadeli ve düşük faizli yatırım kredisi talep etmektedirler. Bu teşvik mükelleflerce en çok talep

edilen teşviktir. Firmaların 68'i (%18.9) ise belli bir sayının üstünde işçi çalıştırma karşılığında vergi teşvikini talep ederken 49'u (%13.6) ise enerjide indirimli fiyat uygulamasını talep etmektedir. Ayrıca dış pazar için bilgi, tanıtma ve araştırma desteğini talep eden firma sayısı ise 43 (%11.9) olarak gerçekleşmiştir.

Aşağıdaki tabloda ise firmaların kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyetliklerin en çok hangi alanda yoğunlaşmasını talep ettikleri gösterilmektedir.

Tablo 42: Firmaların Yararlanmak İstedikleri İndirim-İstisna ve Muafiyetler

Kurumlar Vergisi Alanında Kullanılmasını İstediğiniz İndirim-İstisna ve Muafiyetler	Firmanız	
	f	%
İndirim-istisna ve muafiyetlikler yatırım alanında yoğunlaşsın.	205	56.9
İndirim-istisna ve muafiyetlikler üretim alanında yoğunlaşsın.	176	48.9
İndirim-istisna ve muafiyetlikler istihdam alanında yoğunlaşsın.	149	41.4
İndirim-istisna ve muafiyetlikler sağlık alanında yoğunlaşsın.	84	23.3
İndirim-istisna ve muafiyetlikler eğitim alanında yoğunlaşsın.	89	24.7

Anketin bu kısmında sorulan soruya firma yetkililerinin birden fazla şıkkı işaretleme şansı bulunmaktadır. Tablo 42'den de görüldüğü gibi firmaların 205'i (56.9) indirim, istisna ve muafiyetliklerin yatırım alanında yoğunlaşmasını talep ederken 176'sı (%48.9)' üretim alanında yoğunlaşmasını talep etmektedir.

Kurumlar vergisi alanında uygulanan muafiyetlere göz atıldığında bu muafiyetliklerin daha çok kamu kuruluşları ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu durumun piyasada faaliyet gösteren firmaların rekabet düzeyini etkileyip etkilemediğini tespit etmek amacıyla sorulan "kurumlar vergisi alanında uygulanan muafiyetlerin daha çok kamu kuruluşları ile ilgili olması firmanızın rekabet düzeyini nasıl etkiliyor" sorusuna ankete katılan firmaların 167'si (46.4) bu durumun haksız rekabete yol açtığını, 132'si (36.7) bu durumda kamu kurumlarıyla rekabet edebilmemiz için toplam maliyetleri azaltma yoluna gittiklerini, 44'ü ise (12.2) bu durumun firmamızın rekabet düzeyini etkilemediğini savunmaktadır.

Tablo 43’de ise ankete katılan firmaların mal veya hizmet üretimlerinde en önemli gördükleri faktörün ne olduğu gösterilmektedir.

Tablo 43: Firmaların Mal veya Hizmet Üretimlerini Arttırmada En Önemli Gördükleri Faktörler

Önem Sırası	Ankete Katılan Firmaların Mal ve Hizmet Üretimlerini Arttırmada En Çok Talep Ettikleri Faktörler	Firmanız	
		f	%
1.	Kurumlar vergisinde oran indirimine gidilmesi	139	38.6
2.	Teşviklerin kapsamının genişletilmesi	95	26.4
3.	İndirim-istisna ve muafiyet uygulamalarının kapsamının genişletilmesi	59	16.4
4.	Elektrik, su vb. giderlerde indirimde gidilmesi	44	12.2

Tablo 43’den de görüldüğü gibi ankete katılan firmaların 139’u (%38.6) üretmiş oldukları mal veya hizmetin arttırılmasında en önemli faktörü kurumlar vergisi oranını düşürülmesi olarak görürken 150 tanesi (%41.6) ise kurumlar vergisi alanındaki oran indirimini önemli görmektedir.

Ankete katılan firmaların kurumlar vergisi mükellefi olmayı niçin istediklerini tespit etmek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar tablo 44 yardımıyla görülmektedir.

Tablo 44: Firmaların Kurumlar Vergisi Mükellefiyetliğini Tercih Etme Nedenleri

Niçin Gelir Vergisi Mükellefi Değilsiniz?	Firmanız	
	f	%
Kurumlar vergisi mükellefi olmam daha az vergi ödememi sağlıyor.	101	28.1
Kurumlar vergisi mükellefi olmam hukuki açıdan daha fazla avantaj sağlıyor.	164	45.6
Kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim-istisna ve muafiyetliklerin daha fazla olması	68	18.9
Kurumlar vergisi alanında uygulanan “Sınırlı Sorumluluk” ilkesi	54	15

Tablo 44’de geçen soruya firmaların birden fazla işaretleme yapma hakları bulunmaktadır. Bu sorunun sorulmasındaki amaç, kurumlar vergisi mükelleflerinin bu alanda bilgisinin olup olmadığını tespit etmektir. Çünkü ülkemizdeki kurumlar vergisi mükelleflerinin birçoğu daha az vergi ödediklerini düşündükleri için kurumlar vergisi mükellefiyetliğini tercih etmektedirler. Yapılan ankette kurumlar vergisi mükelleflerinin çoğunun sahip olduğu ayrıcalıklardan haberinin olmadığı gözlemlenmiştir.

Ankete katılan firmaların 101’i (%28.1) daha az vergi ödediği için kurumlar vergisi mükellefiğini tercih ederken, 164’ü (%45.6) kurumlar vergisi mükellefi olmanın hukuki açıdan daha fazla avantaj sağladığını düşündüğü için tercih etmişlerdir.

Yapılan anket çalışmasından kurumlar vergisi mükelleflerinin bu alanda uygulanan indirimi istisna ve muafiyet uygulamalarından etkin bir şekilde yararlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Kurumlar vergisi uzun süreden beri ülkelerin üzerinde tartıştığı önemli bir vergidir. Özellikle gelir vergisi varken kurumlar vergisinin varlık nedeninin ne olduğu, kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının ne şekilde olması gerektiği ve kurumlar vergisi oranının hangi düzeyde olması gerektiği kurumlar vergisi alanında tartışılan önemli konulardır.

Kurum olmanın sağlamış olduğu “*sınırlı sorumluluk*” avantajı kurumların riskli işlere girişmelerinin önünü açmaktadır. Ayrıca kurumun hisse senedi ve tahvil ihraç etmek yoluyla sermaye piyasasından borç bulabilme imkânının olması da yapılacak olan yatırımlarda nakit darlığı çekildiğinde şirketlerin başvurabileceği önemli yollardan biridir. Ancak bu nedenlere dayanarak kurumları vergilendirmek verginin varoluş nedenlerine aykırı görülmektedir.

Son yıllarda AB ülkelerinde vergi uyumlaştırması alanında yapılan çalışmalar etkisini göstermiş ve birçok ülkede kurumlar vergisi oranları azalmıştır. AB’ye tam üye olma yolunda ilerleyen Türkiye’de bu alanda gerçekleşen gelişmeleri yakından takip etmiş ve kurumlar vergisi oranını 2006 yılında düşürmüştür. Türkiye’de kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin bir diğer nedeni ise küresel sermayeli yatırımları arttırmaktır.

1950 yılından beri uygulanan kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki payı hiçbir yıl %15’in üzerine çıkmamıştır. Kurumlar vergisinin vergi gelirleri içindeki ortalaması ise %7,7 olarak gerçekleşmiştir. Son 10 yıla bakıldığında ortalamanın %9,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Kurumların tasarruf, yatırım, maliyet, üretim, harcama, borçlanma alışkanlıklarını direkt etkileme özelliğine sahip olan kurumlar vergisi oranının düşürülmesi devleti vergi gelirleri açısından çok büyük bir kayba uğratmayacaktır. Aksine kayıt altına alınan kurumların sayısı artacağından vergi tabanı genişleyecek ve vergi kayıp ve kaçak oranları azalacaktır.

Kurumlar vergisi oranının %30 olduğu 2005 yılında kurumlar vergisi mükellefi sayısı 593.166’dır. 2007 yılına gelindiğinde ise kurumlar vergisi oranı %20 olarak uygulanmış ve mükellef sayısı 634.569’a yükselmiştir. 2008 Mart ayı itibariyle ise kurumlar vergisi mükellef sayısı 640.532’dir. Dolayısıyla kurumlar vergisi oranındaki gerilemeyle gelir

kaybına uğrayan devletimizin bu gelir kaybının telafisini artan kurumlar vergisi mükellef sayısıyla karşıladığı görülmektedir.

Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin küresel sermayeli yatırımların artmasını sağlamıştır. Küresel sermayeli yatırımların artmasını sağlayan faktörler ise vergi teşvik kapsamının genişletilmesi, ülke ekonomisindeki istikrar ile birlikte ülkemize duyulan güvenin artması ve kurumlar vergisi oranının düşürülmesi olarak sayılabilir. Uluslar arası yatırımlardan Türkiye'nin, 2000 yılından önce aldığı pay yılda ortalama 1 milyar dolarken bu rakam 2003 yılında 1,7 milyar dolara, 2004'te 2,9 milyar dolara, 2005'te 10 milyar dolara, 2006'da 20 milyar dolara çıkmıştır. 2007 yılında ise bu rakam 21 milyar 873 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Kurumlar vergisi alanındaki temel sorunların; kurumlar vergisi oranının yüksekliği, kurumlar vergisi uygulamasının mükellefleri üzerinde yaratmış olduğu birtakım olumsuz etkiler, indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları, kurumlar vergisinin yansımalarının söz konusu olması halinde ortaya çıkabilecek sorunlar ve serbest bölge uygulamaları sunucunda ortaya çıkan haksız rekabet ortamından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca kurumlar vergisi mükelleflerin kazançları üzerinden alındığından yüksek oranlı bir kurumlar vergisi firmaların kazançlarının azalmasına neden olacaktır. Bu durum da firmaların yapacağı tasarruf miktarını azaltacağından firmalar tarafından yapılacak olan yatırımlar kısıtlanmış olur. Kurumlar vergisi oranından kaynaklanan sorunların minimum seviyede tutulması için kurumlar vergisi oranının ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullarla göre en makul seviyede ayarlanması gerekmektedir.

Kurumlar vergisinin ekonomik etkilerini ve kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşürülmesinin ne gibi sonuçlar doğurduğunu ortaya koymak amacıyla Sakarya ilini kapsayan bir alan araştırması yapılmıştır. Yapılan alan araştırmasına her meslek grubundan firma dâhil edilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili Sakarya ilinde daha önceden bir araştırmanın yapılmamış olması gerek bu konuda araştırma yapacak olanlara gerekse %20'ye düşen kurumlar vergisi oranının mükelleflerce nasıl karşılandığının tespit edilmesine imkân vermesi açısından çalışmanın önemi daha da artmaktadır.

Alan araştırması ile ilgili yürütülen anket çalışmasından çıkan sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Ankete katılan firma yetkilerinin yaklaşık %90'ı tarafından kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşmesi kayıt dışı ekonomi oranlarının azaltılması açısından olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Bu durum vergi oranlarının düşürülmesi ile kayıt dışı ekonomi oranları arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.
- Kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşmesi ankete katılım gösteren firma yetkilerinin yaklaşık %85'i tarafından vergi gelirlerini artırma yönünde olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Dolayısıyla kurumlar vergisi oranı azalırken vergi tabana yayılacağı ve bu alandaki kayıt dışı ekonomi oranları azalacağı için vergi gelirlerinin olumlu bir şekilde etkileneceği söylenebilir.
- Bilindiği gibi küresel sermayeli kuruluşlar yatırımlarını işçilik masrafları ve vergi oranlarının düşük olduğu bölgelere yapmayı tercih ederler. Dolayısıyla vergi oranları düşürüldüğünde ülkeye yapılan yatırımların miktarı da artacağından bu durum yeni istihdam alanlarının yaratılmasına olanak sağlayacaktır. Bunu test etmek amacıyla sorulan soruyu ankete katılan firma yetkilerinin yaklaşık %75'i olumlu karşılamış ve ankete katılan firma yetkilileri tarafından kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin istihdam oranlarını artırma yönünde olumlu bir gelişme olacağı savunulmaktadır.
- Kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin ekonomik büyümeyi arttıracığını savunan firma yetkililerinin oranı yaklaşık %65 olarak gerçekleşmiştir.
- Kurumlar vergisi oranının düşmesini firma yetkililerinin yaklaşık %70'i firmalarının yatırım yapma planını arttıracığını savunurken yaklaşık %60'ı borç yükünün azaltacağını, rekabet etme düzeylerini yükselteceğini, üretim ve tasarruf eğilimlerinin olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu durum tez boyunca savunulan kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin ekonomik anlamda etkili olacağı görüşünü desteklemektedir.
- Kurumlar vergisi oranı arttığında mal veya hizmet üreten firmaların ödeyeceği vergi miktarı da artacağından dolayı firmalar ödedikleri vergiyi mal veya hizmetin fiyatını arttırarak telafi etme yolunu tercih edebilirler. Zira firma yetkililerinin yaklaşık %65'i vergi oranının düşmesinin veya yükselmesinin

firma tarafından üretilen mal veya hizmetlerin fiyatını etkilediğini ifade etmişlerdir.

- Ankete katılan firma yetkililerinin %75'i tarafından kurumlar vergisi oranının %20'ye düşürülmesi yeterli görülmemiş ve daha da düşürülmesinin gerektiği vurgulanmıştır. Ülkemizde %20 olan kurumlar vergisi oranı OECD ve Avrupa Birliği ortalamasına göre daha düşüktür. Bu yüzden ülkemizdeki kurumlar vergisi oranının yüksek olduğunu söylemek hatalı olacaktır. Ancak 2006 yılından itibaren kurumlar vergisi oranının düşürülmesi ülkemize çeşitli açılardan fayda sağladığından oranının kademeli olarak düşürülmesinin ülkemizi ekonomik ve mali açıdan zarara uğratmayacağı söylenebilir.
- Kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim, istisna ve muafiyetlerin hangi alanda yoğunlaşmasını tespit etmek amacıyla sorulan soruya firma yetkililerinin %60'ı tarafından yatırım alanında yoğunlaşması şeklinde cevap verilmiştir. Firma yetkililerince bu durumun nedeni üretilen mal veya hizmet miktarının artırılması olarak gösterilmektedir.
- Ankete katılan firma yetkililerinin yaklaşık %50'si kurumlar vergisi mükellefi olmanın, gelir vergisi mükellefi olmaya göre hukuki açıdan daha fazla avantaj sağlayacağını belirtmektedirler. Yaklaşık %30'u ise daha az vergi ödemeyi sağladığı için kurumlar vergisi mükellefi olmayı tercih ettiklerini vurgulamışlardır.

Anket sonuçlarından da görülmektedir ki %20'ye düşen kurumlar vergisi oranının daha da düşürülmesi, kurumlar vergisinin mükellefleri üzerindeki yükünün azaltılması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca kurumlar vergisinin firmaları ekonomik olarak etkilediği tespit edilmiştir. Bu etkiler de tasarruf, yatırım, üretim, rekabet etme düzeyi, borç yükü, vb. alanlarda kendini hissettirmektedir. Kurumlar vergisinin olumsuz etkilerini en aza indirmek için; kurumlar vergisi oranının daha da düşürülerek bu alanda kullanılan indirim, istisna ve muafiyetlerin etkinlik düzeyinin artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ABAÇ, Selçuk (1974), *Kurumlar Vergisi Üzerine Bir İnceleme*, Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Yayınları, İstanbul.
- AKBULUT, Esin, (1994), *Kurumlar Vergisi Türkiye’de ki Uygulaması ve İktisadi Gelişme Üzerindeki Etkisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKDOĞAN, Abdurrahman (2006), *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, 6. Baskı, Ankara.
- AKKAYA, Şahin, (1987), *Kurumlar Vergisinin Yansıması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKKAYA, Şahin (1993), *Kurumlar Vergisinin Yansıması*, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 35. Seri, Yıl:1991-1992, İstanbul.
- AKSOY, Şerafettin (1998), *Kamu Maliyesi*, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul.
- ALDEMİR, Şansal, (1997), *Kurumlar Vergisindeki İstisna ve Muafiyetlerin Makro Ekonomik Sonuçları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ATILGAN, Hasan (2004), *Vergilemenin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye’deki Durumunun Analizi*, T.C. Maliye Bakanlığı, Ankara.
- ATSO, (2007), “*Sakarya İş Rehberi 2007*”, Sakarya.
- AYDIN, Selda (1999), “ABD Kurumlar Vergisi Uygulaması”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Yıl: 18, Sayı: 130, Temmuz, s.7-29.
- AYDIN, Selda (1996), “ABD Vergi Sisteminde Kurum Kazancının Tesbiti ve Vergilendirilmesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Yıl:15, Sayı:93, Haziran, s.36-40.
- AUERBACH, Alan J. (1984), “The Economic Effects Of The Corporate Income Tax: Changing Revenues And Changing Views”,
<http://www.nber.org/papers/w1519.pdf>, 25.04.2008.

AUERBACH, Alan J. (2006), “Why Have Corporate Tax Revenues Declined? Another Look”, December,

http://www.econ.berkeley.edu/~auerbach/AJA_CESifo_revised.pdf,
24.04.2008

ANSİKLOPEDİK EKONOMİ SÖZLÜĞÜ (2006), Dünya Yayıncılık.

BAKIRCI, Fehim (2001), “Bütçe Politikalarının Mikro Ekonomik Etkileri”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl:6, Sayı:2, Cilt:2, s.43-59.

BATIREL, Ömer Faruk (1984), *Maliye Politikası ve Gelişmekte Olan Ülkeler*, Garanti Matbaacılık ve Neşriyat, İstanbul.

BİLA, Fikret, (1986), *Türkiye’de Kurumlar Vergisi Uygulamasının Mali ve Ekonomik Fonksiyonlarının Analizi (1950-1985)*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BİLİCİ, Nurettin (2006), *Vergi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara.

BOADWAY, Robin W. (1980), “Corporate Taxation and Investment: A Synthesis of the Neo-Classical Theory”, *Canadian Journal of Economics* 13, s.250-267.

BROCHIER, H., P. Llau, A. Michalet (1981), *Maliye Ekonomisi*, Çev., Adnan Erdaş, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Yayın No:160, Ankara.

BROWN, E. Cary (1965), “Kurumlar Vergisi ve Yatırımların Teşviki”, *Maliye Enstitüsü Tercümeleeri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.93-108.

BULAK, Muharrem, (1999), *Türkiye’de Kurumlar Vergisinin Avrupa Topluluğu’na Uyumlaştırılması Üzerinde Bir Çalışma*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BULUTOĞLU, Kenan (1962), *Vergi Politikası*, Maliye Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

BULUTOĞLU, Kenan (2004), *Türk Vergi Sistemi*, Batı Türkeli Yayıncılık, 8. Baskı, İstanbul.

- BÜYÜKÇULCU, Uğur, (2006), *Kurumlar Vergisinin Şirketlerdeki Vergi Yükü Üzerine Bir Değerlendirme, Isparta Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CEYLAN, S., M. Durkaya (2006), “Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme”, *Maliye Dergisi*, Sayı:150, Ocak-Haziran, s. 79-89.
- DALSGAARD, Thomas(2008), “Japan’s Corporate Income Tax-Overview and Challenges”, IMF Working Paper, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp0870.pdf>, 19.04.2008.
- DEİK(Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu), (2005), “Çek Cumhuriyeti Ülke Bülteni”, <http://www.eic.org.tr/up/download/2005CekCumhuriyeti-Mayis2005.pdf>, 20.04.2008
- DEMİRCAN, Esra Sivrekli (2003), “Vergilendirmenin Ekonomik Kalkınma ve Büyümeye Etkisi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:21, Temmuz-Aralık, s.97-116.
- DEVEREUX, M. P., R. Griffith, A. Klemm (2004), “Why Has The Uk Corporation Tax Raised So Much Revenue?”, The Institute For Fiscal Studies, <http://www.ifs.org.uk/wps/wp0404.pdf>, 01.04.2008
- DEVRİM, Fevzi, (1992), *Kurumlar Vergisinde Yer Alan İstisna ve Muafiyet Hükümlerinin Sermaye Birikimini ve Şirketleşmeyi Teşvik Edici Yönü*, Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırma Projesi.
- DJUROVIĆ, Jadranka (2002), “Corporate Income Tax In Eu Countries Comparative Analysis”, *Economics and Organization*, No:10, s.57-66, <http://facta.junis.ni.ac.yu/eao/eao2002/eao2002-08.pdf>, 22.04.2008.
- EDİZDOĞAN, Nihat (2007), *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayınevi, 9. Baskı, Bursa.
- EDWARDS, Chris (2007), “Corporate Tax Laffer Curve”, *Tax & Budget Bulletin*, No:49, November, http://www.cato.org/pubs/tbb/tbb_1107_49.pdf, 25.04.2008.

- EKER, Aytaç (2007), *Kamu Maliyesi*, Birleşik Matbaacılık, Sakarya.
- ERDEM, M., D. Şenyüz, İ. Tatlıoğlu (2006), *Kamu Maliyesi*, Ekin Kitabevi, 4. Baskı, Bursa.
- ERKAN, Hüsnü (1998), “Yeni Bir Teşvik Sisteminin Oluşturulmasına Yönelik Öneriler”, *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Haziran, Yıl: 35, Sayı:6, s.6.
- FAZZARİ, S., G. Hubbard, B. Peterson (1988), *Investment Financing Decision, and Tax Policy*, American Economic Review.
- FİDAN, Abdulvahit, (2006), *Türkiye’de Enerji Tüketimi Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- FRIEDMAN, Joel (2003), “The Decline Of Corporate Income Tax Revenues”, <http://www.cbpp.org/10-16-03tax.pdf>, 20.04.2008.
- GENÇYÜREK, Levent (2004), “Kamu Kuruluşlarına Ait Sosyal Tesislerin Vergilendirilmesi” http://www.alomaliye.com/levent_gencyurek_kamu_sosyal.htm, 09.04.2008.
- GENSER, Bernd (2001), “Corporate Income Taxation In The European Union: Current State And Perspectives”, <http://ctsi.anu.edu.au/publications/WP/17.pdf>, 20.04.2008.
- GİRAY, Filiz (2006), “Düz Oranlı Vergi ve Uygulamaları”, <http://www.muhasibetr.com/ozelbolum/020/>, 10.02.2008
- GORDON, Robert J. (1967), “The Incidence of the Corporation Income Tax in U.S. Manufacturing, 1925-1962” www.jstor.org/view/00028282/di950397/95p0251a/26?frame=noframe&userID=18cfeb7@sakarya.edu.tr/01cce4405f00501e3beab%dpi=3&config=cstor, 09.04.2008.
- GÖKÇE, Deniz, (2005), “Kurumlar Vergisi’ni Düşürüyorlar!”, *Akşam Gazetesi*, 5 Nisan 2005.

- GRAVELLE, Jane G. (1999), "The Corporate Income Tax: Economic Issues and Policy Options", *Tax Policy In The Real World-Chapter II*, Cambridge University, United States of America, s.15-27.
- GROTARD, Sandrine ve Pierre-Cyrille Hautcoeur, "Taxation of corporate profits, inflation and income distribution in France, 1914-1926", <http://www.pse.ens.fr/hautcoeur/taxation.pdf>, 21.04.2008.
- GÜNAYDIN, İhsan (2005), "Kurumlar Vergisi Oranlarındaki Uluslar arası Gelişmeler ve Türkiye'nin Kurumlar Vergisi İçin Olası Etkiler", *Vergi Dünyası*, Yıl:24, Sayı:288, Ağustos, s.117-133.
- GÜNDOĞAN, Mete (1997), *Refah Toplumu*, Vadi Yayınları, Ankara.
- GWARTNEY, James D. ve Richard L. Stroup (2006), *Temel Ekonomi*, Çev., Yıldırım Arsan, Liberte Yayınları, Ankara.
- HEAD, John G. (1997), "Company Tax Structure and Company Tax Incidence", *International Tax and Public Finance*, Kluwer Academic Publishers s.61-100, <http://www.springerlink.com/content/ggw85r22770j7076/fulltext.pdf>, 01.04.2008.
- HEREKMEN, Aykut (1976), *Genel Vergi Kuramı*, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.htm, 04.04.2007 (a).
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_9.xls.htm, 04.04.2008 (b).
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm, 04.04.2007 (c).
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/AIGMS/2007/TABLO_9.xls.htm, 04.04.2008 (d)
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/AIGMS/2008/TABLO_1.xls.htm, 04.04.2008 (e)
- <http://www.oyhukuk.gen.tr/file/docs/ltdnedir.doc>, 08.04.2008.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Prusya>, 10.04.2008.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-04/esg.htm>, 16.04.2008.

<http://www.sgb.gov.tr/MainEconomicIndicators/Temel%20Ekonomik%20G%C3%B6stergeler>, 16.04.2008.

http://www.alomaliye.com/talha_apak_kayitdisi_ekonomi.htm, 16.04.2008.

http://www.vergidegundem.com/publication_paper.asp?publication_paper_id=751, 17.04.2008.

http://en.wikipedia.org/wiki/United_Kingdom_corporation_tax#Rates, 19.04.2008.

<http://www.hmtokyo.jp/vergiler.htm>, 19.04.2008.

http://www.finfacts.ie/irelandbusinessnews/publish/article_10007581.shtml, 20.04.2008.

[http://www.oilis.oecd.org/oilis/2007doc.nsf/ENGDATCORPLOOK/NT000044D6/\\$FILE/JT03234150.PDF](http://www.oilis.oecd.org/oilis/2007doc.nsf/ENGDATCORPLOOK/NT000044D6/$FILE/JT03234150.PDF), 20.04.2008.

<http://www.cbpp.org/10-16-03tax.pdf>, 20.04.2008.

http://www.taxpolicycenter.org/taxfacts/Content/PDF/g7_historical_corp.pdf, 22.04.2008.

http://www.invest-in-france.org/uploads/files-en/07-07-06_171336_db_en_314_corporate_taxes_in_france.pdf, 22.04.2008.

<http://www.mkmusavirlik.com/?rot=ulkd&uid=24>, 22.04.2008.

<http://www.oyhukuk.gen.tr/file/docs/ltdnedir.doc>, 08.04.2008.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Prusya>, 10.04.2008.

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-04/esg.htm>, 16.04.2008.

<http://www.sgb.gov.tr/MainEconomicIndicators/Temel%20Ekonomik%20G%C3%B6stergeler>, 16.04.2008.

http://www.vergidegundem.com/publication_paper.asp?publication_paper_id=751,
17.04.2008.

http://en.wikipedia.org/wiki/United_Kingdom_corporation_tax#Rates, 19.04.2008.

<http://www.hmtokyo.jp/vergiler.htm>, 19.04.2008.

http://www.taxpolicycenter.org/taxfacts/Content/Excel/g7_historical_corp.xls,
19.04.2008.

http://www.finfacts.ie/irelandbusinessnews/publish/article_10007581.shtml,
20.04.2008.

http://www.intes.org.tr/06/resim_depo/raporlar/bulgaristan_raporu_WEB.pdf,
20.04.2008

http://www.seeda.co.uk/work_in_the_region/european_initiatives/joint_europe_committee/docs/June2003/Annex3Item9.doc, 20.04.2008

[http://www.oilis.oecd.org/oilis/2007doc.nsf/ENGDATCORPLOOK/NT000044D6/\\$FILE/JT03234150.PDF](http://www.oilis.oecd.org/oilis/2007doc.nsf/ENGDATCORPLOOK/NT000044D6/$FILE/JT03234150.PDF), 20.04.2008.

<http://www.southeasteurope.org/documents/The%20Bulgarian%20tax%20system.doc>,
20.04.2008

<http://www.cbpp.org/10-16-03tax.pdf>, 20.04.2008.

http://www.taxpolicycenter.org/taxfacts/Content/PDF/g7_historical_corp.pdf,
22.04.2008.

http://www.invest-in-france.org/uploads/files-en/07-07-06_171336_db_en_314_corporate_taxes_in_france.pdf, 22.04.2008.

<http://www.mkmusavirlik.com/?rot=ulkd&uid=24>, 22.04.2008, a.

<http://www.mkmusavirlik.com/?rot=ulkd&uid=41>, 22.04.2008, b.

<http://www.mkmusavirlik.com/?rot=ulkd&uid=26>, 22.04.2008, c.

http://www.vdd.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=311&Itemid=48,
24.04.2008

http://www.italcham.org.il/info_page.asp?info_id=962, 25.04.2008

<http://www.tisk.org.tr/yazdir.asp?id=1836>, 26.04.2008

http://www.vdd.org.tr/index.php?Itemid=48&id=311&option=com_content&task=view, 27.04.2008

HUŞVAKOV, Hamza, (1995), *Kurumlar Vergisinin Ekonomik Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

IŞIK, A., İ. Olgan, E. Karayılmazlar ve H. Işık (2005), *Kamu Maliyesi*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.

İNAN, Koray, (2003), *Kurumlar Vergisinin Reel Ekonomi Üzerindeki Etkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

JAMES, Simon ve Christopher Nobes (1998), *The Economics of Taxation*, Prentice Hall Europe, London.

KAYA, Hüseyin (2005), “Vergi İndirimleri ve Kayıtdışı Ekonomi..!”,

[http://www.alihsanbayir.com/DiscView.asp?=&forum_id=6&mid=38&s_text=](http://www.alihsanbayir.com/DiscView.asp?=&forum_id=6&mid=38&s_text=bayir) bayir, 20.04.2008.

KIZILOT, Ş., C. Kılıç, O. Müderrisoğlu (2006), *AB Yolunda Mali Dünyamız*, Tisk Yayınları, <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=1836>, 04.12.2007.

KIZILYALI, Hüsnü (1969), *Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Analizi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

KİNG, J.A. Kay-M.A. (2000), “Kurumlar Vergisi”, *Vergi Dünyası*, Çev., Süleyman Kalkan, Yıl: 20, Sayı:229, Eylül, s.35-40.

KPMG's Corporate Tax Rate Survey (2006), “An international analysis of corporate tax rates from 1993 to 2006”,

<http://www.bpb.de/files/H7INZU.pdf>, 24.05.2008

- KPMG's Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2007,
<http://www.kpmg.com/NR/rdonlyres/A180267A-7423-40C6-87C5-7D917585541F/0/2007CorporateandIndirectTaxRateSurvey.pdf>, 20.10.2007.
- LAFFER, Arhur B. ve Stephan Moore (2007), "Rich States and Poor States- ALEC-Laffer State Economic Competitiveness Index",
<http://www.governorbarbour.com/documents/RichStatesPoorStates.pdf>,
22.04.2008.
- LAUFENBURGER, Henry (1956), *Mukayeseli Maliye*, Çev., Bedi N. Feyzioğlu ve Süleyman Barda, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- MALİYE BAKANLIĞI GELİRLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1998 Yılı Faaliyet Raporu.
- MARTIN, Cathie J. (1989), *Tax Policy-Business Influence and State Power: The Case of U.S. Corporate Tax Policy*, Edited By Sven Steinmo, Adward Elgar Publishing.
- MERSKİ, Paul G. (1990), "The Corporate Tax Burden", Special Report, January,
<http://www.taxfoundation.org/files/de19a133c03074a56be0ac2d12d77f89.pdf>,
15.04.2008 (b).
- MESSERE, K., F. Kam., C.Heady (2003), *Tax Policy: Theory and Practice in OECD Countries*, Oxford University, New York.
- METHİBAY, Yaşar (1996), *Avrupa Topluluğu'nda Vergi Uyumlaştırması ve Türk Kurumlar Vergisi*", Turhan Kitabevi, Ankara.
- MINTZ, Jack (1996), *The Economic of Tax Policy-The Corporation Tax*, Oxford Univesity, New York.
- MUTLU, Abdullah, (2002), *Devlet ve Vergileme Kapsamında Kurumlar Vergisinin Ekonomik Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- NADAROĞLU, Halil (2000), *Kamu Maliyesi*, Beta Yayınları, 11. Baskı, İstanbul.

- NAS, Adnan (1982), Kurumlar Vergisinde Yöntemler ve Sorunlar, *Maliye Araştırma Merkezi Yayınları*, 28. Seri, s.133-195.
- NEMLİ, Arif (1990), *Kamu Maliyesine Giriş*, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul.
- OECD (2000). *Revenue statistics 1965/1999*. Paris.
- OECD, (2004a), “Revenue Statistics 1965-2003”.
- OECD, (2004b), “Recent Tax Policy Trends and Reforms in OECD Countries”.
- OECD, (2007a), Revenue Statistics 1965-2006.
- OECD, (2007b), “Economic Survey United Kingdom”, September.
- OECD, (2008), “Tax Policy Reform in The Slovak Republic”, <http://www.oecd.org/dataoecd/49/25/37154700.pdf>, 20.03.2008.
- ÖNCEL, Yenal (1981), *Türkiye’de Kurumlar Vergisinin Kurumlaşma Üzerindeki Etkileri 1950-1980*, Özlem Kardeşler Matbaası, İstanbul.
- ÖNDER, İzzettin (1980), “Japonya’da ve Türkiye’de Vergi Sistemlerinin Gelişimi”, *Maliye Enstitüsü Konferansları*, 26. Seri, s.1-35.
- ÖNEN, Z. Sacit (1988), “Kurumlar Vergisi, Ekonomik Etkileri ve Yansıma İmkânları”, *Vergi Dünyası*, Yıl:8, Sayı:88, Aralık, s.15-23.
- ÖZ, Ersan ve Tekin Akdemir (2002), “ABD Vergi Sistemi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Yıl:21, Sayı: 168, Eylül.
- ÖZ, Ersan ve Tarık Vural(2005), “Ekonomisiyle ve Vergisiyle Japonya”, *Maliye Dergisi*, Sayı:149, Mayıs-Aralık, s.105-123.
- ÖZBALCI, Yılmaz (2006), *Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Oluş Yayıncılık, Ankara.
- ÖZER, İlhan (1974), *Türk Vergi Sisteminin Geliştirilmesi*, Maliye Tetkik Kurulu Yayınları, Ankara.
- ÖZKAN, Nevzat (1972), “Kurumlar Vergisinin Bazı Sorunları”, *Maliye Bülteni*, Ağustos, s.67.

- PECHMAN, Joseph A. (1987), *Federal Tax Policy*, Brookings Institution Pres, Fifth Edition, Washington.
- PEHLİVAN, Osman (2007), *Vergi Hukuku*, Derya Kitabevi, Trabzon.
- RAHN, Richard, (2004), “End Corporate Income Tax”, *The Washington Times*, 1 Aralık.
- SARAÇOĞLU, Fatih(2008), “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu: Yabancı Sermaye ve Vergi Oranı”,
http://w3.gazi.edu.tr/web/fatihsaracoglu/dosyalar/Akademik_Calismalar/Makaleler/Makale_21.pdf, 10.04.2008.
- SAĞLAM, Metin (2004), “Vergi Teorisi Açısından Kurum Kavramı ve Kurum’un Unsurları”, *Vergi Dünyası*, Yıl:24, Sayı:271, Mart, s.187-191.
- SEYİDOĞLU, Halil (2007), *Uluslar Arası İktisat, Teori Politika Ve Uygulama*, Güzem Can Yayınları, 16. Baskı, İstanbul.
- SLİVİNSKİ, Stephen A.(2003), “The Corporate Tax Burden”, Special Report, November,
<http://www.taxfoundation.org/files/fc748ce251c36b57b78dad5654d2898b.pdf>, 19.04.2008 (c).
- SOLMAZ, Nazan, (1994), *Kurumlar Vergisi Türkiye’deki Uygulaması ve İktisadi Gelişme Üzerindeki Etkisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SORENSEN, Peter Birch (1999), “Changing Views Of The Corporate Income Tax”, *Tax Policy In The Real World-Chapter II*, Cambridge University, United States of America, s.7-43
- STİGLİTZ, Joseph H. (2000), *Economics of The Public Sector*, Third Edition, Norton Company, Newyork/London.
- STİGLİTZ, Joseph H. (1994), *Kamu Kesimi Ekonomisi*, Çev.,Ömer Faruk Batırel, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- ŞANVER, Salih (1972), *Gelir ve Kurumlar Vergisi*, Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınevi, İstanbul.
- ŞENYÜZ, Doğan (2003), *Türk Vergi Sistemi*, Ezgi Kitabevi Yayınları, 9. Baskı, Bursa.
- TANRIKULU, Kenan, (1983), *Türkiye’de Ekonomik Büyüme Ve Dış Borç İlişkisinin Değerlendirilmesi*, Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- TAXATION IN EUROPE (1991), DRT International
- TEKİN, Cem (2007), “Kurumlar Vergisi Rehberi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Özel Ek, Yıl:26, Sayı:223, Nisan.
- TEKİNALP, Ünal (1972), *Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi Ortak Statüsünün Kazanılması, Yitirilmesi*.
- TODARO, Michel ve Stephen Smith (2006), *Economic Development*, Addison-Wesley Reading, Ninth Edition, England.
- TOKATLIOĞLU, Mircan Yıldız (2004), *Avrupa Birliği’nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- TUĞAY, Osman (2008), “Kurumlar Vergisi Oranındaki İndirimin Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi: Göller Bölgesinde Bir Araştırma”, *Vergi Raporu*, Yıl:16, Sayı:104, Mayıs, s.13-18.
- TUNCER, Selahattin ve Melis Güney (2003), “Alman Kurumlar Vergisi”, *Vergi Dünyası*, Yıl: 23, Sayı:267, Kasım, s.4-10.
- TUNCER, Baran, (2005), “Kurumlar Vergisi İndirilmeli mi?”, *Radikal Gazetesi*, 4 Aralık.
- TURHAN, Salih (1998), *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- TÜRK, Uğur, (2007), *Kobi’lerde Kurumsallaşma ve Kurumsallaşma Düzeyinin Belirlenmesi (Sakarya 1. ve 2. OSB Uygulaması)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ULUATAM, Özhan (2005), *Kamu Maliyesi*, İmaj Yayınevi, 9. Baskı, Ankara.

- ULUSOY, Ahmet ve Birol Karakurt (2002), “Vergi İndiriminin Ekonomik Etkileri”, *Vergi Dünyası*, Yıl:21, Sayı:254, Ekim, s.103-115.
- ÜSTÜNEL, Besim (2003), *Ekonominin Temelleri*, Dünya Yayıncılık, İstanbul.
- WILLIAMS, Jonathan (2006), “Surge in Corporate Income Tax Collections Offers Opportunity for Tax Reform”, Mayıs www.taxfoundation.org/news/show/1478.html, 17.04.2008 (a)
- YAKAR, Ayşegül, (1995), *Gelişmekte Olan Ülkelerde Kurumlar Vergisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAVUZ, Hakan (2007), “Vergi Adaleti ve Vergileme Alanında Adaleti Etkileyen ve Adaleti Sağlamaya Yarayan Bazı Yöntem ve Uygulamalar”, *Mali Kılavuz*, Yıl:9, Sayı:35, Ocak-Mart, s.199-217.
- YILDIZ, İ. Hüseyin, (2005), “Avrupa Tek Oranlı Vergi Uygulamasına Geçiyor”, *Akşam Gazetesi*, 23 Mart 2005.
- “Karamsar Senaryolarla Spekülasyon Yapmak İsteyen, Karşısında Bizi Bulur”, *Zaman Gazetesi*, 20 Şubat 2008.

EKLER

Ek-1: Anketin Orijinal Hali

KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK ETKİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

Sayın katılımcı,

Bu çalışma kurumlar vergisinin kurumlar vergisi mükellefi olan firmalara ekonomik etkisini ve firma davranışlarına etkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Kurumlar vergisinin bu etkilerini ölçmemiz için siz değerli katılımcının yaklaşık 15–20 dakikasını alacak anketi doldurmanız bilimsel çalışma için çok büyük bir değer taşımaktadır. Çalışma tamamen akademik amaç için gerçekleştirilmektedir ve katılımcıların verdikleri hiçbir bilgi bireysel veya firma düzeyinde açıklanmayacaktır.

Teşekkür Ederiz...

KURUMLAR VERGİSİNİN EKONOMİK ANALİZİ

ANKET 1. KISIM

A. FİRMA BİLGİLERİ

Lütfen firmanızla ilgili aşağıdaki bilgileri veriniz.

1. Firmanın Adı :
2. Sektör :
3. Telefon :

B. FORMU DOLDURANIN BİLGİLERİ

Formu dolduranın yetkilinin,
Görevi (Departmanı) :

C. GENEL FİRMA BİLGİLERİ

Lütfen aşağıda belirtilen sorulara, firmanız açısından en uygun olan cevabı veriniz.

1. Firmanızın hukuki statüsü nedir ?

- Anonim Şirket Limited Şirket

2. Firmanız aşağıdaki sektörlerden hangisinde faaliyet göstermektedir?

- Otomotiv Gıda Makine Mobilya Tekstil Diğer

3. Firmanız için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- Hammadde üretir Kendi ürettiği ürünün pazarlamasını yapar Nihai haldeki mamulün alınıp satışını yapar
 Diğer(Lütfen belirtiniz)

4. Firmanızın kuruluş yılı :

5. Firmanızda çalışan toplam kişi sayısı

- 0-9 arası çalışan 10-49 arası çalışan 50-249 arası çalışan 250 ve üstü çalışan

6. Kaç yıldır kurumlar vergisi mükellefisiniz?

- 1-5 yıl arası 6-10 yıl arası 11-15 yıl arası 16-20 yıl arası 21 yıl ve üstü

7. Firmanızın toplam sermayesi ne kadardır?

.....YTL

8. En Son Beyan Ettiğiniz Kurumlar Vergisi Matrahı Ne Kadardır?

.....YTL

ANKET 2. KISIM

Lütfen aşağıda belirtilen ifadelere ne derecede katılmakta olduğunuzu belirtiniz !

Kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye düşmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?		Tamamen Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Kayıt dışı ekonomiyi azaltma yönünde olumlu bir gelişmedir.	( )	( )	( )	( )	( )
2.	Vergi gelirlerini arttırma yönünde olumlu bir gelişmedir.	( )	( )	( )	( )	( )
3.	İstihdam oranlarını arttırma da olumlu bir gelişmedir.	( )	( )	( )	( )	( )
4.	Ülkemizin ekonomik olarak büyüme içerisinde olduğunun bir göstergesidir.	( )	( )	( )	( )	( )
5.	Vergi oranlarının düşürülmesinin ekonomik istikrarın sağlanmasında ki etkisi çok önemlidir.	( )	( )	( )	( )	( )
6.	Yapılan bu oran değişikliği ekonomideki değişmelerin bu alana da kısa sürede uyarlandığını göstermektedir.	( )	( )	( )	( )	( )
7.	Firmamızın yatırım yapma planını arttırmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
8.	Firmamızın üretim yapma planını arttırmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
9.	Yeni istihdam olanakları sağlama yönünde olumlu bir gelişmedir.	( )	( )	( )	( )	( )
10.	Firmamızın borç yükünü azaltmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
11.	Firmamızın tasarruf yapma eğilimini arttırmıştır.	( )	( )	( )	( )	( )
12.	Firmamız tarafından üretilen mal ve hizmetin maliyetini etkilemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
13.	Firmamızın piyasa da rekabet etme düzeyini yükseltmiştir.	( )	( )	( )	( )	( )
14.	%20 olan Kurumlar vergisi oranını fazla buluyorum ve daha da düşürülmesini istiyorum.	( )	( )	( )	( )	( )

ANKET 3. KISIM

1. Kurumlar vergisi kanunundaki hangi indirim veya giderden yararlanıyorsunuz ?

(Not: Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)

- Genel kurul toplantıları için yapılan giderler ile birleşme, devir, bölünme, fesih ve tasfiye giderleri
 Beş yılı geçmemek şartıyla geçmiş yılların beyannamelerinde yer alan zararlar üzerinden yapılan indirim
 AR-GE indirimi Kuruluş ve örgütlenme giderleri Seyahat ve ikamet giderleri
 Çalışanların yiyecek, giyecek, sigorta prim vb. giderleri Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

2. Kurumlar vergisi kanunundaki hangi istisnadan yararlanıyorsunuz?

- İştirak kazançları istisnası Emisyon primi istisnası Yatırım fon ve ortaklarının kazançlarına ilişkin istisna
 Taşınmaz ve iştirak hissesi satış kazancı istisnası Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

3. Faaliyet gösterdiğiniz sektöre tanınan indirim, istisna ve muafiyetleri diğer sektörlere tanınan indirim, istisna ve muafiyetler ile karşılaştırdığınızda nasıl bir sonuç çıkarıyorsunuz?

- Faaliyette bulunduğum sektörde indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının kapsamı daha geniş ve adaletlidir.

Faaliyette bulunduğum sektörle, diğer sektörlerde uygulanan indirim, istisna ve muafiyet uygulamaları arasında bir fark yoktur.

Faaliyette bulunduğum sektöre göre diğer sektörlerdeki indirim, istisna ve muafiyet uygulamalarının kapsamı daha dar ve adaletsizdir.

4. Firmanıza aşağıdaki teşviklerden en çok hangisinin uygulanmasını istersiniz?

(Not: Sadece 1 tane işaretleme yapınız.)

- Uzun vadeli ve düşük faizli yatırım kredisi   Dış pazar için bilgi, tanıtma ve araştırma desteği
 Belli bir sayının üzerinde işçi çalıştırma karşılığında(Örneğin:50 işçi) vergi teşviki
 Enerjide indirimli fiyat uygulaması   Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

5. Kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim-istisna ve muafiyetlerin hangi alanda yoğunlaşmasını daha uygun bulursunuz? **(Not: Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)**

- Yatırım   Üretim   İstihdam   Sağlık   Eğitim   Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

6. Kurumlar vergisi alanında uygulanan muafiyetliklerin daha çok kamu kuruluşları ile ilgili olması firmanızın rekabet düzeyini nasıl etkiliyor?

- Haksız rekabete yol açıyor   Rekabette ayakta kalabilmek için toplam maliyetlerimin azalmasını sağlıyor
 Firmanın rekabet düzeyini etkilemiyor   Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

7. Aşağıdakilerden hangisi üretimizi arttırmada daha önemlidir? Önem sırasına göre belirtiniz

- ( ) Kurumlar vergisinin de oran indirimine gidilmesi
( ) İndirim-istisna ve muafiyet uygulamalarının kapsamının genişletilmesi
( ) Elektrik, su vb. giderlerde indirimle gidilmesi
( ) Teşviklerin kapsamının genişletilmesi
( ) Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

8. Niçin gelir vergisi mükellefi değilsiniz? **(Not: Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)**

- Kurumlar vergisi mükellefi olmam daha az vergi ödememi sağlıyor
 Kurumlar vergisi mükellefi olmam hukuki açıdan daha fazla avantaj sağlıyor.
 Kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim-istisna ve muafiyetliklerin daha fazla olması
 Kurumlar vergisi alanında uygulanan "Sınırlı Sorumluluk" uygulaması
 Diğer(Lütfen Belirtiniz) :.....

9. Firmanız kurumlar vergisi alanında uygulanan indirim-istisna ve muafiyetliklerden etkin bir şekilde yararlanıyor mu?

- a) Evet   b) Hayır

10. Yukarıdaki soruya cevabınız hayır ise bunun nedeni ne olabilir? (Not: Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)

- Bu alanda uygulanan indirim-istisna ve muafiyetlikleri takip edecek bilgiye sahip olan yetişmiş elemanın olmaması
 Bu alanda uygulanan indirim-istisna ve muafiyetlikleri takip edecek bilgiye sahip olan yetişmiş eleman eksikliği
 Bu alanda uygulanan indirim-istisna ve muafiyetliklerin yetersiz olması
 Bu alanda uygulanan indirim-istisna ve muafiyetliklerden yararlanma koşullarının yanlış tespit edilmiş olması
 Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

11. Firmanız daha önceden "Yatırım İndirimi" istisnasından yararlandı mı?

- a) Evet   b) Hayır

12. Firmanızın kuruluş yerini seçerken o bölgede ki kurumlar vergisi uygulaması (Vergi Teşvikleri, Yatırım İndirimi, vs.) etkili oldu mu?
a) Evet b) Hayır

13. Kurumlar vergisi alanında yapılmasını istediğiniz diğer değişiklikler nelerdir?

14. Konu ve anketle ilgili söylemek istedikleriniz?

Sakarya Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü
Araştırma Görevlisi
Hakan YAVUZ
İrtibat Tel: (0264) 295 63 77
e-mail: hyavuz@sakarya.edu.tr

Ek-2: Ankete Katılan Firmalar

No	Firma İsmi	No	Firma İsmi
1	Köseoğlu Gıda İnş. ve Turz. Paz. Ltd. Şti.	181.	Seltaş Mıdır ve Taş Ocak. İnş.-Taah. Beton San. ve Tic. A.Ş.390.
2	Korkut İnş. Ticaret ve San. Ltd. Şti.	182.	Sıddık Aydın Mak. San. ve Tic. Ltd. Şti.
3	Gürlas Oto Lastik ve Taşımac. Tic. Ltd. Şti.	183.	EM-BA Elekt. Mak. Bakım ve Yenil. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
4	Sakız Dondur. Gıda İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	184.	Kadir Teks. İnş. ve Eml. San. ve Tic. Ltd. Şti.
5	Kartal Diş Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.	185.	Uğurlar Diş Protez Hizm. San. ve Tic. Ltd. Şti.
6	Özel Erün Eğit. Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.	186.	İntem Temizlik İnş. tahmil Tahliye Yemek Üretim Hizm. San. ve Tic. Ltd. Şti.
7	Aslanoğul. Elekt. Alet. Paz. ve San. Ltd. Şti.	187.	Artok Gaz Mak. Hırd. San. ve Tic. Ltd. Şti.
8.	Birol Öner Day. Tük. Mal. Tic. San.Ltd. Şti.	188.	İdealist Yurt Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
9.	Pirimoğlu Tarım San. ve Tic. Ltd. Şti.	189.	Yavuz Isı Sist. Sıhhi Tesisat İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
10.	Yüzbaşıoğlu Teks. Mob. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	190.	Ada Alternatif İnş. Nak. Taah. Tic. Ltd. Şti.
11.	Yerözler Ada Telekom San. ve Tic. Ltd. Şti.	191.	Tünay Yapı Müh. Mim. İnş. Tur. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
12.	MK Kırtasiye Tic. Ltd. Şti.	192.	Özel Adap. Final Dergisi Ders. Ltd. Şti.
13.	Saray Kırtasiye Tic. ve San. Ltd. Şti.	193.	Aysıra Gelinlik San. ve Tic. Ltd. Şti.
14.	Ba-Hem Tekn.-Ortop.-Medik. Protes-Ortez Rehabilitasyon Merkezi San. Tic. Ltd. Şti.	194.	Panorama Teks. Turz. Basın Yayın Müzik San. ve Tic. Ltd. Şti.
15.	Tetik Yurt İşletmeciliği Tur. Tic. San. Ltd. Şti.	195.	Salias Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti.
16.	Mehmet Tabak Day. Tük. Mal. Paz. İth.-İhr. İnş. Nakl. Tur. Tic. Ltd. Şti.	196.	SET Elektr. Telekomin. San. ve Tic. Ltd. Şti.
17.	Babadoğan Emlak Sportif Oyunl., Eğl. Yerl. İşlt. Dekor., Motorlu Araç. Tic. San. Ltd. Şti.	197.	Hakmanlar Araç Kir. San. ve Tic. Ltd. Şti.
18.	Çağdaş Tavukç. San. ve Tic. Ltd. Şirk.	198.	Sakarya Gürcan Turz. Taşım. Tic. Ltd. Şti.
19.	Yıldırım Kard. Akary. Nakl. Tur. İşl. Tic. San. Ltd. Şti.	199.	Çınarım Emlak İnş. ve Motorlu Araç. Tic. San. Ltd. Şti.
20.	ADAMOB Mobily. Konf. Day. Tük. Mal. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	200.	Arsılanlar Turz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
21.	Terzioğlu Kırtasiyecilik Tic. ve San.	201.	Yenigün Paslanmaz Çelik Ürünl.

	Ltd. Şti.		Mak. Ve Kazan San. ve Tic. Ltd. Şti.
22.	Sefa Akv. Tic. ve San. Ltd. Şti.	202.	Atasoy Halıc. ve Dekor. San. ve Tic. Ltd. Şti.
23.	Özel Dental Diş Laboratuvarı Diş Sağl. Hiz. Ve Tic. Ltd. Şti.	203.	Bayraklar San. ve Tic. Ltd. Şti.
24.	Ulusoy Kauçuk Otom. Mak. Ted. Par. San. ve Tic. Lts. Şti.	204.	Asyalı Özdemirler Oto İnş. Gıda Tur. Pet. Ür. San. ve Tic. Ltd. Şti.
25.	Gülbeyaz Tarım Peyzaj İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	205.	Kurteş Soba İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
26.	ADA Harita Müh. Tic. ve San. Ltd. Şti.	206.	Özel Oküler Sağlık Hizm. Ltd. Şti.
27.	Özel Oküler Sağlık Hizm. Ltd. Şti.	207.	Akova Yapı Denetim Müh. Müş. Hizm. San. ve Tic. Ltd. Şti.
28.	Elmert Sigorta Aracılık Hiz. Ltd. Şti.	208.	Ek Yapıtaş İnş. Emlek Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.
29.	Alper Çelik İmal. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	209.	Dümet Duman Demir ve Metal San. Tic. Ltd.
30.	Didem Nakış San. Tic. Ltd. Şti.	210.	Tunahan Oğulları İnş. Müh. Kuyumculuk Gıda Harf. Taş. Yak. Mad. San. ve Tic. Ltd. Şti.
31.	Yaprakpen Kapı ve Penc. Sist. Plastik Doğr. İnş. Tur. Tic. ve San. Ltd. Şti.	211.	Kanber Hafriyat İnş. ve İnş. Malz. Nakliye Tic. ve San. A.Ş.
32.	Adalı Mensucat Tek. Konf. Tic. San. Ltd. Şti.	212.	Yazka Turizm Madencilik İnş. Taah. Tic. Ltd. Şti.
33.	Adalı Zemin Müh. Müşavirlik İnş. Taahhüt San. Tic. Ltd. Şti.	213.	Öziş İnşaat ve Yapı Mlz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
34.	Çekmi Grup Hazır Giyim İmal. Paz. ve Dış Tic. A.Ş.	214.	Üçyıldız Mobilya İmal. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.
35.	Güzel Marmara Nak. Taah. Tic. Ltd. Şti.	215.	Base Kömür. Nakl.-İnş.-Çevre Düzenl. Petrol Ürünl. San. ve Tic. Ltd. Şti.
36.	Zirve Teknik Mühendislik İnş. Malz. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.	216.	Konuk Sigorta Aracılık Hizm. Ltd. Şti.
37.	Ersa Sigorta Arac. Hiz. Tic. Ltd. Şti.	217.	Başyıldız Akaryakıt San. ve Tic. Ltd. Şti.
38.	İkiz Yıldız Meş. Gıda ve Dyn. Tükt. Mal. Tic. Ltd. Şti.	218.	Digisat Elektronik. San. ve Tic. Ltd. Şti.
39.	Başel Elk.-Elktron. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.	219.	Alsa Saatçilik&Kuyumculuk Tic. Ltd. Şti.
40.	Turtaş Hafriyat Taşım. Madenc. Doğal Taş Ürünl. İnş. Tic. San. Ltd. Şti.	220.	Aytuğ Ev Tekstil A.Ş.
41.	Solid Tıbbi Malz. Turizm İnş. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.	221.	Taşöz Dekor. İnş. Yapı Malz. San. Tic. A.Ş.
42.	Evim Mobilya ve Yapı San. ve Tic.	222.	Zafer Ofset Matbaac. San. ve Tic.

	Ltd. Şti.		Ltd. Şti.
43.	Mine Müh. Ve Mimarlık Hizm. Ltd. Şti.	223.	Alacahan Huzur İnş. Tah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
44.	Erçelik Turz. Gıda Otom. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	224.	Sakarya Hanteks Tekstil Ürün. Konf. Otom. Zücc. Ayak. San. ve Tic. Ltd. Şti.
45.	Tekbir Giyim San. ve Tic. A.Ş.	225.	Özkan Boya Nalb. San. ve Tic. Ltd. Şti.
46.	Öz Ada Sigorta Aracılık Hizm. Ltd. Şti.	226.	Magalit İnş. ve Tarım Ürün. Yapı San. ve Tic. Ltd. Şti.
47.	Alsa Saatçilik&Kuyumculuk Tic. Ltd. Şti.	227.	Vedat Çelebi İnş. Taah. Turizm Taş. Gıd. Tic. Ltd. Şti.
48.	Terzioğlu Kırtasiye Ltd. Şti.	228.	Osmanlı Züccaciye San. ve Tic. Ltd. Şti.
49.	Şengül Spor Malz. Tic. Ve San. A.Ş.	229.	Çakır Mücev. Konf. San. ve Tic. Ltd. Şti.
50.	Lezzet Piliç Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.	230.	İnci Kuyumculuk A.Ş.
51.	Benes Gıda A.Ş.	231.	Karaul Gıda Mad. Kırt. San. ve Tic. Ltd. Şti.
52.	Kumru Fotoğrafçılık Tic. ve San. Ltd. Şti.	232.	Ergünler Yer Döşemeleri İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.
53.	Pirimoğlu Tarım San. Ltd. Şti.	233.	Adapazarı Gazetecilik Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
54.	Akcan Giyim San. Tic. A.Ş.	234.	Ada Armada İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.
55.	Pak Ajans Radyo Tv. Habercilik Reklâm Yapım A.Ş.	235.	Özdeniz Elek. Eletron. İnş. yapı Mlz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
56.	Eges Elektronik Güvenlik Sistemleri Elektrik İnş. Taah. Hurda ve Nakl. Ltd. Şti.	236.	Yıldırım Kardeşler Akaryakıt Nakl. Turizm İşlet. San. ve Tic. Ltd. Şti.
57.	Birol Öner Dynk. Tük. Mal. Tic. ve San. Ltd. Şti.	237.	Metehan Albayrak Yapı Malz. İnş. Petrol Hayv. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.
58.	Şimşek Acar Likit Petrol Gazları Nakl. Gıda Mad. Day. Tük. Mal. San. ve Tic. Ltd. Şti.	238.	Gündoğar Petrol Ürün. Mobilya Kuyumc. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
59.	Ada-Mar Gıda İnş. Turizm Tic. Ltd. Şti.	239.	Koroğlu Otomotiv Nakl. İnş. Turizm Temizlik Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
60.	Tafi Turizm Org. Tic. Ltd. Şti.	240.	Tu-Tar İnş. Yapı ve End. Malz. San. İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.
61.	İbrahimoğulları Ofset&Matb. Tic. Ltd. Şti.	241.	Lider Elektrik Telekom San. ve Tic. Ltd. Şti.
62.	Ahsen Unlu Mamuller Gıda Şek. Elekt. Ve Alet. İnş. San. Ltd. Şti.	242.	Asya Tekn. Bilg. San. ve Tic. Ltd. Şti.
63.	Yerözler Ada Telekom San. ve Tic.	243.	NT Kitap Kırtasiye ve Büro Malz.

	Ltd. Şti.		Paz. ve Tic. A.Ş.
64.	Vestel Plazma Dayanıklı Tüketim Mal. Tic. va San. Ltd. Şti.	244.	Öz-İş Yapı Ltd. Şti.
65.	Teverler Orman Ürünü. İnş. Tekstil ve Metal San. Tic. A.Ş.	245.	Piren Gıda İnş. Teks. Trz. İth. İhr. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
66.	Çelebi İnş. Malz. Tic. ve San. Ltd. Şti.	246.	Evin Metro Taşom. Ve Sey. Tic. Ltd. Şti.
67.	Salman Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti.	247.	Öz İklimlendirme Sistemleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
68.	Aksar Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.	248.	Arıkan Mefruşat Ltd. Şti.
69.	Aydınlar Gıda İnş. ve Orman Ürünü. Paz. Tic. Ltd. Şti.	249.	Atioğlu Altın ve Altın Mamül. San. ve Tic. Ltd. Şti.
70.	Ecoterm Enrj. Sist. ve Kazan San. Tic. Ltd. Şti.	250.	Teknik Tarım Ürünü. San. ve Tic. Ltd. Şti.
71.	SCG Koruma ve Güvenl. Hizm. Ltd. Şti.	251.	Onur Kon. Hizm. San. ve Tic. Ltd. Şti.
72.	Terzioğulları Müh. İnş. Kırtasiye Tic. ve San. Ltd. Şti.	252.	Murat Şahin Eğitim ve Yurt Hizm. San. ve Tic. Ltd. Şti.
73.	Gülyüz Kuyumculuk Turizm ve Otomotiv San. ve Tic. A.Ş.	253.	Rodi Burger&Pizza Tezsay Gıda Ltd. Şti.
74.	Önel Yatırım San. ve Tic. Ltd. Şti.	254.	Yatıcı Madenc. San. ve Tic. Ltd. Şti.
75.	Gürkanlar Mob. Ev Teks. San. ve Tic. Ltd. Şti.	255.	Güroğulları Baklava Kebab Et Mamülleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
76.	İki-ar İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.	256.	Şakarlar Ambalaj ve Temizlik Ürn. San. ve Tic. Ltd. Şti.
77.	Odabaş Kuyumculuk San. ve Tic. Ltd. Şti.	257.	Koçlar Gıda Tic. Ltd. Şti.
78.	Aygünler Teks. Ürn. Paz. Tic. ve San. Ltd. Şti.	258.	Arkoç Kerest. Nakl. İnş. Turz. Ve Tic. Ltd. Şti.
79.	Adalı Kuyumculuk Ltd. Şti.	259.	Dönmez İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
80.	Genç Kardeşler Oto San. ve Tic. Ltd. Şti.	260.	Ada Gürsoy Demir Doğrama Plastik Aliminyum Cam İnş. Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
81.	Emineller Teks.Gıda İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	261.	Erçağ Vinç San. ve Tic. Ltd. Şti.
82.	Savaş YMM Ltd. Şti.	262.	Avşaroğlu İnş. Taah. Tic. A.Ş.
83.	Abalı Yapı Tic. San. Ltd. Şti.	263.	4 AKC Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti.
84.	Ada-Med Bilge Hast. Sağlık Hizm Ltd. Şti.	264.	Bizim Sakarya yayınc. Turizm Gaz. Matb. ve Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti.
85.	Ergül Kard. İnş. Elekt. Elektron. Mühend. Spor Kompleksi ve Madencilik San. ve Tic. Ltd. Şti.	265.	Sağlam Tekstil Tur. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
86.	Özkoçlar Elektr.&Elektron. Gıda-İnş.	266.	Sakarya Şifa Medikal Tıbbi Malz.

	Otom. San. ve Tic. Ltd. Şti.		San. ve Tic. Ltd. Şti.
87.	Mobiland Mob. Dekor. San. ve Tic. Ltd. Şti.	267.	Doğa Kazan Soğ. Sıstım San. ve Tic. Ltd. Şti.
88.	Tünay Yapı Müh. Mim. İnş. Turz. Taah. San. Tic. Ltd. Şti.	268.	Bülbüller Otom. Yat. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
89.	Demsan Besicilik Elektron. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.	269.	CDM Cihan Doğalgaz Müh. San. ve Tic. Ltd. Şti.
90.	Mahmutoğlu Ulusl. Danış. Org. Ltd. Şti.	270.	Ransallar Kuruyemiş Gıda Toptan Perak. San. ve Tic. Ltd. Şti.
91.	Birkanlar Orman Ürün. Ve Mobilya Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.	271.	Fiskomar Gıda Temizlik ve Marketçilik Tic. A.Ş.
92.	İdemkoç Tekstil Otom. Gıda Tic. ve San. Ltd. Şti.	272.	Özdoğanlar Manf. San. ve Tic. Ltd. Şti.
93.	Eraylar İnş.-Nakl. Hafr. Ve Kum Ocağı İşletm. Tic. ve San. Ltd. Şti.	273.	Seta Elektr. Ev Aletl. Gıda Mad. Hrd. Otom. İth. İhr. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
94.	Ağa Kum Ockl. İşlt. İnş. Nak.San. Tic. Ltd. Şti.	274.	Köseoğlu Sakarya Teks. Giyim ve İth. Mad. Paz. İth. Ve İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.
95.	Ece Müh. Mim. İnş. Turz. Gıda ve Hayv. Tic. ve San. Ltd. Şti.	275.	Doğan Kazan İnş. Taah. ve Isı Soğ. Sist. San. ve Tic. Ltd. Şti.
96.	Kerem Proje Müh. İnş. Yapı Malz. Tarım Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.	276.	Memioğlu Dayanıklı Tük. Mal. Taş. Turz. ve Tar. Ürn. San. ve Tic. Ltd. Şti.
97.	Divan Paz. Dağ. Hizm. Mob. Tic. Ltd. Şti.	277.	Tantoğlu Gıda Hırdavat Tem. Mad. San. ve Tic. Ltd. Şti.
98.	Saray İnş. Turizm. San. Ltd. Şti.	278.	Morgüller Resul Dayı Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.
99.	Ayşe Gıda ve İth. Mad. Paz. San. Tic. Ltd. Şti.	279.	Meta Mob. Tic. A.Ş.
100.	Aydınlı İnş. Nakl. Hafr. Kum Ocağı İşl. Tic. San. Ltd. Şti.	280.	Adayapı İnş. Malz. Akary. Gıda Otom. San. ve Tic. Ltd. Şti.
101.	Çoruh Ekmekçilik San. Tic. A.Ş.	281.	Özel Ada Lazer Sağı. Hizm. Ltd. Şti.
102.	Hunca Birlik Müh. Ve Mim. İnş. Temiz. Güv. Taşım. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.	282.	Atioğlu Et ve Et Mamül. Tic. Ltd. Şti.
103.	Sakarya Lider İlet. Sist. San. ve Tic. Ltd. Şti.	283.	Osas Müh. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
104.	Turanlar Hafr. Nakl. Motorlu ve Motorsuz Araç. İnş. Taah. Mad. San. ve Tic. Ltd. Şti.	284.	Mena Konf. Dayanıklı v Dayanıksız Tük. Mal. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.
105.	Platin Döviz ve Altın Tic. A.Ş.	285.	Serdaroğlu Giyim Tarım San. ve Tic. Ltd. Şti.
106.	A.Ş.M. Yeşilyurt Otom. İnş. Teks. Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.	286.	Sem Sigorta Aracılık Hizm. Ltd. Şti.
107.	Özdeniz Elekt-Elektron. İnş. Yapı	287.	Makili Dayan. Tük. Mal. Gıda

	Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.		Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti.
108.	Bozüyük Süt Sanayi Ltd. Şti.	288.	Nur&Nur Yemek Gıda Turz. Tem. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
109.	Adapazarı Döviz ve Altın Tic. A.Ş.	289.	Sakarya Hilal Radyo Tv. San. Tic. A.Ş.
110.	Keskin Petrol Ürün. San. ve Tic. Ltd. Şti.	290.	Hilal Meşrubat, İnş. Teks. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
111.	Güleç Medikal Tıbbi Ürün. Paz. ve Müh. San. ve Tic. Ltd. Şti.	291.	Varet Et ve Gıda Mad. Yemekç. Nakl. San. ve Tic. Ltd. Şti.
112.	Barkan Altyapı Çel. Kons. İnş. Taah. Tic. San. Ltd. Şti.	292.	Özel Merkez Eğit. Kuruml. İnş. Gıda Kırt. Taş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
113.	Jan-Em Özel Güv. Hizm. Ltd. Şti.	293.	Çark Star Turizm İşlt. Yat. Hiz. Tic. Ltd. Şti.
114.	VİL Kauçuk San. ve Tic. Ltd. Şti.	294.	R&N Müh. İnş. Elekt. Makine Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.
115.	Üçyıldız Mob. İmal. İth. İhr. San. Tic. Ltd. Şti.	295.	Çakar Yemek Üretimi Temizl. ve Gıda Mad. San. ve Tic. Ltd. Şti.
116.	Yıldırım Piliç Yumurta San. ve Tic. Ltd. Şti.	296.	Hamtaş Malz. Tic. San. A.Ş.
117.	Sakarya Hüner Gazetecilik Matbaacılık ve Paz. Tic. Ltd. Şti.	297.	Nur Yemek Turz. Gıda ve İth. Mad. San. ve Tic. Ltd. Şti.
118.	GNV Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.	298.	Geltat Süpermarket San. ve Tic. Ltd. Şti.
119.	HEMAC Ltd. Şti.	299.	Uss Ulusoy Güv. Koruma Hizm. Tic. Ltd. Şti.
120.	BERATA Ltd. Şti.	300.	Uğurdan Elektronik. Ltd. Şti.
121.	Ada Karafırım Gıda-Yemekç.-İnş. Otom. ve Akary. Ürn. Tic. San. Ltd. Şti.	301.	Saka Piliç Gıda-Kuyumc.-Akary. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
122.	Bayrak Grup Ltd. Şti.	302.	Yalçın Ayak. Deri Ürün. Konf. San. ve Tic. Ltd. Şti.
123.	Yükselen Yıldız Büro Gereçleri Ltd. Şti.	303.	Zenginler Halı ve Mob. San. ve Tic. Ltd. Şti.
124.	Ustalar İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.	304.	Çiftçi Kard. Hayvan Ve Mamül. San. ve Tic. Ltd. Şti.
125.	Budakoğlu Otom. Nakl. İnş. Makine İmal. San. ve Tic. Ltd. Şti.	305.	Kanal 54 Radyo TV A.Ş.
126.	Demiroğulları Isı Cihazları Paz. ve Tic. A.Ş.	306.	Gürtaş yapı Denet. Ltd. Şti.
127.	Atalar Grup Sigorta Aracılık Hiz. Ltd. Şti.	307.	İşgüven Past. İht. Malz. Tic. Ltd. Şti.
128.	BDNE Tem. Nak. Oto Gıda İnş. Taah. San. Tic. Ltd. Şti.	308.	Elpomsan Akary. Pompa ve Ekipm. Mak. San. ve Tic. Ltd. Şti.
129.	Mert Veterinerlik Tarım ve Hayv. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.	309.	Sakmar Gıda ve İht. Mad. Tic. Ltd. Şti.
130.	Çelebi Mot. Araç. Gıda San. ve Tic.	310.	Filicioğlu Otom. Hırd. Elektr.

	Ltd. Şti.		Gıda Nak. San. ve Tic. Ltd. Şti.
131.	Elektrotek Elekt. San. ve Tic. Ltd. Şti.	311.	Babos Tekstil A.Ş.
132.	Kartal Diş Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.	312.	Özel Sem Mot. Taş. Sürücü Kursu Ltd. Şti.
133.	Fatih Müh. Ltd. Şti.	313.	Sancak Mob. San. ve Tic. Ltd. Şti.
134.	Artan Kuyumculuk San. ve Tic. Ltd. Şti.	314.	Şule Reklâm Yayın Org. A.Ş.
135.	Ada Teknik Mak. Müh. İmal. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	315.	Gürtaş Z Yapı Den. Ltd. Şti.
136.	Sarıoğlu Day. Tük. Mal. Gıda Mad. Otom. Mob. İnş. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.	316.	Asmaoğlu Boya Nalb. Orm. Ürün. İnş. Mlz. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
137.	Bakkaloğlu Tekstil Gıda-İnş. Oto San. ve Tic. Ltd. Şti.	317.	Özata Sarrafiye Elektrikli Ev Aletl. Mob. Saatçilik San. Ltd. Şti.
138.	Sakarya Özgen Tekstil Ürün. San. ve Tic. Ltd. Şti.	318.	Emirallar Tesisat Müh. Turz. İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
139.	Eksen Yapı Den. Mim. Müh. Müş. Hizm. Ltd. Şti.	319.	Öziş İnş. ve Yapı Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
140.	Dempet İnş. Taah. Müh. Hizm. Petrol Ürün. Gıda Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.	320.	Tok Kard. Yapı malz. Ltd. Şti.
141.	Karaosmanoğlu Doğalgaz Tesisat Taah. Tic. Ltd. Şti.	321.	Lucas Elektr. San. A.Ş.
142.	İhya Hazır Giyim Tekstil İnş. Gıda. San. Tic. Ltd. Şti.	322.	Sadırlar Tekstil San. ve Turz. Tic. Ltd. Şti.
143.	Teverler Metal, Ağaç, Tekstil San. ve İnş. Tic. Ltd. Şti.	323.	Karaosmanoğlu Ltd. Şti.
144.	Ankaralılar Gıda İht. Mad. San. ve Tic. Ltd. Şti.	324.	Başkanlar Halı Mob. San. ve Tic. Ltd. Şti.
145.	Osmanlı Tavukçuluk Tar. ve Hay. Et ve Süt Ürün. San. ve Tic. Ltd. Şti.	325.	Ağaoğul. Nak. İnş. Taş Kum Oc. İşl. Oto. Od. Köm. San. ve Tic. Ltd. Şti.
146.	Sintan Hazır Giyim Ltd. Şti.	326.	Kafkas Isı Sist. Doğ. Sıhhi Tes. Lik. Pet. Gazı Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
147.	Arma Pazarl. İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.	327.	Meta Müh. İnş. Turz. Teks. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
148.	Sandık Diş Protez ve Aletl. San. ve Tic. Ltd. Şti.	328.	Lonca Doğ. Elekt. Mak. İnş. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.
149.	Adem Terzioğlu İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	329.	Adamürsel Teks. Elektron. Turz. San. Tic. A.Ş.
150.	Özel Sakmed Sağlık Hizm. A.Ş.	330.	Özel Sancaklı Ağız ve Diş Sağ. Polik. Ltd. Şti.
151.	MK Kırtasiye Tic. Ltd. Şti.	331.	Adafon Telek. Elekt. İnş. Turz. Hiz. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
152.	Pala İnş. Taah. Tic. San. ve Tic. Ltd.	332.	Bizimkiler Alkd İnş. Oto Gıda

	Şti.		Turz. Petrol Ürün. San. ve Tic. Ltd. Şti.
153.	Grupel Elekt.-Elektron. Mak. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.	333.	Karizma Hed. Eş. Bilg. Kırt. Gıda Mad. Taş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
154.	Karacalar halı ve Mobilya Ltd. Şti.	334.	Murat Biryen İnş. Ltd. Şti.
155.	Neris Mob. Ve Aksesuar San. ve Tic. Ltd. Şti.	335.	Adap. Ada Kuyum. Otom. Teks. İnş. İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.
156.	Remax Hür Gayrimenkul Lt. Şti.	336.	Ahmet Serbes Kuyumc. E,ve Ev Aks. San. ve Tic. Ltd. Şti.
157.	SCS Güv. Sist. San. ve Tic. Ltd. Şti.	337.	Ulusakarya İnş. Malz. Nalb.-Hırd. Ve Metal San. ve Tic. Ltd. Şti.
158.	Mehmet Tabak Day. Tük. Mal. İth. İhr. İnş. Nakl. Turizm Tic. Ltd. Şti.	338.	Oğuzhan Tar. Ürün. Gıda Nakl. ve Yayınc. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
159.	Çabukcu Otom. Orman Ürün. San. ve Tic. Ltd. Şti.	339.	Are Gıda İnş. Giyim San. ve Tic. Ltd. Şti.
160.	Kalbay Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.	340.	
161.	Zafer Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.	341.	Atan Kard. Turz. Yaş. Sanatsal Faal. Pet. Hayv. San. ve Tic. Ltd. Şti.
162.	Yıldız Kardeşler Petrol Ürün. San. ve Tic. Ltd. Şti.	342.	Akyol Hazır Bet. Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
163.	Or-Sat Çanak Ant. Sist. İnş. Taah. Tic. Ltd. Şti.	343.	Zirve Hazır Bet. Paz. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
164.	Tanlar Makine ve Otom. San. ve Tic. Ltd. Şti.	344.	Ada Topç. Yapı ve Av Malz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
165.	Vira Elektromarket San. ve Tic. Ltd. Şti.	345.	Tamate Teks. Ltd. Şti.
166.	Şirvan Day. Tük. Mal. Halıcılık Ltd. Şti.	346.	Sakarya Özgen Teks. Ürün. San. ve Tic. Ltd. Şti.
167.	Işıl Mühend. Elk. Mak. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.	347.	Suyap Müh. Doğ. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
168.	Sakarya Gürcan Turz. Taşım. Tic. Ltd. Şti.	348.	İdeal Isı Sist. İnş. Tes. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
169.	Sakarya Can Lojistik Taşım. Turz. Tic. Ltd. Şti.	349.	Önderler Tes. İnş. Taah. Hafr. San. ve Tic. Ltd. Şti.
170.	Altıntaşlar Kuyumculuk Tur. Sey. Tic. Ltd. Şti.	350.	Sigma Soğ. İkliml. Gaz Müh. Arıt. Sist. San. ve Tic. Ltd. Şti.
171.	Köylüm yapı İnş. Mühend. Hizm. Ltd. Şti.	351.	Baldoğan Gıda mad. Tic. Ltd. Şti.
172.	Vizyon Yapı İnş. Ltd. Şti.	352.	Bayraktar Otom. San. ve Tic. Ltd. Şti.
173.	Aydın Örme San. Tic. A.Ş.	353.	Gefi Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.
174.	Orbay Yangın Sönd. Cih. Büro Malz. Elekt. Elektron. Tan. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.	354.	Pakten Sağı. Ürün. San. ve Tic. A.Ş.
175.	Çubukcu Turz. Sey. Acent. Ltd. Şti.	355.	Lider Karadeniz Teks. Madenc.

			Merm. Bilg. San. ve Tic. Ltd. Şti.
176.	Babalıoğlu Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti.	356.	Sinal Hırd. San. ve Tic. Ltd. Şti.
177.	Öztürk Triko Konf. Teks. Tic. Ltd. Şti.	357.	Çetin Soğ. Isıtma Sist. Beyaz Eşya ve Yedek Parça İth. İhr. Paz. Ltd. Şti.
178.	Autokey Çelebi Mot. Arç. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.	358.	Kurteş Soba İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti.
179.	Pehlivan Gıda Tic. İht. İth. Tic. Ltd. Şti.	359.	Değişim İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.
180.	Penta Sis. Müh. Mim. Dan. İnş. Taah. Elekt. Elektron. San. ve Tic. Ltd. Şti.	360.	Çiftlik Paz. Et ve Et Ürünl. İnş. Teks. San. ve Tic. Ltd. Şti.

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılı Eylül ayında dünyaya gelen Hakan YAVUZ, ilk ve ortaöğretimini Sakarya'da tamamladı. 2001 yılında Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde üniversite eğitime başladı. 2005 yılında Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünden mezun olduktan sonra aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans eğitime başladı.